

SAUKONJÄLKI

ALAVUDEN, KUORTANEEN JA TÖYSÄN
LUONTOJULKAISU NRO 9
2018

Saukonjälki

Julkaisija:

Suomenselän Luonnonystävät ry

Vastaava toimittaja:

Terttu Rajala

Toimituskunta:

Reijo Salmi, Antero Mäkelä,
Tuija Hakala, Anneli Heinonen,
Voitto Yhtiö, Mariitta Korpi,
Liisa Toopakka, Jouni Kalmari,
Esko Rajala

Toimituksen osoite:

Länsirannantie 297, 63130 Mäyry
puh. 044-561 2356

Taitto:

Tapani Ala-Mutka

Kansi:

Saukko, Esko Rajala

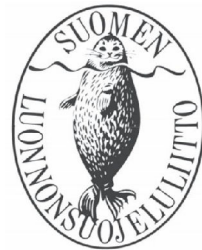
Sisäkannen kuva:

Orava, Tuuli Hakala
Laulujoutsen, Esko Rajala

Takakansi:

Saukkoperhe, Esko Rajala

ISSN 1238-237X

Sisällys

<u>Luonnon ja ympäristön asialla,</u> <u>Reijo Salmi.....</u>	<u>4</u>
<u>Luonnonystävien kolmas vuosikymmen,</u> <u>Reijo Salmi.....</u>	<u>6</u>
<u>Luonnonperintösäätiön suojelualueet</u> <u>Etelä-Pohjanmaalla, Anneli Jussila.....</u>	<u>20</u>
<u>Sienimyrkkyjä ja muita haitta-aineita</u> <u>kotiseutumme sienilajistossa,</u> <u>Anneli Heinonen.....</u>	<u>28</u>
<u>Tunnetko sieniä?, Terttu Rajala .....</u>	<u>33</u>
<u>Pro Pennalanlahti 2010-2017,</u> <u>Terttu Rajala.....</u>	<u>34</u>

Luonnon ja ympäristön asialla

Suomenselän Luonnonystävät ry:n täyttäessä 30 vuotta on sopiva aika silmäillä tehtyä taivalta. Yhdistys syntyi 43 innostuneen ihmisen voimin alun perin nimellä Alavuden Seudun Luonnonystävät ry todelliseen tarpeeseen 4.5.1988. Sitä ennen Alavus, Kuortane ja Töysä olivat kuuluneet Etelä-Pohjanmaan luonnonsuojeluyhdistyksen laajaan toiminta-alueeseen. Niin Seinäjoelta kuin Tampereeltakin, josta käsin piiritason ohjaus tapahtui, puuttui käytännössä alueemme paikallistuntemus.

Luonto- ja ympäristölainsäädännön puutteet sekä olematon valvonta näkyivät ja kuuluivat. Jätehuolto perustui hoitamattomiin kaatopaikkoihin, minkäänlaista kierrätystä ei ollut sen paremmin kuin jäteasemiakaan. Viemärijätteet ohjattiin jätelampiin, joista haitta-aineet vähitellen valuivat vesistöihin. Järvien jäät nähtiin ralliratoina, Larvannevasta kaavailtiin turvekaivosta ynnä muuta sen kaltaista. Räikeimpien epäkohtien korjaamiseksi alkoikin 1970-1980 -lukujen taitteessa syntyä ajoittaista liikehdintää, kunnes koitti aika perustaa luonnonsuojeluliiton alainen yhdistys.

Luonnonystävien ensimmäisen puheenjohtajan, Matti Ignatiuksen, johdolla toiminta alkoi vilkkaasti. Esitelmätilaisuuksien ja luontoretkien järjestäminen aloitettiin. Yhtenä tärkeimmistä tehtävistä pidimme vaikuttamista ympäristönsuojelusihteerin viran perustamiseen. Haapamäen radan säilyttämisen puolesta kerättiin yli 21000 allekirjoitusta. Toinen samanmoinen voimanponnistus auttoi torjumaan Lapuanjoen yläosan vesistöjärjestelyt. Onnistuimme hyvin oikeastaan kaikessa; Töysänjokikin virtaa yhä uomassaan, kun vesiä ei päästyäkään viemään putkessa Lapuanjoen yli Nurmonjoen vesistöön.

Maailmanlaajuisesti herännyt ympäristötietoisuus alkoi 1990-luvulla vaikuttaa yhä voimakkaammin. YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi Rio de Janeirossa 1992 velvoitti metsien kestävään käyttöön ja kahta vuotta myöhemmin samassa kaupungissa solmittiin biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus. Nämä sekä EU:n luonnonsuojeludirektiivien toimeenpano olivat pontimena, kun pahasti vanhentunut luonnonsuojelulaki (1923) korvattiin uudella (voimaan 1997). Samana vuonna tuli voimaan metsälaki, johon sisältyi mm. erityisen tärkeiden elinympäristöjen suojeleminen. Vuosituhannen vaihteessa saatiin vielä ympäristönsuojelulaki sekä maankäyttö- ja rakennuslaki.

Uudistetut lait ym:t ovat tulleet käyttöön Luonnonystävien toiminnassa vuosien mittaan. Niiden ansiosta on saatu pelastettua mm. Kuortaneenjävällä, Lapuanjoen suistossa sijaitseva Pennalanlahden kosteikko arvokkaine eläimistöineen. Samoin alueen viimeiset, liki luonnontilaiset suoalueet Vapon kynistä. Näistä sekä paljon muusta vapaaehtoistyöstä löytyy tarkempaa tietoa tämän lehden sisäisiltä sivuilta.

Vaikka lakipykälissä on yhä puutteita, on lakien henki kuitenkin usein parempi kuin lakien noudattamiskäytäntö. Riippumatta siitä, kuinka tuhoisa ja lopullinen joku toimenpide on luonnon kannalta, ajaa pienehkökin taloudellisen hyödyn näköala usein edelle. Luonnonsuojelulain velvoitetta, että kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan, ei riittävästi noudateta, toisinaan jopa päinvastoin. Edes hallintolain voimaantulo v. 2004 ei luonnonsuojeluyhdistyksen näkökulmasta juurikaan ole edistänyt lain tarkoitusta parantaa hyvää hallintoa ja oikeusturvaa valtion tai kunnallisissa virastoissa. Puutteita on varsinkin asioiden riittävässä valmistelussa sekä asianosaisille tapahtuvissa tiedoksiannoissa. Hyvä veli -verkosto on usein lakeja vahvempi.

Tuon tapaisista ongelmista johtuen Luonnonystävien on luontoa puolustaessaan pitänyt useita kertoja turvautua eri oikeusasteisiin. Olemmekin huolestuneena panneet merkille pyrkimykset rajoittaa valitusoikeutta, mikä on osin jo toteutunut valituslupavaatimusten ja hinnankorotusten kautta. Samaa on pelättävissä, kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä aluehallintovirastot ovat joutumassa ”järjestyksen kouriin”, vaikkakaan alueemme ely-keskuksen toiminta ei kaikilta osin ole nytkään ollut lain edellyttämällä tasolla.

Uhkakuvista huolimatta Suomenselän Luonnonystävät ry pienenä osana Suomen luonnonsuojeluliittoa jatkaa aktiivista työtään elämän, ts. luonnon ja viime kädessä myös ihmisen puolesta.

Reijo Salmi, puheenjohtaja
Suomenselän Luonnonystävät ry

Reijo Salmi

Luonnonystävien kolmas vuosikymmen

Suomenselän Luonnonystävä ry (Alavuden Seudun Luonnonystävä ry 1988-2000) on Suomen luonnonsuojeluliitto ry:n paikallisyhdistys. Yhdistys perustettiin 4.5.1988 ja on siis jo kolmekymmentä vuotta toiminut aktiivisesti alueensa luonnon ja ympäristön hyväksi. Vuosien 1988-2007 historiikki löytyy Suomenselän Luonnonystävä ry:n Saukonjälki-lehdestä nro 8/2008.

Luonnonystävien kolmannen vuosikymmenen alussa puheenjohtajana toimi Tuija Hakala, jonka työtä vuodesta 2009 on jatkanut Reijo Salmi. Molemmat olivat jo aikaisemminkin toimineet puheenjohtajina. Sihteerin tointa on koko vuosikymmenen (ja pitkään aikaisemminkin) hoitanut Terttu Rajala. Taloudenhoitajana v. 2016 aloitti Voitto Yhtiö. Laskujen maksamisesta on v:sta 2015 alkaen huolehtinut Tuija Hakala, mikä on tuonut säästöä pankille meneviin kuluihin. Yhdistyksen toimihenkilöistä tarkemmin, ks. taulukko 1.

Yhdistyksen hallituksessa on viimeisen kymmenen vuoden aikana toiminut 15 eri henkilöä (taulukko 2). Heistä muutamat ovat olleet mukana yhdistyksen perustamisesta alkaen. Hallitus on kokoontunut vuosina 2008-2017 neljäkymmentä

Luonnonystävien hallitus koolla Rajaloiden kotona. Kuvassa pöydän vasemmalla puolella Terttu Rajala, Mariitta Korpi ja Reijo Salmi ja oikealla Tuija Hakala. -Valok. Anneli Heinonen.

kertaa. Hallituksen jäseniä on elähdyttänyt työ luonnon ja ympäristön puolesta tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksien parantamiseksi. Se on näkynyt mm. aktiivisena osanottona kokouksiin; päätösvaltaisuus on poikkeuksetta helposti saavutettu. Kokouksiin on aina ollut mukava tulla, vaikka usein työlistalla on ollut runsaasti asioita.

Vuosina 2008-09 järjestettiin sekä syys- että kevätkokoukset. Vuonna 2010 siirryttiin työn helpottamiseksi yhden keväällä pidetyn vuosikokouksen systeemiin. Tänä vuonna tulevat sitten voimaan Suomen luonnonsuojeluliiton yhden vuosikokouksen mallisäännöt. Uusin sääntömuutos ottaa huomioon mm. sen, että Töysän kunta on liittynyt Alavuden kaupunkiin; toiminta-alueeseen kuuluvat nyt siis Alavuden ja Kuortaneen kunnat. Tarkennuksia tuli myös perhe-, opiskelija- ja lahjoittajajäsenten oikeuksiin. Kaikkiaan sääntömuutokset ovat pieniä.

Ennen jokaista syys-, kevät- tai vuosikokousta on yhdistyksen jäsenille lähetetty jäsenkirje. Vuoden 2018 jäsenkirje nro 52 on vain yksi sihteerin Terttu Rajalan laatimien kirjeiden pitkässä jatkumossa. Jäsenmaksujen korottamisesta huolimatta jäsenmäärä on pysytellyt koko kymmenvuotiskauden vajaan sadassa. Jäsenmaksusta valtaosa menee Suomen luonnonsuojeluliiton toiminnan ylläpitämi-

Taulukko 1. Yhdistyksen toimihenkilöt v. 2008-

Puheenjohtajat:

Tuija Hakala 2008
Reijo Salmi 2009-

Varapuheenjohtajat:

Antero Mäkelä 2008-

Sihteerit:

Terttu Rajala 2008-

Taloudenhoitajat:

Hannes Valkama 2008-2015
Voitto Yhtiö 2016-

Toiminnantarkastajat:

Aune Heikkilä 2008-2015
Riitta Lampimäki 2008-2009
Salme Arte 2010-2015
Tapani Ala-Mutka 2016-

Varatoiminnantarkastajat:

Salme Arte 2008-2009
Timo Hakala 2008, -09, -14, -15
Tuija Hakala 2010-2013
Seppo E. Järvinen 2016-

Taulukko 2. Luonnonystävien hallituksen jäsenet ja varajäsenet v. 2008-

Tapani Ala-Mutka 2008-2010
Anja Elivuo (-Palonen) 2009-2016
Tuija Hakala 2008-2009, 2014-
Tuuli Hakala 2010-2011
Anneli Heinonen 2008-
Jouni Kalmari 2008-
Tiina Koivula 2008
Mariitta Korpi 2008-

Sari Kuni 2008-2010
Antero Mäkelä 2008-
Terttu Rajala 2008-
Reijo Salmi 2008-
Liisa Toopakka 2017-
Teemu Valkama 2008
Voitto Yhtiö 2009-

seen. Osalla ylläpidetään luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piirin toimintaa ja vain pieni osa palautuu Suomenselän Luonnonystävät ry:lle.

Suomen luonnonsuojeluliiton liittovaltuuston varavaltuutettuna vuosina 2008-09 toimi Antero Mäkelä ja Pohjanmaan piirin varajäsenenä Jouni Kalmari. Liittokoukousedustajina 3.-4.9.2016 olivat Mariitta Korpi ja Reijo Salmi. Luonnonsuojeluliiton kultaisen ansiomerkin saivat Tuija Hakala, Terttu Rajala ja Reijo Salmi vuonna 2009, hopeisen ansiomerkin Jouni Kalmari 2010. Suomen luonnonsuojeluliiton juhlamitali luovutettiin vuonna 2013 Terttu Rajalalle. Useat hallituksen jäsenet ovat osallistuneet luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piirin syys- ja kevätkokoksiin sekä muihin tilaisuuksiin. Luonnonystävien kotisivut saatiin perustettua 2010 Tapani Ala-Mutkan toimesta ja sivuja on ylläpitänyt sekä päivittänyt Terttu Rajala.

Luonnontuntemusta ja valistusta

Hyvin tärkeä toimintamuoto on ollut retkien järjestäminen myös vuosina 2008-2017 (taulukko 3). Retket ovat olleet avoimia ja maksuttomia. Linja-autoretket ovat suuntautuneet lähiseudun kansallispuistoihin tai muihin upeisiin luontokohteisiin. Ne on lähes poikkeuksetta tehty Pakkalan busseilla ja kustannettu lähinnä jäsenmaksutuloilla sekä lähes vuosittain saadulla Alavuden kaupungin noin 100 euron avustuksella. Heininevan, Lauhanvuoren sekä Julkunevan retkien järjestelyissä oli mukana myös luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piiri. Pohjoismaisen luonnonkukkapäivä on järjestetty vuosittain kesäkuussa, syksyisin puolestaan useana vuonna sieniretki. Jälkimmäisten järjestelyyn 2014 osallistuivat

Kaunis kesäsää hemmotteli retkeläisiä luonnonkukkien päivänä Sarvikkaankoskilla kesällä 2009. -Valok. Esko Rajala.

myös Kuortaneen maa- ja kotitalousnaiset sekä Tervamartat, 2017 taas Alavuden Martat.

Retkijärjestelyistä ja opastuksista ovat vastanneet Anja Elivuo, Tuija Hakala, Anneli Heinonen, Terttu Rajala ja Reijo Salmi. Geodiversiteettiretken oppaana oli lisäksi geologi Satu Hietala. Viiskunta ja Lakeuden Portti ovat julkaisseet joitakin etukäteispuffeja sekä retkiselostuksia. Yhteensä retkillä on viime vuosikymmenen aikana ollut mukana lähes 700 ihmistä.

Taulukko 3.

Luonnonystävien järjestämät luontoretket 2008-2017

Kohde	Ajankohta	Osallistujat
Luonnonkukkapäivä, Mulkkujärvi ja Larvanneva	14.6.2008	21
Sieniretki, Töysän tähtitornin ympäristö	20.9.2008	17
Luonnonkukkapäivä, Sarvikkaankosket	14.6.2009	18
Alajärven Pyhävuori	15.8.2009	20
Luonnonkukkapäivä, Tuuri (Visa Marttilan luontomatkailuyritys)	20.6.2010	22
Geodiversiteettiretki Alavus-Töysä- Lehtimäki-Kuortane -alueella	18.9.2010	47
Luonnonkukkapäivä, Kuivasjärvi	19.6.2011	21
Benjam Pöntisen Villa Ukuli ja Simpsiö	20.8.2011	35
Sieniretki, Oravasaaren alue	13.9.2011	10
Yrttipäivä Alavuden Marttojan kanssa Ilomäellä	26.5.2012	40
Luonnonkukkapäivä, Ruonan keto	17.6.2012	21
Paukaneva	1.9.2012	8
Sieniretki, Hakojärvi	6.9.2012	11
Luonnonkukkapäivä, Vetolan alue Ritolassa	15.6.2013	12
Lehtimäen Heinineva, Suokonmäki ym.	31.8.2013	37
Luonnonkukkapäivä, Sarvikkaankosket	15.6.2014	47
Ähtäri, Arpainen	30.8.2014	27
Sieniretki, Kuortane	2.9.2014	70
Luonnonkukkapäivä, Mulkkujärvi	14.6.2015	18
Lauhanvuoren kansallispuisto	29.8.2015	55
Luonnonkukkapäivä, Kuortaneen Katajakorpi	19.6.2016	14
Seitsemisen kansallispuisto ja Koveron tila	29.8.2016	44
Sieniretki, Okskorven alue	21.9.2016	13
Viitasammakkoretki, Pennala	6.5.2017	5
Kevätluonnon päivä, Mulkkujärvi	20.5.2017	5
Luonnonkukkapäivä, Töysän keskusta	17.6.2017	9
Julkufest Vetelin Julkunevalla	26.8.2017	14
Sieniretki, vesitornin alue Alavudella	13.9.2017	23

Esitelmätilaisuuksien rooli Luonnonystävien toiminnassa oli aivan keskeinen ensimmäisten kahden vuosikymmenen aikana, mikä selviää vuonna 2008 julkaistusta Saukonjälki 8 -lehdestä. Lehden julkistamistilaisuus pidettiin Sarvikaankoskilla 4.5.2008 lehdistön läsnäollessa. Lehden myynnissä kunnostautuivat ainakin Anneli Heinonen, Tuija Hakala, Terttu Rajala, Mariitta Korpi sekä Tuurin koululaiset.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana esitelmätilaisuuksiin ei kuitenkaan ole panostettu yhtä paljon, sillä vieläkin konkreettisempi työ luontokohteiden puolustamisessa on vienyt paljon voimia. Kyse on ollut mm. Pennalanlahden arvokkaan kosteikkoalueen sekä vielä lähes koskemattomina säilyneiden soiden pelastamisesta jälkipolville.

Silti esitelmätilaisuuksia ja muita tapahtumia oli lukuisia, kuten oheisesta luettelosta (taulukko 4) käy ilmi. Aiheet ovat vaihdelleet turpeenkaivuun vesistöihäitoista ja kasvihuonekaasupääs-

Geodiversiteettiretki kesällä 2010 oli suosittu. Linja-autolastillinen retkeläisiä tutustui kotiseutumme geologiaan pysähtyen useisakin kohteissa. Kuvassa tutustutaan Kaattialan vanhaan kaivosalueeseen ja sen erikoisiin kiviin. -Valok. Reijo Salmi.

Retkeläiset ihailevat komeaa lakeusmaisemaa Simpsiön laella kesällä 2011. Oppaana toimi Benjam Pöntinen. -Valok. Esko Rajala.

Alavuden Marttojen tekemät herkut katosivat nälkäisiin suihin Iloäen keväisessä pihassa yrttiretken päätteeksi. -Valok. Anneli Heinonen.

Luonnonkukkapäivän retki kesällä 2013 alkoi Valkialammin pohjoispuolen dyyniltä Vetolan alueella. -Valok. Reijo Salmi.

Heininevan avaruutta Pohjanmaan luonnonsuojelupiirin ja Luonnonystävien yhteisellä retkellä Suomen luonnon päivänä 2013. -Valok. Reijo Salmi.

*Sankka joukko kuulijoita tuli seuraamaan keväällä 2014 Risto Sulkavan esitystä turpeen-
kaivuun vesistöhaitoista. -Valok. Esko Rajala.*

töistä kotiseudun luonnon esittelyyn, yrttipäivään sekä tähtitaivaan ilmiöihin. Kevätkokouksen yhteydessä 22.3.2008 tutustuttiin Kuortaneen yhteiskoulun eläin-kokoelmiin.

Yhdistyksen aktiivit ovat esitelleet luontoa monilla muillakin tavoilla. Reijo Salmen esitelmää Töysän luonnosta oli kuuntelemassa peräti noin 150 henkeä 9.3.2010 Töysän eläkeliiton tilaisuudessa. Esko Rajalan valokuvanäyttely ”Elämää ruovik-kolahdella” oli esillä Peräseinäjoella sekä Nurmon, Kuortaneen ja Alavuden kirjastoissa 2012. Anneli Heinosen hyvä sienikirjoitus julkaistiin Viiskunnassa ja Antero Mäkelän sekä Benjam Pöntisen haastattelu liito-oravista v. 2016 Suomen Luonto -lehdessä. Samana vuonna ilmestyi Terttu ja Esko Rajalan runokirja ”Sulkia ja sammalia”.

Pohjanmaan luonnonsuojelupiirin kevätkokouksessa 7.3.2017 Heikintuvassa Reijo Salmi kertoi mm. Suomenselän luonnon erityispiirteistä ja Terttu Rajala mm. yhdis-tyksen käymistä oikeustaisteluista. Lopuksi retkeiltiin vasta perustetulla Lampilan suojelalueella.

Taulukko 4.
Luonnonystävien järjestämät esitelmä- ym. tilaisuudet

Esitelmä tai muu tilaisuus	Ajankohta	Osallistujat
Pentti Kriikku kertoi pohjoisen matkoistaan	26.11.2008	n. 15
Veli-Matti Koukeri: Kevään tähtitaivaan kohteet	4.3.2009	25-30
Reijo Salmi: Miten maailmankaikkeus on laajen- tunut Kopernikuksesta ja Galileista nykypäiviin?	4.3.2009	25-30
Tähtitornitapahtuma (kevään tähtitaivas)	4.3.2009	n. 20
Esko Rajala: Piekanan vuosi (luontokuvailta)	14.4.2010	24
Teemu Tuovinen: Ajankohtaisista luonto- ja ympäristöasioista	14.4.2010	24
Teemu Tuovinen ja Seppo Ojala: Luonnonsuojelun tilanne ja tulevat haasteet Pohjanmaalla	22.3.2011	14
Markus Haakana: Maatalouden ja metsätalouden kasvihuonekaasupäästöt Suomessa	12.3.2012	15
Tähtitornitapahtuma (uusiin laitteisiin tutustuminen)	12.3.2012	n. 10
Terttu ja Esko Rajala: Kotiseutumme suoluonnosta sanoin ja kuvin	2.4.2013	9
Risto Sulkava: Turpeenkaivuun vesistöhaitat	23.4.2014	31
Reijo Salmi: Töysän luonto maantieteilijän silmin	22.4.2015	20
Bongaa Linnunrata -tapahtuma tähtitornilla	24.10.2017	n. 20

Arpaisen alueella Ähtärissä on helppokulkuisia polkuja ja hengästyttävän kauniita maisemia. -Valok. Esko Rajala.

Evästauolla Lauhanvuoren Spitaalijärven rannassa nuotiopaikalla. -Valok. Reijo Salmi.

Anneli Heinonen opettaa sienien tuntomerkkejä ja käyttöä Alavuden vesitornin maastossa syksyllä 2017. -Valok. Tuija Hakala.

Luonnon ja ympäristön asialla

Kuortaneen Pennalanlahdelle kaavailtu puutarhakylä työllisti Luonnonystäviä rajusti vuodesta 2010 aina syksyyn 2017 asti. Pennalanlahti on maakunnallisesti arvokas lintujen muutonaikainen levähdysalue ja rannat valtakunnallisesti arvokasta kulttuurimaisema-aluetta. Lahden ruoppaaminen olisi tuhonnut myös alueen ison viitasammakkopopulaation. Seitsenvuotinen kamppailun voiton Luonnonystävälle sinetöi lopulta korkein hallinto-oikeus (KHO) 17.10.2017. Taistelusta on Terttu Rajalan pitkä selostus toisaalla tässä lehdessä.

Muita ilonaiheita Suomenselän Luonnonystävälle olivat voitot, joita saatiin kamppailuissa alueen viimeisten liki luonnontilaisten soiden puolesta. Tässä työssä Luonnonystävät toimi yhdessä Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry:n ja Suomenselän lintutieteellinen yhdistys ry:n kanssa. Keskeinen voimakaksikko soiden puolustamisessa oli Terttu ja Esko Rajala.

Ensimmäisenä pompahti esille huoli Kuljunnevasta, jonne Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto (AVI) myönsi kesällä 2009 Vapo:lle ympäristöluvan turpeen kaivamiseen. Kuivatusvesi oli tarkoitus johtaa Vähä-Mulkkujärven (Natura 2000 -kohde) läpi. Luonnonystävät yhdessä em. yhteistyökumppaneidensa kanssa valitti päätöksestä Vaasan hallinto-oikeudelle (HAO), joka kumosikin ympäristöluvan syksyllä 2010. Oikeus oli huolissaan myös Natura 2000 -verkostoon kuuluvan läheisen Larvannevan luontoarvoista.

Koko 2010-luvun ensimmäinen puolisko kamppailtiin sitten Kuortaneen länsilaidan suokokonaisuuden puolesta. Siellä ovat kapean metsäkannaksen toisistaan erottamat Kaulalamminneva ja Tausneva sekä näiden pohjoispuolella Rimminneva. Ne ovat säilyneet melko hyvin muistona entisestä laajasta suoluonnosta. Erityisarvoa soille antavat suuret petolinnut. Yksityinen yrittäjä halusi ryhtyä kaivamaan turvetta Tausnevalla ja Kaulalamminnevalla, Vapo:n toiveissa taas oli turpeennosto Rimminnevalla.

Tausnevan-Kaulalamminnevan osalta käytiin pitkittynyt ja hyvin monivaiheinen ottelu, joka alkoi kesällä 2010, kun Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) antoi yrittäjälle luvan poiketa luonnonsuojelulain 39 §:n rauhoitussäännöksistä. Luonnonystävä valitti päätöksestä yhteistyökumppaneidensa kanssa. Vaasan HAO piti luvankäsittelyä puutteellisena ja palautti asian ELY-keskukselle uusintakäsittelyä varten. Uusi kierros alkoi ELY:n lähes entisenkaltaisella uusintapäätöksellä, mikä tietysti johti toiseen valituskierrokseen. Lopulta HAO kumosi ELY-keskuksen päätöksen 25.11.2015 ja viivästymisen välttämiseksi ilmoitti lisäksi, että mahdollisesti tehtävä poikkeamishakemuskin joka tapauksessa tulisi hylätyksi.

Myös Rimminnevan turvetuotanto onnistuttiin torppaamaan, vaikka Vapo hieman yllättäen sai AVI:lta helmikuussa 2013 ympäristöluvan. Yhteisvalitus tehoi tässäkin tapauksessa, kun Vaasan HAO kumosi ympäristöluvan maaliskuussa 2014. Tällä kertaa Vapo ei niin vain luovuttanutkaan, vaan valitti edelleen korkeim-

Luonnontilaisen Lakajoen rantaan olisi pitänyt jättää hakkaamaton suojavyöhyke, sillä kyseessä oli metsälakikohde. -Valok. Esko Rajala.

paan hallinto-oikeuteen. Tarkasti asian tutkittuaan KHO päätti äänin 7-2 syksyllä 2015, ettei Rimminnevalle tule 46,8 ha:n suuruista turpeennostoaluetta.

Melkoinen pyöritys alkoi myös 2012, kun ELY-keskus päätti rajata Kuortaneen Länsirannalla sijaitsevan liito-oravametsän hakkuualueen niin, että jäljelle jäävä alue olisi tutkimusten mukaan liitureille riittämätön. Luonnonystävien valituksessa Vaasan HAO:lle tuotiin esille Terttu Rajalan kokoamien tutkimustulosten lisäksi maisemalliset syyt (avohakattavat kohteet ma-1 -rajauksen sisällä). Kun HAO hylkäsi valituksen joulukuussa 2013, niin Luonnonystävät valitti päätöksestä KHO:lle Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtajan Risto Sulkavan kannustamana. Apuakin tuli ja luonnonsuojeluliitto mukaan valitukseen. Keväällä 2015 KHO sitten päätti osittain hyväksyä valituksen liian pienen reviirirajauksen takia.

Taulukko 5.

Luonnonystävien tekemien tutkimuspyyntöjen, aloitteiden, lausuntojen, kannottojen, valitusten ja vastaselitysten aiheita (luettelo ei ole täydellinen)

Aihepiiri	Laadintavuosi, -vuodet
Kuljunnevan turvetuotantohakemus	2008, 2009
Alavuden rantaosayleiskaava, osa 2	2008, 2009
Tuurin alueen kaava-asiat	2008, 2010, 2012
Kuortane, Länsirannan osayleiskaava	2008, 2010
Kuivasjärven ajoharjoittelurata	2010
Lahdenkankaan-Vierteentien yhdystiehanke	2010
Rimminnevan turvetuotantohakemus	2010, 2013, 2014
Kaulalamminneva ja Tausneva, ojitus- ja turvetuotantoasioita	2010, 2011, 2013, 2014
Kuortane, Mäkipään alueen asemakaava	2010
Kaarankajärven rantaosayleiskaava	2010, 2011
Kuortaneen puutarhakylähanke ym., Pennalanlahti	2010, 2011, 2012, 2014, 2016, 2017
Hallintopakkoasiat, Pennalan alue	2010, 2011
Kantelu oikeuskanslerille viranomaistoiminnasta Pennalaan liittyen	2011
Hallisenlammen ruoppaus	2011, 2012
Liito-oravametsän hakkuupäätös, Kuortaneen länsiranta	2012, 2013
Kuortaneen ympäristölautakunnan maisematyölupapäätös	2013
Kuortaneen ja Mäyryn osayleiskaavan tarkistus	2014, 2015
Länsirannan osayleiskaava, Nisulan alue	2015, 2016
EP:n 3. vaihemaakuntakaava, turve- ja maisema-alueet	2016, 2017
Honkisaaren ruoppaus	2016, 2017
Lakajokivarren hakkuu	2017

Kaunis Rimminneva säästyi Vapon turvejyrsimiltä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä vuonna 2015. -Valok. Esko Rajala.

Yhteistyö tuo voimaa

Edellä on jo eri yhteyksissä ollut esillä yhteistyö useiden järjestöjen kanssa; tärkeimpinä Suomen luonnonsuoleluliitto (SLL), sen Pohjanmaan piirijärjestö sekä Suomenselän lintutieteellinen yhdistys. Tähtiharrastusyhdistys Suomenselän Pegasus ry:ssä Luonnonystävä on yhteisöjäsenenä.

Yhteistyö SLL:n piirin kanssa on merkinnyt kokouksien ja muita tilaisuuksien sekä yhteisten retkien lisäksi lukuisten luontokohteiden puolustamista. Erikseen on syytä mainita piirisihteri Teemu Tuovisen ansiot Töysän Selkänevan tapauksessa. Piirijärjestön työharjoittelijat Piritta Hakola ja Mikko Sorjanen ovat pitäneet yhteyttä

Iloinen retkiseurue yhteiskuvassa Seitsemisen opastuskeskuksen pihamaalla. -Valok. Saana Korpi.

Luonnonystäviin. Liisa Toopakka on selvittänyt mahdollisia Metso-kohteita Is-piirin toimeksiannosta.

Suomaa-alueeseen esitetyt Kuortaneen Rimminneva ja Alavuden Isonneva hyväksyttiin mukaan hankkeeseen, jolla SLL pyrkii vahvistamaan Suomenselän vedenjakajan ekologisia käytäviä. Terttu ja Esko Rajala sekä Voitto Yhtiö osallistuivat 1.10.2016 ojentukkimistalkoisiin Virvatulen suojelualueella. Tradekan ja SLL:n norppakeräyksestä 2008 sekä kirjastoviikosta Alavudella 2014 huolehti Tuija Hakala.

Kylät eläväksi -seminaarissa Tuurissa syksyllä 2011 yhdistystä edustivat Anneli Heinonen ja Terttu Rajala. Reijo Salmi antoi vihteitä Vapo:n Matoneva I ja II -hankkeiden (2014-15) vastustamiseen, missä paikallinen väki onnistui torjumaan haitallisimman uhan: kuivatusvesien ohjaamisen Alavuden eteläisiin järviin. Keväällä 2016 oltiin mukana Iso-Vuorijärven rantajyrkänten suojelukiistassa.

Lopuksi

Edellä kuvattuihin moniin ilonaiheisiin on vielä lisättävä lukuisten suojelualueiden perustaminen kuluneen kymmenen vuoden aikana. Kautta koko toiminta-alueemme Kuortaneen Nisos-järveltä Katajakorven, Alavuden Kuivasjärven ja Sul-kavankylän alueen kautta Töysän itäosan järvien rannoille on perustettu 15 vaihtelevan kokoista rauhoitusalueita mm. Metso- ja Natura- ohjelmien puitteissa pitkälti yksityisille maille.

Aivan oma lukunsa on Luonnonperintösäätiön upea toiminta isohkojen luontokoh-teiden hankkimisessa ja rauhoittamisessa. Töysän itäosan järvialueelta tulivat näin suojelun piiriin Lampila 2016 ja Haveri 2017 (yhdessä Haveri-Lampila, n. 70 ha), Alavuden länsiosasta Kruununmaa (8 ha) 2017 sekä Katteluskylästä Tevalehto (13 ha) myös 2017. Näistä rauhoitusalueista on Luonnonperintösäätiön toiminnanjohtaja Aneli Jussilan kirjoitus toisaalla tässä lehdessä. Luonnonystävät on tukenut säätiötä vuosittaisella Ikimetsän ystävä ry:n jäsenmaksulla.

Luonnonystävät on tiedottanut toiminnastaan säännöllisesti Viiskunta-lehdessä, Lakeuden Portissa ja myös Luonnonsuojelija-lehdessä. Paikallis- ja maakuntalehdissä on julkaistu lukuisia Luonnonystävien kirjoituksia. Terttu Rajalaa on haastateltu myös Yle-Pohjanmaassa.

Suomenselän Luonnonystävät juhlii onnistunutta, vaikkakin kovin työntäyteistä kolmikymmenvuotistaivaltaan 5.5.2018 Alavuden kulttuurikeskuksen luentosalissa, samassa paikassa, jossa yhdistys aikoinaan perustettiin. Tuossa tilaisuudessa julkaistaan myös luontojulkaisumme, Saukonjälki nro 9.

Suomenselän Luonnonystävät ry:n puheenjohtaja Reijo Salmi on toiminut Töysän yläasteen biologian ja maantiedon lehtorina v. 1974-2004.

Anneli Jussila

Luonnonperintösäätiön suojelualueet Etelä-Pohjanmaalla

Luonnonperintösäätiö on yksityinen, vuonna 1995 perustettu säätiö, joka ostaa lahjoitusvaroin luonnontilaisuuksia pysyvästi, lakisääteiseen suojeluun. Siinä on yhdellä lauseella ilmaistu säätiön tehtävä ja missio. Säätiö toimii koko maassa ja sillä on suojelualueita jokaisessa maakunnassa.

Tässä jutussa kerrotaan Etelä-Pohjanmaan alueista, jotka säätiö on onnistunut hankkimaan suojeluun. Alueita on neljä ja ne ovat syntyneen kuuden eri kaupan kautta Alavuden ja Alajärven kunnissa.

Etelä-Pohjanmaalla on prosentuaalisesti laskettuna toiseksi vähiten suojelualueita kaikista Suomen maakunnista (2,2 %) - Etelä-Karjala on peränpitäjä (1,9%). Säätiön rauhoitusalueet parantavat 165 hehtaarillaan selkeästi maakunnan suojelutilannetta.

Heinineva

Heinineva keväällä 2012: unohtumaton käyntini tällä maisemallisesti vaikuttavalla, suurelta osin luonnontilaisella suolla. Ensimmäistä kertaa elämässäni näin - en pikkukorppikotkaa, joka suolla on havaittu vuonna 1976 - vaan suuren määrän teerikukkoja hypähtelevässä tanssissaan hautovien lakkien ja joutsenten välissä. Myöhemmin kuulin, että nevala pesivät myös kurki ja kalatiira samoin kuin jänkäkurppa ja riekko.

Luonnonperintösäätiön ja Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piirin yhdessä käynnistämän Pohjanmaan suokampanjan kautta oli kerätty varoja jo sen verran, että näiden turvin saatiin ostettua runsas 16 hehtaarin kappale Heininevaa. Seuraavana keväänä suojelualueen pinta-ala kasvoi toisen kaupan myötä liki 37 hehtaariin. Laajennukseen sisältyy myös pieni, jäkäläinen metsäsaareke suon itälaidalla, hieno rauhallinen tähtystyspaikka lännen suuntaan.

Suuri osa suosta jäi edelleen suojelematta. Heinineva kaiken kaikkiaan on Pohjanmaan arvokkaimpia suojelemattomia soita, myös kauneutensa puolesta.

Heinineva sijaitsee Suomenselällä, 160 metriä merenpinnan yläpuolella. Avosuota nevala on noin 150 hehtaaria. Suolla esiintyy lyhytkorsi-, sara- ja rimpinevaa ja sen luontotyypeistä lähes puolet on uhanalaisia.

Heininevan avaraa ja jo harvinaiseksi käynnyttä ehyttä suomaisemaa on helppo päästä ihailemaan. Neva sijaitsee maisemallisesti tärkeällä paikalla, Kuortaneentien molemmin puolin.

Suojelualan rajalla. -Valok. Esko Rajala.

Kuuraisia jouhisaroja Heininevalla. -Valok. Esko Rajala.

Haveri-Lampila, lampien ja havumetsän valtakunta

Vuonna 2016 saatiin ostettua Töysästä suojelualueeksi 34 hehtaarin Lampila. Omistajapariskunta otti säätöön yhteyttä ja tarjosi tilan metsää ostettavaksemme. Ensimmäinen maastokäynti oli varhain keväällä, jolloin Lampilan lammet olivat yhä jäässä. Alue osoittautui viehättäväksi, maastonmuodoiltaan vaihtelevaksi ja sitä suojasi ehjä, tuuhea metsäturkki. Lampilan metsä ulottui neljän lammen rantaan. Jo silloin erityisesti pysähdyin metsään kätkeytyvälle, vesilintujenkin suosimalle Haverinlammelle, jonka vastarannan korkeaa metsää naapurin puolella ihailin ja mietin: pysyisipä tuokin metsä ehjänä ja hakkaamattomana.

Päivä helottaa Lampilan jäkäläkalliolla. -Valok. Anneli Jussila.

Lampilan lampea Haverin suuntaan. -Valok. Anneli Jussila.

Kauppa Lampilasta solmittiin hyvässä hengessä ja aatteelliseen hintaan. Säätiön puheenjohtaja Pentti Linkolakin kävi alueella ja tutustui Lampilan metsää vaaleneisiin myyjiin.

Lampilan tarina jatkui. Vuonna 2017 minulle soitti lähiseudun naapuri, joka oli hautajaisissa saanut vinkin Haverinlammen takaisen ”korkean metsän” tulosta myyntiin. Sain häneltä sen perijän, Atte Kaasalaisen yhteystiedot, ja ilokseni Atte oli kiinnostunut myymään Haverin metsätilan Luonnonperintösäätiölle suojeluun. Myös muita tarjouksia oli tullut, mutta kauppa solmittiin molemminpuolisessa yhteisymmärryksessä.

Haverin metsä laajensi Lampilaa merkittäväällä tavalla, se oli suunnilleen saman kokoinen metsätila ja kasvoi samantapaista ehjää, täyskorkeaa metsää. Vain Haverinlammen lähellä oli raivattu muutama pieni pelto ja myöhemmin istutettu ne koivulle. Uuden kaupan kautta saatiin lähes koko Haverinlampi suojelun piiriin, samoin siihen laskevan ja siitä lähtevän puron varsi. Haverin metsään kuuluu karumpi mäntyä kasvava pohjoisosa, missä erikoisenmuotoiset suuret kivet koristavat. Keskiosaa luonnehtivat vanhat kuusikot. Lahopuuta ja tuulenskaatoja Haverin puolella on suhteellisen vähän, kuten Lampilassakin, mutta tästä eteenpäin kukaan ei enää korjaa niitä vaan puun viimeisimmätkin kiertokulun vaiheet saavat rauhassa toteutua.

Haverin vanhan talonpaikalla luonto on erityisen rehevää: täällä kasvaa eniten lehtipuita, kuten suuria haapoja ja koivuja. Sivummalla, lähes piilossa omassa rauhassaan, uinuu metsän sisällä ikimuistoinen torpanpaikka. Suurten keloutuvien kuusien lähellä mäenrinteessä on havaittavissa kivijalan hahmo muistona vielä Haverin taloa vanhemmasta vaatimattomasta asumuksesta.

Kivi pohjoisosan mäntymetsässä. -Valok. Anneli Jussila.

Kruununmaa - ehjä pala kaunista Isonveaa

Aurinkoisena elokuun päivänä kesällä 2017 saavun Kruununmaan suopalstalle Alavuden Isonvean laidalle. Edessäni levittäytyy ensin matalapuinen räme, jonka pintaa kirjovat juolukanvarret ja suopursut, ja sen takana aukeaa avoin neva kypsine lakkoineen ja käkkyrämäntyineen. Kulkiessa alkaa tuntua suon voimakas hyvä tuoksu. Alue on kokonaan ojittamaton, myös suonlaide, mikä on näillä main harvinaista.

Kuljen hitaasti pitkin suonlaitaa. Taivas suon yllä kohoaa suurena ja sinisenä ja täynnä loputtomiin kertautuvia valkeita kumpupilviä. Välillä maistelen lakkoja, välillä pysähdyn muuten vain, kuuntelemaan suon hiljaisuutta. Jostain korkeuksista kuuluu hiirihaukan naukuna. Keskivaiheilla sijaitsevalla kallionokalla istun hyvän tovin.

Isonveaa Kruununmaalta katsoen idän suuntaan. -Valok. Anneli Jussila.

Kruununmaan metsässä on aarnion tunnelmaa. -Valok. Anneli Jussila.

Tilan pohjoisreunassa maisema vaihtuu täysin. Siellä on Kruununmaan kruunu: vanha metsänkappale, kokonaan hakkuilta säästynyt. Avoimen suon kirkkauden jälkeen kulkijaa tenhoaa aarniossa vallitseva syvävihreä hämy. Ilmapiiri muuttuu täysin. Maassa lojuu kaatuneita puita, kaikkialla on koskemattomuutta, pökkelöitä ja pesäkoloja; suuret kuuset ja männyt kasvavat tiheässä ja luovat tunteen metsän suojaisista huoneista.

Kruununmaa hankittiin Terttu ja Esko Rajalalta, jotka olivat ostaneet sen Metsähallitukselta suojelumielessä.

- Yritimme saada paikan suojeltua Metso-ohjelman kautta yksityisenä suojelualueena. Kävi kuitenkin ilmi, että jonot olivat pitkiä, isot kohteet laitettiin etusijalle ja rahoituksen supistamisen takia kaikki arvokohteetkaan eivät välttämättä saisi myönteistä päätöstä. Halusimme kuitenkin rauhoitusasian etenevän ripeästi ja siksi päätimme ottaa yhteyttä Luonnonperintösäätiöön, Terttu Rajala kertoo.

Rajaloiden, Luonnonperintösäätiön ja Luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piirin toiveena on, että Kruununmaan suojelu johtaisi koko laajan Isonevan alueen säilymisen luonnontilaisena, vapaana turpeennostosta ja ojituksista.

- Luonnontilaisena säilymistä varmistavat myös Kruununmaalla elävät uhanlaiset perhoset, suovenhokas ja luumittari, jotka havaittiin nevalle kuluneena kesänä, Terttu Rajala toteaa.

Laulujoutsenen pesä Isonevalla. -Valok. Esko Rajala.

Tevalehto - keskellä virtaa joki

Alavuden etelärajan tuntumassa sijaitseva Tevalehto ostettiin tamperelaiselta Mauno Talalta syksyllä 2017. Suuri osa metsästä kasvaa entisen Tevajärven uomassa - järveä on joskus laskettu, mutta se käyttäytyy yhä monin paikoin kuin järvi, lähteisenä ja kevättulvien huuhtomana. Entinen järviallas kasvaa lähes puhdasta lehtipuustoa.

Kävin alueella kahtena peräkkäisenä syyspäivänä, aurinkoisena ja sateisena. Aurinkopäivänä katselin Tevajoen eteläpuolen nuorenpuoleista metsää enkä onnistunut pääsemään joen ylitse; länsipään huteralta ja liukkaalta siltalankulta käännyin takaisin. Seuraavana sadepäivänä palasin takaisin ja etsin itäpäästä Mauno Talan mainitseman toisen sillan, entisen kuorma-auton lavan, joka oli uponnut syvälle kasvillisuuteen niin että joen vesi huuhtoi sen ylitse. Kaiteet

Kiviahonsaarta, riidenlieko rehottaa etualalla. -Valok. Anneli Jussila.

Tevalehdon tulvametsän koivikkoa. -Valok. Anneli Jussila.

Karhurytöä. -Valok. Anneli Jussila.

näkyivät sen verran, että uskalsin ylittää joen tästä. Tevajoki virtasi tummana, hyllyvärantaisena ja pohjattoman näköisenä. Ilman siltoja se olisi ollut mahdoton ylittää, ainakin joutumatta uimasille.

Joen takana saavuin vanhaan koivumetsään, jossa ei näkynyt kantoja eikä muita metsän hyödynnyksen merkkejä. Tunnelma muuttui. Olin kaukana teistä ja metsä oli hiljainen, kuului vain tiaisparvien ääniä. Valkearunkoisten koivujen labyrintti jatkui niin pitkälle kuin silmä siinsi. Pyrin kohti kartalla näkyvää Kiviahonsaarta, muinaisesta Tevajärvestä noussutta saarta.

Sitä varten oli ylitettävä vielä yksi sivu-uoma (mikä tapahtui omatekoista siltaa myöten), ja sen jälkeen metsämaisemaan alkaa ilmaantua sinne tänne harvakseltaan kuusia.

Kiviahonsaari näyttäytyi edessäni salaperäisen rytöisenä, kaatuneine kuusineen ja havisevine haapoineen. Sen kahden matalan kukkulan väliin jäi merkillinen, kaunis niitty. Kun kiertelin tuulenkaatoja tuli elävästi mieleen karhun mahdollinen talvehtimisalue.

Myöhemmin Mauno Tala kertoi että metsästäjät olivat varoittaneet häntä menemästä metsään, koska siellä oli todella nähty karhu.

Tevalehto sopii rehevänä, kauttaaltaan puustoisena ja kosteikkoisena hyvin suojelualueeksi. Suojelualueeksi sitä oli suositellut jo metsänhoitoyhdistyskin, mutta Ely-keskuksella ei ollut mahdollisuuksia sen hankintaan toivotussa aikataulussa. Luonnonperintösäätiö voi onneksi ketteränä toimijana täydentää valtion luonnon-suojelua, yhteistyössä valtion viranomaisten kanssa.

*Kirjoittaja on Luonnonperintösäätiön toiminnanjohtaja ja metsissä vaeltaja.
www.luonnonperintosaatio.fi, anneli.jussila@luonnonperintosaatio.fi*

Anneli Heinonen

Sienimyrkkyjä ja muita haitta-aineita kotiseutumme sienilajistossa

Suomessa tavataan noin 20 myrkyllistä sientä. Joidenkin lajien myrkyllisyyteen vaikuttaa kasvupaikka ja keräämisen ajankohta. Myös eri ihmiset reagoivat sienimyrkkyihin omalla tavallaan. Jotkut ovat herkempiä kuin toiset esimerkiksi korvasienelle. Yleensä myrkytysoireet alkavat 6-20 tunnin, joskus jo puolen tunnin kuluttua nauttimisesta. Voivatpa oireet ilmaantua vasta useiden päivienkin kuluttua syömisestä. Sienimyrkytyksen saanut on aina vietävä sairaalaan. Yleensä ajoissa saatu hoito pelastaa uhrin ja elimistökin toipuu myrkyjen aiheuttamista vaurioista.

Sienimyrkyt eli mykotoksiinit jaetaan vaikutustansa mukaan kolmeen pääryhmään: hermo-, solu- ja suolistomyrkyihin. Lisäksi voidaan erotella allergisoivat ja alkoholin kanssa aiheutuvat reaktiot elimistössä. Useita sienimyrkkyjä vastaan ei ole tehokkaita lääkkeitä. Tällöin hoidetaan vain oireita. Myrkyseitikkien aiheuttamat munuaisvauriot eivät yleensä korjaannu, ja silloin tarvitaan dialyysihoitoa tai munuaisen siirto. Seitikkien tunnistamisen myötä niiden aiheuttamat myrkytykset ovat vähentyneet huomattavasti. Suurin osa myrkytyksistä aiheutuukin korvasienestä ja valkokärpässienestä

Valkokärpässieni (*Amanita virosa*) vaurioittaa maksaa, munuaisia ja suolistoa. Meillä harvinaisen kavalan kärpässienen (*Amanita phalloides*) myrkyaineet, oireet, myrkytyksen kulku ja hoito ovat samantapaiset kuin valkokärpässienellä. Keittäminen ei poista myrkyjä sienestä. Syömisestä jälkeen noin 5-24 tunnin kuluttua alkaa oireilu. Vatsakipu, oksentelu ja ripuli sekä neste- ja suolavajaus ovat tyypillisiä. Hoitamattomana kuolleisuus on jopa 80-90 %. Jos myrkytys ei ole paha ja hoito aloitetaan nopeasti, on täydellinen toipuminen mahdollista ja kuolleisuus 5-15 %. Valkokärpässieni ja herkkusieni muistuttavat paljon toisiaan.

Punakärpässienen (*Amanita muscaria*) myrkyaineet vaikuttavat lähinnä keskushermostoon. Pantterikärpässienen (*Amanita pantherina*) ja ruskokärpässienen (*Amanita regalis*) myrkytykset ovat

Valkokärpässieni on täysin valkoinen. Se on metsissä kasvavan kuusen seuralainen. Lakki on epäsäännöllinen ja jalassa on sukka.

Punakärpässieni on monille tuttu myrkkysieni.

samankaltaisia kuin punakärpässiennellä. Jo 0,5-2 tuntia syömisen jälkeen alkavat oireet. Humalaa muistuttavan tilan lisäksi esiintyy hikoilua, ahdistuksen tunnetta, hengitysvaikeuksia ja sylki- sekä kyynelvuotoa. Ripuli, pahoinvointi ja oksentelu on rankkaa, vaikka oireet menevät yleensä ohi noin vuorokaudessa. Myrkytys on harvoin tappava. Sientä ei kannata käyttää vaikka myrkyt poistuvatkin keitettäessä.

Valkorisakkaassa (*Inocybe geophylla*) on myös hermostoon vaikuttavaa muskariinia. Myrkytysoireet muistuttavat punakärpässiennän aiheuttamia vaivoja. Yleensä myrkytys ei ole hengenvaarallinen

Korvasiennän (*Gyromitra* eli *Helvella esculenta*) sisältämä myrkky on gyromitriini, joka vaikuttaa suolistoon, keskushermostoon, munuaisiin ja maksaan. Vaikeissa myrkytyksissä ja hoitamattomana voi kehittyä kuolemaan (15 % tapauksista) johtava maksavaurio. Syömisen jälkeen noin 5-24 tunnin kuluessa alkaa oireilu vatsakipuina, oksenteluna ja ripulina sekä väsymyksenä, sekavuutena ja päänsärkynä. Toipuminen myrkytystilasta kestää 2-6 vrk. Korvasiennän myrkyllisyys häviää keitettäessä niitä väljässä vedessä 2 kertaa 5 minuuttia. Keitinvesi on ehdottomasti vaihdettava ja heitettävä pois. Sieniä ei saa myöskään keittää suljetussa tilassa, sillä vesiliukoisen gyromitriinin hengittäminen voi aiheuttaa myrkytyksen.

Verihelttaseitikki ja monet muut seitikit sopivat hyvin kasvivärjäykseen, mutta eivät ole ruuaksi.

Myrkkyseitikit, kuten suippumyrkkyseitikki (*Cortinarius speciosissimus*) sisältää munuaismyrkkyä, orellaniinia. Kangasmyrkkyseitikki (*Cortinarius gentilis*), laakamyrkkyseitikki (*Cortinarius limonius*), lehtomyrkkyseitikki (*Cortinarius orellanus*) ja tanakkamyrkkyseitikki (*Cortinarius tophaceus*) ovat vaikutuksiltaan samanlaisia kuin suippumyrkkyseitikki. Salakavalasti ja vähitellen, vasta 2-17 vrk syömisen jälkeen, alkaa oireilu. Virtsan erityis vähenee ja voi loppua kokonaankin. Pienikin pala sientä voi olla hengenvaarallinen ja useimmiten munuaisvaurio on pysyvä.

Herkkusienennän pinta on joskus hiukan suomuihin ja ruskehtava. Heltasto tummuu ittiöpölyn vaikutuksesta. Ei sukkaa.

Seitikkien tunnistaminen voi olla vaikeaa, eikä niitä kannata kerätä ruokasienten joukkoon.

Pulkkosienen (*Paxillus involutus*) myrkkyyä ei tunneta hyvin, mutta ne voivat olla hengenvaarallisia. Myrkyt vaikuttavat suolistoon, maksaan ja munuaisiin sekä verisuoniin ja punasoluihin. Myrkkyyvaikutus voi olla hidaskäynninen ja vähitellen elimistöön kerääntyvä, kumuloituva. Erittäin toistuva käyttö ja mustarouskuun sekoittaminen voi olla kohtalokasta. Vaikeissa tapauksissa ilmaantuu 1-3 tuntia syömisestä vatsakipuja, oksentelua ja ripulia sekä shokkitila.

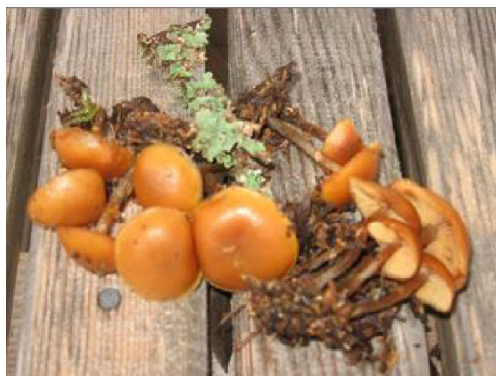
Mustarousku (*Lactarius turpis*) on hyvin yleinen ja perinteinen ruokasienemme. Se on kookas ja rotevan oloinen. Valkoinen malto on paksua ja tiivistä. Siitä tihkuu valkoista hyvin kirpeää maitiaisnestettä. Mustarouskun nekatoriinin on huomattu olevan mutageenisia eli mutaatioita aiheuttavia aineita. Mustarousku sopii ruuanvalmistukseen, mutta se on huuhdottava ja keitettävä 10 minuuttia väljässä vedessä maun ja mutageenisuuden lieventämiseksi.

Myrkkynäpikkä (*Galerina marginata*), aikaisemmin kantonäpikkä, sisältää amatoksiineja, joita on myös valkokärpässiessä. Myrkkyyvaikutus muistuttaa siis valkokärpässiessä aiheuttamaa myrkytystä ja kohdistuu lähinnä suolistoon, maksaan ja munuaisiin. Koska myrkkynäpikkä kasvaa havupuiden kannoilla ja karikkeessa, se sekoitetaan usein koivunkantosienien.

Lakritsirouskun (*Lactarius helvus*), kitkerälahokan (*Naematoloma fasciculare*), punalahokan (*Naematoloma sublateralium*) ja kavalahaarakkaan (*Ramaria formosa*) myrkkyyä ei vielä tunneta tarkoin. Suolisto-oireita saat-

Myrkyllinen pulkkosieni muistuttaa vähän mustarouskua.

Aloittelevan sieneneräajan kannattaa olla varovainen kannoilla kasvavien sienien kanssa, ettei kerää vahingossa myrkkynäpikkää.

Mustarouskua voi syödä kohtuullisia määriä kunnollisen esikäsittelyn jälkeen.

taa ilmaantua noin kahden tunnin kuluttua syömisen jälkeen.

Harmaa mustesieni (*Coprinus atramentarius*) ja ruskea mustesieni (*Coprinus fuscescens*) sekä nuijamalikka (*Clitocybe claviceps*) ja kartiovahakas (*Hygrocybe conica*) sisältävät kopriinia. Sen vaikutus kohdistuu pääasiassa verisuonistoon, sydämeen ja sisäelinihermostoon. Oireilu alkaa, jos alkoholia nautitaan vuorokauden kuluessa sienien nauttimisesta. Antabus-vaikutukseksi kutsuttu myrkytystila saattaa potilaan heikkoon kuntoon.

Suomessa on toki muitakin myrkkysieniä. Osa on kuitenkin harvinaisia, kuten esimerkiksi piruntatti (*Boletus satanas*) ja isorusokas (*Entoloma* eli *Rhodophyllus lividus*).

Kultasieni (*Phaeolepiota aurea*) on kuutuutena levittäytynyt alueellemme lähinnä maansiirtojen mukana. Sitä voi tavata piholla, puistoissa ja joutomailla. Aivan nuorena se ei ole myrkyllinen, mutta muuttuu myrkylliseksi vanhetessaan, kun siihen kehittyy sinihappoa. Kookas kullankeltainen ja himmeän jauheinen lakki on aluksi puolipallo, mutta laakenee kasvaessaan. Nuoren sien nahkamainen lakki repeytyy viimein suureksi renkaaksi jalkaan.

Muuta huomattavaa

Tavalliset syötävät sienet saattavat kerätä itseensä maaperästä myrkyllisiä raskasmetalleja, kuten elohopeaa, lyijyä ja kadmiumia. Älä koskaan kerää ruokasieniä kaupunkien puistoista eikä läheltä vilkkaita liikenneväyliä. Sama koskee saastuttavia savukaasuja päästävien teollisuuslaitosten ympäristöjä.

Atomivoimaloista karannutta cesium-137:ää ovat pahiten ottaneet suppilovahvero, mustatorvisieni, rouskut, kangastatti, kehnäsieni, orakkaat ja erityisesti mustavahakas. Mustavahakkaissa cesiumpitoisuus on saattanut olla jopa 7000 becquerelliä kilossa. Suppilovahveroissa, mustatorvisienissä, kantarelleissa, herkkutateissa ja haperoissa 2000-3000 Bq/kg. Korvasieni, lampaankäöpä, herkkusieni, mesisieni, punikkittatti ja voitatti eivät ole keränneet näitä laskeumia kovin runsaasti. Korvasieni ja lampaankäöpä ovat jääneet hyvinkin puhtaisiksi.

Myrkyllisen lakritsirouskun maitiaisneste on kirkasta.

Kultasieni on kaunis, mutta syötäväksi siitä ei ole.

Säteilyaltistusta saadaan vähennettyä tehokkaasti. Runsaasti sieniä käyttävien kannattaa liottaa ja keittää sienensä runsaassa vedessä ja suosia vähän cesiumia keräviä lajeja. Tällöin saatu cesiumannos alenee jopa 70-80 prosenttia. Satunnaisesti voi syödä korkeitakin cesiumpitoisuuksia sisältäviä sieniä, koska se ei vielä kasvata ihmisen saamaa kokonaissäteilyannosta oleellisesti.

EU:n komission suosituksen mukaan jäsenmaissa myytävien luonnontuotteiden cesiumin pitoisuudet eivät saa ylittää 600 Bq/kg. Merkittävää on myös, että cesium-137 puoliintuu 30 vuodessa. Nyt kohtalokkaasta Tšernobylin räjähdyksestä (26.4.1986) on jo kulu-
nut tämä määräaika.

Taloustmetsissä suoritettavat lannoitukset voivat myös heikentää sienten ravitsemuksellista laatua.

Ravinnoksi tarkoitettujen sienten käsittelyssä on aina noudatettava annettuja käsittely- ja valmistusohjeita.

Vaaleaorakkaan on todettu keräävän herkästi radioaktiivisia aineita itseensä.

Lampaankäivät ovat osoittautuneet hyvin becquerellivapaiksi.

Anneli Heinonen on kokenut kauppasienineuvoja, jonka ohjauksessa on järjestetty monta hienoa sieniretkää kotiseudullamme. Aiemmin ilmestyneessä Saukonjälkilehdessä (nro 8) oli hänen kirjoittamansa pitkä teksti kotiseutumme ruokasienistä. Tämä kirjoitus on jatkoa siihen. Kirjoituksessa olevat kuvan ovat Anneli Heinosen ottamia.

Tunnetko sieniä?

Edellinen kirjoitus esittelee ihmisille myrkyllisiä sieniä, mutta on hyvä muistaa, että kaikilla sienillä, myös myrkyllisillä ja rumilla on oma tärkeä ekosysteemivirkansa. Sienet voivat elää symbioosissa kasvien kanssa mahdollistaen molempien elämän, toiset ovat hajottajia, jotkut taas loisia. Maapallolta on nimetty noin 57000 sienilajia (läheskään kaikkia ei vielä tunneta), Suomessakin tiedetään olevan noin 7600 lajia. Se on paljon, mutta onneksi tavalliselle sieniruuanystävälle riittää, että tuntee lempisienensä ja niitä muistuttavat myrkylliset lajit. Tunnetko seuraavat kuvien syötävät, suorastaan herkulliset sienet?

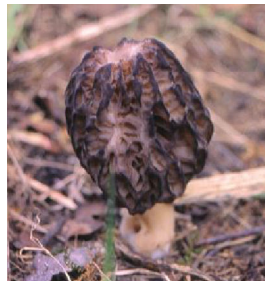
1.
a. punikkitatti
b. herkkutatti
c. lehtikuusentatti

5.
a. rusakkonuljaska
b. limanuljaska
c. voitatti

2.
a. keltahapero
b. keltavahvero
c. kehnäsieni

6.
a. korvasieni
b. huhtasieni
c. piispanhiippa

3.
a. mustatorvisieni
b. suppilovahvero
c. mustarousku

7.
a. leppärousku
b. karvarousku
c. keltahapero

4.
a. sikurirousku
b. punahapero
c. kangarousku

8.
a. samettijalka
b. herkkutatti
c. punikkitatti

Kuvat A. Heinonen, teksti T. Rajala.

Oikeat vastaukset sivulla 100.

Terttu Rajala

Pro Pennalanlahti 2010-2017

Isotyönkorento ulpukan lehdellä.

Alkusanat

Tästä piti tulla kirja, mutta tulikin pitkä kirjoitus Saukonjälkilehteen. Kirjoitin tämän tekstin minä -muodossa ja siten, kuinka koin tämän prosessin Pennalanlahden vastarannan asukkaana ja Suomenselän Luonnonystävien sihteerinä. Tekstissä on katkelmia ja muistoja myös muilta Luonnonystäviltä.

*Jouduin tätä kirjoittaessani kaivelemaan muistini tueksi vanhoja sähköposteja, enemmän tai vähemmän tarkkoja päiväkirjamerkintöjä sekä muita dokumentteja. Kaikkea ei aikoinaan ole kirjoitettu muistiin ja jotakin olen varmasti unohtanutkin, onneksi, mutta teen parhaani pyrkien tässä tekstissä virheettömyyteen asioissa ja suoruteen tuntemuksissa. Tekstiin on ilmaisen selkeyttämiseksi sisällytetty muutamia vuoroa-
noja, mutta koska ne ovat muistinvaraisia, ne eivät tietenkään voi olla kirjaimellisen tarkkoja.*

Kirjoituksesta on jätetty pois jonkun verran tapahtumia, samoin melkein kaikki nimet. Tekstiin sisältyy linkkejä, joiden kautta halutessaan pääsee tutustumaan asioihin tarkemmin. Linkkien takana on lähinnä julkisia päätösasiakirjoja, Luonnonystävien tekstejä ja lehdissä julkaistua materiaalia.

Tämän kirjoituksen tarkoitus on selvittää Pennalan puutarhakylän monimutkaista tapahtumakulkua, jotta kenenkään ei tarvitsisi olla luulojen varassa. Samoin haluan jakaa tietoa onnistumisista ja virheistäkin, joita kiistämättä on tehty, sillä samoja virheitä ei kenenkään kannata toistaa. Itselleni näiden tapahtumien kirjoittaminen on tärkeää, sillä siten voin purkaa tämän vyyhdin itsestäni, laittaa tapahtumalle pisteen ja jatkaa taas muuta elämää, hiukan toisenlaisena, ehkä haavoittuneempana, tukka valkeampana, mutta kokemusta rikkaampana.

Työmme Pennalan puolustamiseksi oli pitkä ja välillä raskas. Luonnonystävät laati lukuisia kirjelmiä ja lehtikirjoituksia, kolme valitusta, kaksi hallintopakkohakemusta ja yhden kantelun, lisäksi teimme puolisoni kanssa yhden valituksen. Ensimmäinen hallintopakkohakemus ja valitukset yhtä lukuun ottamatta hylättiin. Vain viimeinen valitus, se tärkein meni kirkkaasti läpi. Sen myötä työmme Pennalanlahden luonnon puolesta on saatettu onnellisesti loppuun.

Punasyyskorento ja järviruoko.

Ruskosuohaukan reippaita poikasia Pennalan rannan pesässä.

Ystäväni Pennalanlahti

Olen ensimmäisen kerran nähnyt Pennalanlahden kesällä 1982, jolloin muutin perheeni kanssa Kuortaneelle. Läheisempi suhde paikkaan alkoi syntyä syksyllä 1985, jolloin asetuimme asumaan Kuortaneenjärven itärannalle Majantielle, mistä käsin oli kuuloetäisyys Pennalanlahdelle. Vuodesta 1987 lähtien olen asunut Länsirannalla, Pennalanlahden vastarannalla ja seurannut kodistani käsin suiston elämää. Puolisoni, Esko Rajala on lintuharrastaja. Hän on tarkkaillut 35 vuoden aikana tuhansien tuntien ajan lahden elämää sillä seurauksella, että alueen lintutiedot ovat tarkat verrattuna lähes mihin tahansa lintupaikkaan.

Jo ensimmäiset perheretkemme 1980-luvulla suuntautuivat Kuortaneenjärven eteläiseen osaan, mistä iloksemme löytyi poikkeuksellisen laaja, upea suisto-matalikko, joka jo ensi kohtaamisella antoi lupauksen mielenkiintoisista luontohavainnoista. Suiston on synnyttänyt etelän suunnasta järveen laskeva Lapuanjoki, ja lisälajautta matalikolle on tuonut myös idästä virtaava kaunis, kapea Kaarankajoki. Maa-aineksia on vuosituhansien aikana ehtinyt kertyä laaja kenttä Kuortaneenjärven aaltojen alle kohtaan, missä jokien virtaus on laantunut ja virran mukana kulkeutunut aines vajonnut pohjaan. Lapuanjoen vesistöalueella ei missään ole näin isoa ja hienoa sisämaan suistoa kuin mitä löytyy Kuortaneenjärven eteläisestä osasta Pennalanlahdelta ja sen lähiympäristöstä.

Suisto on vuosien yhteiselon perusteella osoittautunut oikeaksi luonnon runsaudensarveksi. Kasviharrastajan silmin erityisen viehättäviltä näyttävät matalasta vedestä kesäisin kohoavat, tuulessa niiailevat järvikaislakasvustot, jotka suurina ympyröinä, kaislavarret yhtä aikaa siististi ja sikin sokin rakentavat suistoon

sokkeloisen kaislalabyrintin. Alavilla rannoilla kasvaa leveinä vöinä järvikortetta ja järviruokoa, niiden vieressä kuin heloina kelluvat uistinvidat ja ulpukat omissa kohdissaan, ja rannan tuntumassa ovat paikkansa löytäneet rantakukat, myrkkukeisot, sarat, kurjenjalat ja muut rannan kasvit. Rantatörmässä kasvavat erilaiset pajut, lepät ja koivut, yleten kai laulupuiksi linnuille ja ravinnoksi varhaisille pölyttäijille.

Vesikasvillisuuden suojassa elää rikas eläimistö. Sen runsaus tulee tutuksi, jos malttaa olla paikoillaan ja tarkkailla selkärangattomia kansaa vaikkapa onkireisullaan. Voi huomata, että kaikki kortteikon yllä hurrahtelevat sudenkorennot eivät olekaan samanlaisia. Ne ovat yksilöitä, niillä on omat reviiirit, joita ne puolustavat ja ne ymmärtävät mennä vesikasvien suojaan, kun naurulokki lentää ylitse.

Voi tulla tutuksi vesiperhosten kanssa, jotka kesyjen kaltaisina, arkisen ruskeina keijuina kävelevät hennoin jaloin pitkin puseron hihaa. Uintiretki kaislaympyrän sisään, sukelluslasit silmillä, varovasti kaislaneitien lomassa edeten avaa tajuntaa vesiluonnon monimuotoisuudesta. Vilinää tosiaankin riittää! Tiheällä siivilällä haavien voi todeta planktonien runsauden, pohjaa ja vettä tarkkaillen silmä voi tavoittaa monenlaisia veden selkärangattomia, sukeltajia, vesiskorpioneja, korentojen, vesiperhosten ja sääskien toukkia, juotikkaita, nilviäisiä, lampipolyyppejä, järvisieniä ja monia muita, joiden nimiä en edes tiedä, mutta joilla kuitenkin on oma tärkeä tehtävänsä juuri tuolla paikalla. Kesäisiin ravintoketjuihin kuuluvat myös kalat ja niiden päässilmäiset poikaset, joita vilahtelee läpikuultavina neulasparvina kasvien suojissa planktonjähdissä. Kalanpoikasten olemassaoloa on

Uhanalainen naurulokki tuo tullessaan kevään Pennalanlahdelle.

edeltänyt tulvarannan keväinen kutumeno, jolloin on voinut nähdä rantavedessä muljahtelevia isoja haukia, arkoja lahnoja tai pienempiä eväkkäitä, kuten ahvenia ja särkiä.

Järven eteläisen osan linnusto on niin monipuolinen ja runsas, että se on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi lintualueeksi. Paikan linnustosta on kertynyt vuosikymmenten ajalta monien lintuharrastajien ylös merkitsemää tietoa. Tiedot paljastavat mm. sen, että Pennalanlahdella on havaittu 36 uhanalaista tai silmälläpidettävää lintulajia ja näistä kolme (alli, mustakurkku-uikku ja pilkkasiipi) ovat maailmanlaajuisestikin uhanalaisia. Järven pesimälinnustoa on tutkittu ja sen perusteella on voitu todeta, että Pennalan ranta on Kuortaneenjärven tärkein lintujen pesimäalue. En olisi nuorempana uskonut, että saisin joskus asua paikassa, missä voisin kotini ikkunasta katsella rannassa hautovaa joutsenemoa, niin harvinainen lintu joutsen silloin oli. Näin kuitenkin kävi, kun sain ihmetellen seurata vastarannan kaislikossa Pennalan rantaluhdalla kärsivällisesti paikallaan istuvaa valkeaa täplää. Tällä rantamatalikolla on pesinyt joutsenen lisäksi myös kurki sekä ruskosuohaukka kolmesti 2000-luvulla. Vesilintuja, taivaanvuohi ja pajusirkku pesivät säännöllisesti Pennalan rannassa. Kaksi viimeksi mainittua kuuluvat nyt uhanalaislistoille kohtaan ”vaarantuneet”.

Linnuston runsaus näkyy erityisesti muuttoaikoina, jolloin lahdelle kerääntyy siipikansaa lepäilemään ja tankkaamaan ravintoa. Keväällä, kun järven jää alkaa Lapuanjokisuussa antaa periksi, täyttyy sula lokeista, joutsenista, kahlaajista ja sorsalinnuista. Lintujen pauhu keväällä, varsinkin kevättiltoina, auringon laskettua on uskomaton, kun naurulokkeja saapuu illan tullen pienempinä ja isompina ryhminä sulan reunaan, ja jokainen saapumiserä saa valtavan tervehdyskohinan. Lopulta naurulokkeja voi kertyä jään reunalla jopa tuhansin laskien. Pauhusta voi erottaa myös harmaa- ja kalalokkien kaklatusta, sorsien narahtelua, tavién krikkailua, telkän siiven helinää, haapanan piiskaa, joutsenten ikiaikaista joikua, metsähanhien ho-no-no-tusta, on polskintaa, siipien loisketta ja jään moikua, kun illan viiletessä kevät yön pieni pakkaneen yrittää pitää vielä kiinni talven helmasta. Olen aina suunnattomasti ihmetellyt, miten sellainen äänien kohina voi synnyttää niin syvän sisäisen rauhan tunteen.

Syksyinen muuttoaika tarjoaa iloa, kun pohjoisesta tulevat lintuparvet laskeutuvat järvelle hetkeksi levähtämään ja ruokailemaan. Syysmuutto tapahtuu kevättä huomaamattomammin, mutta jos on aikaa katsella syksyiselle järvelle, voi havaita vaikkapa isokoskeloita harrastamassa yhteiskalastusta. Aluksi kaikki uivat säntillisesti nokat samaan suuntaan ja äkkiä, plups, kuin yhteisesti sopien koko porukka uppoaa veden alle. Allit ja uivelot, kauniit pohjoisen olennot näyttävät myös syysaalloilla. Syksyllä voi kohdata myös uhanalaistuneen pilkkasiiven. Juuri ennen kuin jäät kurovat veden umpeen alkavat joutsenyöt. Päivisin isot vaaleat ruokailevat pelloilla, mutta lentävät illan tullen veteen tai rantajäille lepäämään. Joutsenlaulu saattaa jatkua yöllä lähes katkeamattomana. Se tunkee uniin, ja ne unet ovat keveitä ja hyviä.

Kesällä Pennalan ranta kerää monien katseita, kun järveä kiertävät pyöräilijät pysähtyvät pukkisillalle levähtämään, itsekin teen usein näin. Pukkisillalta avautuu kukaties Kuortaneen katsotuin järvimaisema. Erilaisia sävyjä kokemukseen tulee, jos pysähdyttää kulkunsa eri vuorokauden aikoina. Kesäkuulla myöhään illalla tai yöllä, kun sumuneidit hiipivät harsohameineen pelloille ja kaikki tuokset kään-tyvät toisenlaisiksi voi kuulla yölaulajia, ruovikossa puhaltavan kaulushaikaran, ehkä satakielen tai ruisrääkän. Kiihkeät yölliset kerjuuäänet saattavat kuulua sarvipöllöpoikueelle.

Talvisin elämä Pennalan rannassa on hiljaista, mutta silloinkin luonto antaa unohtumattomia kokemuksia, kun voi nähdä jäällä saukon jalan painalluksia tai kun pakkaspäivän kirkkaudessa, kuurakiteiden pienten aurinkojen seassa rantapuissa pyrähtää parvi urpiaisia, joskus jopa pyrstötiaisia. Rantapenkan pajuraidoista kutoutuu talvisin aivan hurmaavaa lumipitsiä, tosin ilman valkeita koristeitakin rannan puuvartiset vartijat ovat kauniita, ja lumikinoksista kohoavat uhmakkaasti ruohoisin varsin talventörröttäjät tarjoten siemenevästä pienille lin-nuille. Pilkkimiehen avannolle unohtuneet kalat voivat tarjota syötävää jyhkeäm-mällekin hahmolle, komealle ja vielä harvinaiselle merikotkalle. Ketun lumeen painamat helminauhat paljastavat, että kiisket kelpaavat myös nisäkkäille. Onpa jääkentän yli avantoja seuraillen vaeltanut ahmakin jättänyt jään lumiseen vie-raskirjaan jälkipiirtonsa.

Vuosien kohtaamiset eri vuodenaikoina ovat tehneet paikan minulle mieluisaksi ja sen eliöt ystäviksi. Nyt joku voi huomauttaa, että on haihattelua tuollainen ajattelu, eihän luontokappaleita, niitä, jotka raamattukin määrittelee alamaisik-semme, eläimiä ja puita voi pitää ystävinä. Kysynpä vaan, että miksi ei voi!

Laulujoutsenen runsastuminen uhanalaisuuden partaalta kertoo, että hyviä asioita tapah-tuu, jos yhdessä tahdomme niiden tapahtuvan.

Onhan se tietenkin vähän erilaista ystävyyttä kuin toisen ihmisen kanssa. Eri eliöillä on omat lajisidonnaiset tapansa kommunikoida, ja siitä voi seurata kielimuureja lajien välille.

Silti moni ihminen tuntee suurta rakkautta ja läheisyyttä luontoa ja sen eläviä kohtaan. Hyötyajattelu ei ole kyennyt alkuunkaan kitkemään tätä ikäikaista tunnetta meiltä kaikilta kokonaan pois. Ehkä luontotunne löytyisi useammaltakin, ehkä lähes jokaiselta, jos sitä vähän auttaisi esiin? Olemmehan sentään esivanhempiemme lapsia, niiden, jotka hakivat rauhaa ja voimaa metsien pyhistä sokkeloista ja jotka nöyrinä kumartuivat harmaitten seitojensa ääreen pyytämään anteeksi, kun olivat taittaneet Tapiolan karjasta syötävää perheensä tarpeisiin.

En tiedä mahtavatko nykypäivän metsästäjät vielä pyytää anteeksi saaliinsa surmaamista. Entä miten lienee anteeksipyynnön laita silloin, kun vanhan kanahaukkametsän puut päätehakataan ihmisten tarpeisiin ja maan elävä humuskerros äestetään rikki? Tai kun ehjään nevapintaan viilletään ojat? Tuntuu joskus siltä, että monelta on kadonnut osaaminen rakastaa ja kunnioittaa luontoa. Ehkä se on vaan piiloutunut tietämättömyyden tai erilaisuuden pelosta kumpuavan häpeäntunteen alle? Onko ympärillämme vallanhaluisia tahoja, jotka yrittävät määritellä luonnon vain tarpeittemme raaka-ainepankiksi ja luonnonrakkauden outojen ituhippien tunteelliseksi hömpötykseksi? Uskotteleeko joku meille, että on tyhmää halata puita? Tai itkeä jos niitä kaadetaan? Ja että piittaamattomuus

Saukko on Pennalanlahden ympärivuotinen hoitokalastaja, mutta sille maistuvat hyvin myös sammakot.

luonnon hyvinvointia kohtaan on normaalia ja järkipäätä nykyajan suomalaisuutta? Että moton ryske viimeisessä korpireunuksessa on asiallinen metsänhoidollinen toimenpide? Että puut eivät ole pyhiä vaan ne ovat selluloosaa, mistä voi tehdä vessapaperia ynnä muita biotuotteita? Että suot ovat surkeita kitumaita, jotka pitäisi vapauttaa veden vaivasta, ja rannat sitä varten, että ne kunnostetaan siisteiksi ja kovapohjaisiksi, niin että niiden vesiallastilassa on helppo uida ja niiden kasveista vapaalla pinnalla silmä lepää?

Lapsia ei ole vaikea opettaa ymmärtämään elämän kunnioittamista. Monet saattavat omaksua asian pienestä pitäen ilman isompaa ohjaustakin. Eläviä olentoja kohtaan ei olla julmia vaan niitä tutkitaan ja varjellaan. Lapsille kaveruus kasvien ja eläinten kanssa syntyy helposti. Se on niin itsestään selvää, kun kerran ketuilla on silmät ja lapsellakin on silmät ja molempien silmät voivat olla iloiset tai surulliset, puilla on oksat ja lapsella kädet, lapsi sanoo sanoja ja karhu murisee, mustikalla on marjat ja lapsella mustikkasuu, koiralla on häntä ja lapsella... no, häntä puuttuu, mutta se on vain pieni ero!

Lapsen kasvaessa aikuiseksi puiden käsivarret muuttuvat klapeiksi. Aikuisten maailma on monimutkaisempi kuin lasten. Aikuisten pitää perustella luonnonrakauden ja elämän ykseyden tunteet, jotta ne olisivat sosiaalisesti hyväksyttäviä. Onneksi sen voi perustella.

Biologia tutkii elämää ja sen syntyä. Ei tiedetä vielä tarkkaan, mutta kuitenkin jollakin uskomattomalla tavalla elämä tälle planeetalle muinoin kehittyi, kun varhaiseen mereen syntyi pitkän evoluution seurauksena ensimmäinen alkeellinen elävä solu. Se tuli maan alkuaineista, rakentui elottomista molekyyleistä ja atomeista. Se tarvitsi energiaa, että sen monimutkaiset rakenteet voisivat pysyä koossa ja toiminnassa. Sen sisällä oli solun valmistus- ja toimintaohje, geneettinen koodi, DNA-molekyylit, jonka avulla solu saattoi elää ja kopioida itseään. Pienet elolliset olennot lisääntyivät vähitellen, niiden rakenne muuttui hitaasti sopeutuen erilaisiin olosuhteisiin, mutta samalla ne alkoivat itse muuttaa maan olosuhteita siten, että ympäristön tila muuttui koko ajan elämän lisääntymiselle edullisempaan suuntaan. Nyt huomaamme, että hento DNA-rihma olikin vahva, kun elämää pursuilee kaikkialla ympärillämme.

Me kaikki nyt elävät olennot, eläimet, sienet, kasvit ja muut pienemmät eliökumppanit olemme tuon kerran syntyneen elämän erilaisia muotoja. Tästä on todisteena solujemme DNA. Se liittää meidät samaan elämän perheeseen. Kaikki tämän perheen sisaret tukevat tavalla tai toisella elämän säilymistä tällä planeetalla. Mitä enemmän erilaisia elämänmuotoja on, sitä tiukemmin elämä kykenee pitämään otteessaan tätä muinoin valtaamaansa pientä kiviplaneettaa. Yhteistyössä toisten kanssa eri lajit pitävät yllä tasapainoa huolehtien kaasukehästä, ilmastosta ja ravinnosta. Kaikki muodostamme yhdessä toistemme tuella kotiplaneettamme elonkehän.

Onko siis outoa pitää puita ystävinä ja sukulaisina? Sehän on tosiasia. Onko luonnon varjeleminen vain harvojen risupartojen puuhastelua, jotta heillä olisi mitä tutkia? Itseämmehän me niin tehden varjelemme, lapsiamme suojelemme. Elämää kunnioittaessamme kunnioitamme itseämme.

Näin ajatellen sellainen ajattelutapa, missä eliökumppanimme käsitetään vain ihmistoimintojen raaka-aineeksi, muuttuukin todellisuudesta vieraantuneeksi lyhytnäköiseksi typeryydeksi. Luonto on paljon tärkeämpi kuin vain touhuilumme taustarekvisiittaa ja teollisuutemme resurssivaranto. Olemme itse osa tätä systeemiä, lajina lajien joukossa, sätkimme ravintoverkoissa ja häviämme, jos verkot pettävät.

Olemme saaneet pelottavaa tietoa verkkojemme haurastumisesta. Näin on pääsyt käymään, koska emme ole ymmärtäneet kotiplaneettamme rajallisuutta, koska emme lajina ole tarpeeksi ymmärtäneet kunnioittaa elämää. Emme ole käsittäneet jokaisen elollisen olennon pitkää historiaa. Olemme luulleet olevamme niin viisaita, että olemme jaotelleet elämän puun eri muodot ihmisten kannalta hyödyllisiin (niitä hyödynnämme ja suosimme), haitallisiin (niitä hävitämme) ja loput yhdentekeviin (niitä hävitämme). Emme ole käsittäneet, että kaikkia tarvitaan, niitäkin, joiden merkitystä emme tunne. Olemme kuvitelleet itsemme kaiken muun luonnon yläpuolelle, maitten ja merien herroiksi ja rouviksi, vaikka yksilöinä olemme vain ahneita ja enimmäkseen suunnattoman tyhmiä pikku apinoita savannien laiteilta.

Ilmasto on nyt muuttumassa. Elinympäristöjä on menetetty, soita ojitettu, vanhoja metsiä kaadettu, rantoja ruopattu, jolloin niiden lajit ovat harvinaistuneet ja uhanalaistuneet. Uhanalaisten määrä jatkaa kasvuaan, samoin kokonaan sukupuuttoon hävinneiden lajien määrä. Tavallisempienkin lajien yksilömäärät ovat romahtaneet. Katsokaa saimaannorppaa, metsien kanalintuja ja soiden perhosia uusin silmin. Ne ovat samalla polulla kuin dinosaurukset. Sukupuuttojen polku ei enää itse asiassa ole edes mikään polku vaan se on hyvää vauhtia levenemässä ruuhkaiseksi valtatieksi. Aivan hiljan tuli pelottava tieto, miten hyönteisten määrä on romahtanut muutamassa vuosikymmenessä. Elinympäristöjä katoaa suo ja ranta kerrallaan. Niitä pitää myös jättää rauhaan yksi kerrallaan.

Pennalan säästyminen ruoppaamiselta ja rakentamiselta on pieni, mutta tärkeä askel oikeaan suuntaan. Haluan uskoa, että juuri tällä tiellä edeten voimme pelastaa hyvän tulevaisuuden lapsillemme.

Pennala on ollut uhattu ennenkin

En tiedä, mutta ehkä tarve muuttaa matalikon olosuhteita johtui siitä, että lehdissä kirjoitettiin viime vuosituhannen lopulla paljon vesien saastumisesta ja rehevöitymisestä, joka sai vesikasvit runsastumaan? Ehkä järven eteläpään suisto haluttiin muuttaa syväksi ja kasvittomaksi sen takia, että järvi näyttäisi terveeltä? Tai ehkä tahdottiin vain näyttää puuhakkailta ja hävittää rehevöitymisen todisteet, nuo kaislaiset ”häpeäpillut”. Jokisuun virtauksenkin muisteltiin menneen joskus ihan suoraan ja tämä tilanne tahdottiin saattaa taas voimaan. Vanhat peruskartat tosin eivät vahvistaneet tätä muistikuvaa. Oli niin tai näin, joka tapauksessa Pennalanlahteen ja Lapuanjoen suistoon on kohdistunut useita muutosyrityksiä. Muistelen nähneeni joskus suunnitelmia Pennalaan kaavailusta isosta rakennushankkeesta, mihin olisi liittynyt laajoja ruoppauksia ja pengerryksiä, mutta en löytänyt näitä suunnitelmia omista arkistoistani. Ehkä sinne aiottiin tehdä leirintäalue?

Hämärät muistikuvat saattavat liittyä seuraavaan hankkeeseen ja sen jälkeisiin jatkosuunnitelmiin. Vuonna 2002 teki Kuortaneen Isojakokunta ruoppausilmoituksen uoman ruoppaamisesta suoraan läpi maatuneen meanderin, mutta hanke joutui vastatuuleen, kun ympäristökeskus lausui (dnro LSU-2002-Y-1307(19)), että hanke tarvitsee ympäristölupaviraston luvan. Perusteena lausunnon olivat veden laatusikat sekä luonnonarvot. Isojakokunta lähestyikin vuonna 2003 Länsi-Suomen ympäristölupavirastoa. Rannanomistajat vastustivat jyrkästi uoman paikan siirtämistä, asiassa lausuttiin ja niin asia raukesi. Luulin, että lopullisesti, mutta luulin väärin.

Vuonna 2004 eräänä kevättalvisena aamuna herätessäni katsoin tapojeni mukaisesti kamarin ikkunasta Kuortaneenjärvelle ja huomasin, että Lapuanjokisuussa oli miehiä ja traktoreita. Yhteen traktoriin oli kiinnitetty iso sirkkelin terä, joka oli tarkoitettu jään sahaamiseen ruoppauskohteissa. Hätähän siitä tuli. Ehkä jokisuussa oltiin ryhtymässä työhön omin luvin? Puoliso yritti soittaa kuntaan ympäristönsuojelusihteerille, mutta hän ei vastannut. Puhelun sijasta lähti kiireessä kirjoitettu sähköpostiviesti, jossa oli avunpyyntö. Asiasta soitettiin myös pikaisesti naapurille, jonka tiesimme vastustavan ruoppausta, mutta sitten piti jo kiirehtiä töihin. Kun illalla pyöräilin töistä kotiin, huomasin, että jää oli tyhjä ja koskematon. Kiitin mielessäni lämmöllä sitä, että kunnassa oli toimiva viranomaisen hoitamaan ympäristöasioita. Myöhemmin kuitenkin kävi ilmi, että kunnan kanta tähän ruoppaukseen olikin ollut myönteinen ja ruoppaus oli keskeytynyt vain sen takia, että rannan huvila-asukkaat olivat tulleet paikalle ja hälyttäneet kohteeseen myös poliisit.

Ranta-asukkaat eivät hyväksyneet sitä, että ruoppaustoimiin ryhdyttiin ilman että heitä kuultiin. Ruoppauslinjan sijainnista, jokisuun valtaväylästä ja ruoppauksen seurauksista oli iso erimielisyys. Riidan jälkilaineissa pidettiin jäällä neuvottelutilaisuus, missä oli paikalla rannanomistajia sekä kalastuskunnan, kalastusseuran, kunnan ja ympäristökeskuksen väkeä. Suurin osa ihmisistä oli minulle entuudestaan tuntemattomia. En tehnyt tilaisuudesta muistiinpanoja, joten tyydyn muistelemaan lähinnä tunnelmaa. Muistelen, että se oli jään viileä ja käytetyt puheenvuorot erityisesti ruoppausta tahtovan puolen osalta sanottiin kiukkuisin ja korkeahkoin kirjaimin. Yhden rannanomistajan hiljaa lausuttu loppukommentti jäi mieleen.

– Ei tällainen ollut mikään neuvottelu.

Uoman avaamisen tärkein peruste käsittääkseni oli, että eräs yrittäjä oli hankkinut viikinkiveneen, jolla oli tarkoitus kuljettaa väkeä erityisesti urheilupuistolta Kuhajärvelle ja takaisin. Vene oli kuitenkin sellainen, että vähän veden aikana kuljettajalla oli vaikeuksia suiston matalimmissa kohdissa ja siksi jokisuuta haluttiin muotoilla viikinkiveneen ehdoilla. Liikkumisen helpottamiseksi kalastuskunta oli ryhtymässä tähän urakkaan. Hanketta kannatti myös kunnan virkamies ja erityisesti paikalla ollut valtuutettu. Hyväveliverkostoista ei tuohon aikaan vielä juurikaan puhuttu, mutta tuolloin jäällä kuulin puheenvuoroja, joista ilman vilkasta mielikuvitustakin saattoi oivaltaa verkoston läsnäolon. Toisaalta suvaitsevaisesti ajattelin, että pienessä kunnassa lähes kaikki asukkaat ovat sukua toisilleen, joten ajoipa valtuutettu melkein mitä tahansa hanketta, hanke todennäköisesti liittyisi johonkin perheenjäsenen tai serkun puolisoon. Tällaisilla paikkakunnilla päätöksenteko tulee lähelle, mutta demokratian toteutuminen sekä asioiden järkevä ja riippumaton hoito voi vaikeutua.

Kaikesta rutinasta huolimatta pääasia oli se, että hanke kaatui. Ei kuitenkaan lopullisesti, vaikka niin silloin luulin.

Puutarhakylää aletaan suunnitella vuonna 2010

Alkuvuodesta 2010 oli sanomalehdissä kirjoituksia, missä kerrottiin, että Kuortaneelle tahdottiin perustaa siirtolapuutarhakylä ja että kohteelle haettiin sijoituspaikkaa. Yhtenä vaihtoehtona esitettiin Haaviston tilaa Pennalan rannassa. https://puutarha.net/artikkelit/6406/kuortaneella_karitoitetaan_etelapohjanmaan.htm

Hälytyskellot alkoivat moukaa päässäni, vaikka ajattelinkin, että tuskin Pennalan ranta tulisi olemaan lopullinen paikka. Miten sinne nyt puutarhoja voisi perustaa, kun pelto hautautuu tulvavesiin joka kevät ja sadesäällä usein muulloinkin. Pohdimme asiaa paikallisen luonnonsuojeluyhdistyksen, Suomenselän Luonnonystävien hallituksen kokouksessa ja otin yhteyttä kuntaan. Luulin, että kun esitän asian biologina ja Luonnonystävien edustajana, perustellen, tulen kuulluksi ja asia on sillä selvä. Miten väärässä olinkaan.

Kirjoitin 21.4.2010 hankevetäjälle seuraavasti:

"Hei vaan. Olen biologian ja maantiedon opettaja Kuortaneen yläasteelta, luonnonystävien (paikallinen luonnonsuojeluyhdistys) aktiivijäsen ja kuulun Suomenselän lintutieteelliseen yhdistykseen. Olen myös innokas puutarhakasvien harrastaja ja siksi ajatus puutarhakylästä tuntuu kiehtovalta.

Olen ymmärtänyt, että eniten puutarhakylää on kaavailtu Haavistontien varteen. Näin Ilkasta jutun ja alueen rajauksen. Pyöräilen päivittäin paikan ohi työmaalle ja olen tehnyt havainnon, että puutarhatontilla ui huomattavan paljon lokkeja ja sorsia. Suurin osa alasta on tulvaveden alla.

Jos siihen aikoo mökkejä, pitäisi maata korottaa todella paljon. Oletteko ajatelleet mistä saadaan sitä varten maata?

Pyydän, että otatte suunnittelussa huomioon seuraavan mielipiteen:

Jos katsotaan Kuortaneen karttaa, voidaan helposti nähdä, että luonnontilaista rantaa on järvellämme vähän. Itse asiassa väli Kaarankajokisuusta Haavistontien huvilanauhan päähän on ainoa luonnontilainen rantaosuus.

Luonnontilaisella rannalla on oma lajistonsa, joka väistyy, jos aluetta käsitellään vaikkapa ruopaten. Tämän rannan lajisto on poikkeuksellisen hieno ja monipuolinen, ja on kunnallemme positiivinen asia. Tällaiset luontohelmet nostavat alueen matkailuarvoa, vaikka emme suoraan lanttien kilahdellua kuule. Luulen kanootein retkeilevien turistien nauttivan seikkailuistaan Pennalanlahden suistossa, luonnon äänet ympärillään.

Alueen linnuista on tarkat tiedot, sillä paikalla on toteutettu useita lintulaskentoja ja laskentojen ulkopuolella on myös tehty tiheään havaintoja (ks. Esko Rajalan kirjoituksen esim. kirjassa Kuortaneenjärvi - Lapuanjoen helmi, Kuortanesseuran joulukuu 2004 sekä Saukonjälki -lehti nro 7). Laskennat kertovat, että juuri tämä paikka, johon on kaavailtu saunarantaa, on monien

riista- sekä rauhoitettujen lintujen säännöllistä pesimäaluetta. Mainitaan tässä yhteydessä alkupalaksi vaikkapa kurki. Lisäksi kyseinen luonnontilainen rannanpätkä on luonnonkasvien ja kalanpoikasten ym. veden lajien elinpaikka. Kalastusseura ja metsästäjät ovat varmaan myös kiinnostuneet rannan säästymisestä.

Jos tämä viimeinen siivu ruopataan, köyhtyy Kuortaneenjärven lajisto selkeästi, koska vastaavaa muuta ei ole. Jonkun verran on peltorantaa ja sitten todella paljon ruopattua vesialuetta (joka biologisessa mielessä on ei-mitään!).

Mielestäni olen lukenut lehdestä, että luonnon monimuotoisuutta pyritään kunnassamme säilyttämään. Tämä projekti taitaa olla monimuotoisuusprojektin kanssa pahasti ristiriidassa, mikäli rakentaminen ulottuu lähelle rantaa jo jos rantaa ruopataan.

Kaikkein hienointa olisi, jos kunta rauhoittaisi kyseisen alueen. Korvaavia maita puutarhakylälle löytyisi muualta. Esim. miten olisi Kaarankajokisuun pohjoispuolinen alue Majantien päästä? Siellä olisi korotusmaata jo valmiina. Tai vielä mieluummin ylemmiltä mailta, hietamaa olisi puutarhurille kaikkein mieluisinta!

Toivon puutarhakylälle hyvää menestystä, sillä asia on positiivinen. Tämä paikka Haavistontien varrella on kuitenkin tälle hankkeelle väärä.”

Sain hankevetäjältä nopeasti vastauksen, jossa hän mm. totesi, että Pennalan

”alue on selvityksen alla ja näyttäisi ainoalta mahdolliselta paikalta omistussuhteet, koko, sijainti ja kiinnostus huomioiden”.

Hankevetäjä kiitti lähettämistäni näkemyksistä ja luontotiedoista sekä vakuutti, että

”viimeistään mahdollisessa ympäristövaikutusten arvioinnissa alan asiantuntijaviranomaiset siihen (=luontoarvoihin) ottavat kantaa jos alue kaavoitukseen asti etenee”.

Hankevetäjä piti puutarhakylähanketta luonnon kannalta parempana vaihtoehtona kuin voimassa olevan kaavan mukaista omakotitalorakentamista. Hän myös korosti puutarhakylän merkitystä mökkiläisille ja kunnan elinkeinoelämälle. Ruoppausasiaa hankevetäjä kommentoi seuraavasti:

”ruoppaustarpeisiin emme vielä osaa ottaa kantaa”.

Vastaus oli ystävällinen ja lupaus luontoarvojen tutkinnasta näytti päällisin puolin rauhoittavalta. Oli kuitenkin itsestään selvää, että ruoppaushanke oli suunnitteilla. Kun ranta olisi ruopattu, kaavoituksen valmisteluun liittyvä luontokartoitus olisi ollut varsin nopea tutkia. Sedimenttikasoilla ei olisi ollut mitään arvokasta.

Vastauksessani hankevetäjälle kerroin suiston luonnosta puuttuen erityisesti ruoppausasiaan, sillä mistäpä muualtakaan korotusmaa olisi otettu. Kerroin hankevetäjälle, että paikan luontoarvojen takia Luonnonystävät ei hyväksy rannan ruoppaamista ja että rantaa puolustetaan tarvittaessa vaikka valituksin. Hankevastaavan mielestä tuollainen asenne ei ollut rakentava vaan hän piti sitä uhkailuna. Itse en lainkaan kokenut uhkailleeni vaan toin vain selkokielisesti esille, miten asiat tällä tiellä edeten väistämättä toteutuisivat.

Pennalanlahdella törmäsi yhteen kaksi erilaista todellisuutta.

Toisen kuplan ihmiset näkivät Pennalan vähäarvoisena rantapeltona ja ”sarveikkona”, mutta sijaintinsa takia paikkaa pidettiin kehittämisreservinä, joka vain kaipasi kehittämistoimia. Toisenlaiseksi muutettuna, vaikkapa puutarhakylänä se olisi kesäasukkaiden virkistyspaikka sekä taloudellisen hyödyn lähde. He olivat varmasti mielestään aivan oikeassa, hyvällä asialla, visiostaan ylpeitä ja suunnattoman innostuneita. He sanoivat elävänsä reaali maailmassa.

Luonnonystävät, toisenlaisen todellisuuden ihmiset näkivät paikan historian ja sen synnyttämän luonnon poikkeuksellisen rikkauden, kohteen globaalin merkityksen, lajien väliset hienonhienot riippuvuussuhteet, elämän ainutlaatuisuuden. He kokivat, että monimuotoisen luonnon säilymisen välttämättömyys on elämän todellinen reaali maailma ja puutarhakylähanke vain pientä ihmispuuhastelua bisnesympyröissä, vähemmän tärkeää ja hyvin vahingollista.

Minä rakastin niitä rantojen otuksia, ihan niiden itsensä takia, lintujen pauhua, kaislojen suhinaa tulessa ja rantajättien runteleimia vanhoja pajuja. Omissa oloissani viihtyvänä ei minulla ollut kokemusta eikä kieltä kommunikoida toisenlaisessa kuplassa elävien ihmisten kanssa. Ehkä ei heilläkään minunlaisten kanssa, siis jotakin yhteistä sentään!

Asiat menevät heti solmuun

Puutarhakylähanke sai paljon positiivista julkisuutta tiedotusvälineissä. Lehdissä kirjoitettiin, että Kuortaneella on kunnan pöhinää. Asiaa edistettiin monin keinoin ja iloisin kasvoin myös netissä. Kunnan sivuilta löytyi kysely, millä kartoitettiin rakentamishalukkuutta. Mökkipaikkojen varaus alkoi. Näin ensimmäisen suunnitelmapöytäkirjan, minkä mukaan Pennalan rantapellolle olisi vedetty kanavia, ja mökkejä oli merkitty viereen, osa jopa vetten päälle. Olihan se pittoreski. Vähääkään se ei paljastanut sitä, mitä menetettäisiin, jos suunnitelma toteutuisi.

Tilanne alkoi tuntua huolestuttavalta. Vanhoja surun, epätietoisuuden ja suuttumuksen täyttämiä sähköposteja selatessa tunne muistuu hyvin mieleen. Niitä tunteita en enää kaipaa kannettavakseni, ja siksi tekstien katseleminen on jopa vähän pelottavaa.

Olen usein ajatellut, miten paljon ahdistavampaa olisi ollut kokea tämä yksin. Ei olisi lainkaan tiennyt mitä voi tai kannattaa tehdä tai mistä olisi saanut luotettavaa tietoa. Tilanne olisi voinut jäädä muutamaankin epäätietoiseen sähköpostiin hankevetäjälle, jolta olisi saanut isällisen tyynnytteleviä vastauksia, ehkä päättäjäkin olisi voinut yrittää lähestyä, mutta tuskin sieltäkään olisi apua tullut. Heillä oli laskelmansa ja ryhmäpäätöksensä. Onneksi en ollut yksin, onneksi on luonnonsuojeluyhdistyksiä. Luonnonystävien kanssa pohdimme tilannetta, kokosimme yhteiset tietomme ja haimme tietoa lisää. Koskaan emme joutuneet kiistelemään siitä, että puutumme tähän vaikeaan ja mahdollisesti pitkään hankkeeseen vai pysymmekö vaiti, luotammeko päättäjien harkintakykyyn ja viranomaisten haluun toimia lain mukaan. Me päätimme puuttua.

Koetimme kirjoittaa Viiskunta-lehteen, Pohjalaiseen ja Ilkkaan Pennalaa puolustavia mielipidekirjoituksia. Ajattelin, että puutarhurit ovat luontoa kunnioittavaa väkeä, ja kun he saavat tietää paikan luontoarvoista ja tulvanuhasta, he peruvat oitis rakentamissuunnitelmansa. Kunnan virkamies palautti maan pinnalle kertomalla, että mökkivarauksia oli tullut vilkkaasti.

Syyskuun 24. päivän aamuna syksyllä 2010 tullessani töihin avasin muutamaa minuuttia ennen ensimmäisen tunnin alkua sähköpostini. Sieltä löytyi yleinen kutsu tulla risukökkään puutarhakylän rantaan.

"Syysiltojen hyötyliikuntaa raivauskökin ja risusavotan merkeissä tarjolla ke 29.9. ja ke 6.9. klo 17.00- Puutarhakylän rannassa Pennalanlahdella. Omia sahoja ja vesureita mukaan jos on. Makkara- ja kahvitarjoilu, sponsored by Kylänraitti ry. Tervetuloa!"

Tuolloin ohimoillani leimahti oranssipunaisia liekkejä. Mitä ihmettä sinne ollaan menossa kaatelemaan, kun koko puutarhakylä oli vielä yksi iso kysymysmerkki! Siltä siunaamalta istumalta aloin takoa kutsuun tiukkaa vastausta ja tökkäsin tekstini menemään kutsun lähettäneelle hanketiimille.

Tai niin luulin.

Kiireessä ja kiivastuksessani en ollut huomannut, että vastaus ei ollutkaan mennyt ainoastaan kutsun lähettäjätaholle vaan se olikin mennyt kaikille, joille kutsukin oli lähtenyt. Kun tulin käymään ensimmäisellä välitunnilla opettajainhuoneessa, ihmettelin vähän, kun kaikki opettajakaverit katsoivat oudosti päälleni ja sanoivat jotakin, en oikein muista, ehkä se oli jotakin tällaista:

- OHO!? Tert-tu!
- No? Mitä oho?
- Me luettiin se sun viesti.
- Mikä ihmeen viesti?
- No se sun puutarhakylän kökkäviesti.

Sillä hetkellä elämä seisahtui. Ei viestiä nyt sentään kaikille ollut tarkoitettu. Harmin tunne tulvahti väkevänä ylitse. Elin sitä pysähdyksen hetkeä, jolloin haluaisi pakottaa ajan kääntymään pienen hetken taaksepäin, että voisi perua jotakin. Ja kun niin ei voi tehdä, saattoi enää toivoa, että maa nielaisisi, mutta sitäkään ei tietenkään tapahtunut, vaan seisoin edelleen opettajanhuoneen tukevalla lattialla, huterin jaloin. Harmitti, mutta se hiukan lohdutti, että aika moni työkaveri oli kanssani asiasta samaa mieltä. Jos joku oli eri mieltä, hän ei sitä kertonut. Kehuttiinkin jopa terävää sanomistapaani sekä sitä, että joku tulee edes joskus sanoneeksi. Lohduttavaa, mutta olisi kuitenkin varmasti ollut parempi, jos olisin katsonut tarkemmin kenelle postini lähti, sillä tämän jälkeen tilanne tullehtui ja kunnantalon sisäkattoon ilmestyi jääpuikkoja aivan vain minua varten. Arvoitukseksi jää olisiko toinen tie ollut helpompi ja olisiko se johtanut toisenlaiseen maailmankaikkeusvaihtoehtoon. Ehkä olisikin, sillä avautumiseni myötä hankevetäjille valkeni, että puutarhakylää vastustettiin tiukasti ja että vastustajien kanssa tuli olla tarkkana.

Tarkkana he totisesti olivatkin! Ja itsepäisiä. Väitän, että itsepäisyydessään puutarhakylän kannattajat olivat suorastaan näköalattomia. Oli valitettavaa, että heitä oli enemmän kuin hankkeeseen kriittisesti suhtautuvia valtuutettuja. Siksi tämä prosessi kesti melkein kahdeksan vuotta. Jos luontoarvot olisi huomioitu heti ja etsitty puutarhakylälle toinen paikka, mökit olisivat olleet jo aikaa sitten pystyssä ja ruusut syvään juurtuneita.

Samaisena päivänä kunnanjohtaja perui yllättäen rantapuuston hakkuukökän. IlaHDuin todella! Kannattiko sittenkin avautua? Peruutusviestissä kerrottiin, että

”puutarhakylän selvityshankkeen tulokset on hyvä katsoa ensin ja vasta sen jälkeen päätetään, miten alueen suhteen edetään”.

Viestistä kävi ilmi, että lupa-asiat maanomistajan suuntaan olivat epäselviä. Oli käynyt niin, että kökän järjestävä taho oli kysäissyt suullisesti kunnan viranomaiselta lupaa, ja lupa oli tullut, mutta oli sittemmin unohtunut antajalta.

Muutaman päivän kuluttua minulle tuli yllättäen rannan raivaukseen liittyen kutsu kunnantalolle. Kunnan ongelmana oli, että puutarhakylän hankevetäjät ja kyläyhdistys Kylänraitti olivat saaneet EU-rahaa, joiden saamisen ehtona oli, että hankkeeseen kuuluu tietty määrä kökkätyötä. Tämä osuus oli aiottu hoitaa raivaamalla rantapensaikkoja. En oikein ymmärtänyt miksi minun olisi pitänyt osallistua neuvotteluun, sillä minulla ei ollut valtaa kieltää mitään eikä mitään intressiä tulla asiassa vastaan. Otin yhteyttä toisiin Luonnonystäviin. Sain evästyksiä, mutta kenelläkään ei ollut mahdollisuutta tulla keskellä päivää mukaani. Päätin mennä yksin. Menin sen takia, koska kauniisti pyydettiin ja ajattelin, että ehkä tilaisuudessa avautuisi mahdollisuus järkevään keskusteluun puutarhakylästä laajemminkin. Ehkä voisin vaikuttaa? Ehkä puutarhakylälle voitaisiin sittenkin etsiä sopivampi paikka?

Paikalla oli kaksi kunnan edustajaa ja yksi valtuutettu. Heistä kaksi oli selkeästi puutarhakylän rakentamisen kannalla ja yhden kanta oli arvoitus, ehkä hän vain tarkkaili. Minä olin yksin ja opin, että koskaan ei pidä mennä vaikeaan neuvotteluun ihan yksin, varsinkin, jos vastapuolella on useampia ihmisiä. Selvää on, että näkemyksemme olivat niin kaukana toisistaan, ettemme kyenneet kuulemaan toisiamme. Olin valmistautunut siihen, mitä sanon ja miten viestini ilmaisen, mutta neuvottelutilanne oli haastavampi kuin etukäteen luulin, sellainen, josta minulla ei ollut aiempaa kokemusta. Tunnelmassa oli jotakin samaa kuin Kaurismäen elokuvissa. Tosin kunnantalon kohtaauksissa oli puhetta enemmän.

Neuvotteluissa toivottiin, että olisin voinut olla neuvonantajana rantapuustoa poistettaessa. En tietenkään voinut tuollaiseen suostua! En tahtonut, että puustoa raivattaisiin lainkaan, sillä pidin toimenpidettä haitallisena, turhana ja ennenaikaisena. Olin paikalla Luonnonystävien edustajana. Miltä olisi näyttänyt, jos hanketta vastustava yhdistys olisikin yhtäkkiä ollut suunnittelemassa puuston poistoa yhteistyössä raivaavan tahon kanssa? Kunnan kannalta toimenpide olisi tietenkin kaunistunut.

Kerroin melko tuloksettomasta neuvottelusta muille luonnonystävälle kysyen, olisiko minun pitänyt suostua kompromisseihin ja olemaan raivausneuvojana. Kaikki Luonnonystävät pitivät ratkaisuani hyvänä ja ainoana oikeana. Puheenjohtajamme Reijo Salmi kirjoitti sähköpostiviestissään tähän tapaan:

"Kompromissit ovat yleisesti ottaen hyviä, mutta tämä oli sen kaltainen ehdotus, että toimit aivan oikein."

Positiivista neuvottelussa oli kuitenkin se, että saimme sovittua, että Luonnonystävät voi antaa kirjallisen mielipiteen puutarhakylän esisuunnitelmasta. Lausuimmekin asiasta, mutta myöhemmin kävi ilmi, että näkemyksemme oli kuitenkin jätetty tyystin sivuun.

"Virallista Luonnonystävät ry:n kannanottoa ei ole saatu joten taustalla tuntuu olevan pieni, mutta äänekäs ryhmä".

Kyllä puutarhakylän ohjausryhmä paperimme varmasti sai, ajallaan ja hyvin virallisen, sihteerin ja varapuheenjohtajan allekirjoittaman, mutta jätti sen huomiotta. Korkeimmalle hallinto-oikeudellekin kelpaavat yhdistyksen nimenkirjoittajien allekirjoittamat paperit, mutta Kuortaneen kunnan puutarhakylän esisuunnitteluryhmän vaatimustaso oli näköjään ainakin negatiivisten kommenttien osalta oikeuslaitostakin tiukempi. Myönteiset kommentit sen sijaan kelpasivat netin kautta ja Kuortaneen kuhinoilla nimettömästi lausuttuina. Luottamus kunnallispolitiikan rehtiyteen sukelsi, mutta se ei ollut viimeinen kerta. Laadimme Eskon kanssa raportista vastineen, missä ruodimme esisuunnitelman puutteita.

Pennalan rantapuusto raivataan, oksat poltetaan

Koko syksy 2010 oli raskasta kuuhunnan aikaa. Rannan raivaus sai 30.9. lupansa sähköpostin välityksellä:

”Kuortaneenjärven Pennalanlahteen rajoittuvan kunnan omistaman maa-alueen ranta on vuosien saatossa pusikoitunut pajukoista ja koivikoista. Näkyvyys järvelle on puutteellista. Rantapusikon raivaus on tarpeellinen toimenpide. Kyläyhdistys kylänraitti on ilmoittanut halukkuutensa raivata alue siistiin kuntoon.

Raivaushankkeet johdosta on kuultu Luonnonystävät ry:n edustajaa Terttu Rajalaa palaverissa 29.09.2010.

Kylänraitin edustajien kanssa olen jo muutama kuukausi taaksepäin keskustellut kyseisen rannan raivauksesta alueella käytäessä, jolloin suullisesti annoin luvan raivaukseen., Tämä lupa ehti jo näin syksyyn mennessä minulta unohtua. Että asia ei enää olisi lyhyen muistin varassa, annan luvan raivaukseen näin kirjallisesti.

Kylänraitti saa raivata Pennalanlahden rantaan rajoittuvalla kunnan maalta paju- ym pusikot ja harventaa koivikkoa niin, että rantaan jää harvaksen komeita koivuja kasvamaan siten, että niiden välimatkat ovat enintään 8–10 m. Puutavara ja suurempi hakkuujäte tulee kerätä kasoihin ja siirtää pois rannalta. Kyläyhdistys saa pitää hyötykäyttöön soveltuvan puutavaran.”

Pennalan ranta kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Kuortaneenjärven kulttuurimaisema-alueeseen, jota suojelee osayleiskaavan määräys, jonka mukaan maisemaa muuttaviin toimenpiteisiin on oltava maisemalyöluva. Itsekään en vielä syksyllä 2010 tajunnut kaavamääräyksen olemassaoloa enkä merkitystä, mutta opin sen myöhemmin toisilta Luonnonystäviltä. Epäselväksi jäi, oliko sähköpostitse julkaistu lupa maisemalyöluva vai maanomistajan suostumus, sillä tekstistä puuttuu lupanimike. Joka tapauksessa oli hyvä, että lupa tuli avoimesti kirjallisessa muodossa. Näin siitä kaiketi olisi voinut halutessaan tehdä muistutuksen ja myöhemmin valituksen, joka olisi hidastanut hankkeen etenemistä. Tuossa vaiheessa emme vielä ajatelleet valituksia.

Syysiltoina ranta raivattiin avoimeksi koivukujanteeksi. Ranta-aluetta ja tulvapeltoa erottanut pajujen verho kaadettiin, kasattiin ja poltettiin. Avattu ranta-maisema päästi katseen etenemään Pennalan peltojen yli kauas Länsirannalle saakka.

Puutarhakylää mainostettiin netissä ja messuilla, lehdistö uutisoi hanketta positiivisesti, puutarhakylä eteni kuin juna, vaikka suunta tuntui mahdottomalta. Yritimme puolustaa Pennalan rantaluontoa julkisuuden kautta jatkaen lehtikirjoittelua ja

osallistuen keskusteluun mielipidepalstoilla. Olihan hanke aivan kaikkien suositusten vastainen, paikka tulvanalaista peltoa valtakunnallisesti arvokkaalla rantaniityllä. Vietettiin myös biodiversiteettivuotta ja sen ”kunniaksi” kunta tahtoi hävittää omistamansa parhaan biodiversiteettikohteen. Aivan hiljaa ilman lehdistön huomiota omana hankkeenaan eteni pelottava rannan ruoppaus.

Yritimme löytää yhteistyökumppaneiksi ruoppaukseen ja Pennalan rannan rakentamiseen kriittisesti suhtautuvia muita tahoja. Kriittisiä oli, saimme eri vaiheissa merkittävää apuakin, jota muistan lämmöllä ja kiitollisuudella lopun ikäni, mutta enimmäkseen ihmiset eivät tahtoneet sekaantua asiaan. Se ei vaan ollut heille tarpeeksi tärkeä tai heillä ei ollut aikaa.

Otin yhteistyötoivein sähköpostilla yhteyttä mm. Kuortaneen kalastuskuntaan. Ajattelimme, että he varmaan vastustavat ruoppausta, koska Pennalan ranta oli merkittävä kalojen kutupaikka. Luonnontilaiset kutulahdet eivät olleet enää järvillä itsestänselvyyksiä. Luin uutisen, missä kerrottiin kalastusosakaskunnan istuttaneen Tampereen seudulla hauenpoikasia, kun rantarakentaminen ruoppauksineen oli tuhonnut Pyhäjärven luontaiset kutualueet. Monissa kunnissa luontoyhdistykset ja kalastuskunnat olivat tehneet hyvää yhteistyötä järviluonnon eteen. Yhteydenottooni ei koskaan vastattu.

Luonnonystävät lähestyy ELY-keskusta

Oli selvää, että ranta aiottiin ruopata, vaikka hankevastaava ei asiaa myöntänytkään. Itse en vielä tuolloin lainkaan tiennyt, miten ruoppaushankkeet etenivät. Siksi jouduin opiskelemaan vesilakia, kyselemään viranomaisilta ja pyytämään apua ja neuvoja muilta luonnonystäviltä. Terminologia alkoi vähitellen avautua. Sain tietää, että jos halusi ruopata, piti ottaa yhteys ELY-keskukseen. ELY:n virkamiehet tutustuivat asiaan ja jos katsoivat, että ruoppaus oli heidän mielestään ok, he lausuvat, että ruoppauksen voi tehdä ilmoitusmenettelyllä ilman lupakäsittelyä. Myönteinen lausunto itsessään ei siis ollut lupa, vaikka se käytännössä salli ruoppauksen. Jos sen sijaan ELY-keskus katsoi, että ruoppaus on massiivinen tai ruoppauskohde on arassa paikassa, he voivat lausua, että toimenpide vaatii lupakäsittelyn. Lupa pitäisi hakea aluehallintovirastosta. Luvan käsittely kestäisi kauemmin ja se maksaisi.

Luotin lujasti siihen, että ELY-keskus ei suostu suunniteltuun ruoppaukseen ilman lupakäsittelyä, sillä vastaavasti oli käynyt aiemminkin, vuonna 2002. Sen sijaan siihen emme luottaneet, että kunta kertoisi ruoppausilmoituksessaan Pennalan luontoarvoista. Asian varmistamiseksi soitin syksyllä ELY-keskuksen ylitarkastajalle. Sain kuulla, että kunnan ruoppausilmoitus oli tullut ELY-keskukseen, mutta että suunnitelma oli sen kaltainen, että se oli menossa lupavirastoon.

– Tämähän on niin valtava hanke. Tänne on suunniteltu kanaviakin ja veden päällä olevia mökkejä.

Huojennuin ja kerroin Pennalanlahden ja koko eteläisen järven herkistä luontoarvoista varmistaen, että ne olisivat lausunnonantajan tiedossa. Minua kuunneltiin ja pyydettiin lähettämään kaikki Pennalanlahden havaintomme ELY-keskuksen luontopuolelle. Kasasimme luontotiedot nopeasti ja Esko laittoi ne ylitarkastajalle ja luontopuolen virkamiehelle 2.10.2010. Lähetyksessä oli käsikirjoitukset neljästä Eskon kirjoittamasta Pennalan linnustoa käsittelevästä julkaisusta (Saukonjälki nro 4 vuodelta 1998, Saukonjälki nro 7 vuodelta 2003, Kuortanes-Seuran jouluku v. 2004, kirjassa Kuortaneenjärvi Lapuanjoen helmi v. 2006). Tuntui vahvasti siltä, että asiat olivat menossa oikeaan suuntaan.

ELY-keskuksen kohtalokkaat lausunnot

Olin ruoppauksen lupamenettelytiestä niin varma, etten edes hätääntynyt, kun marraskuulla joku kertoi kuulleensa, että ELY-keskuksen lausunnon mukaan ruoppaus voidaan toteuttaa tulevana talvena. Luulin, että kyseessä täytyi olla väärinkäsitys, ja vasta useiden päivien päästä tulin kysyneeksi asiaa kunnasta. Tottahan se oli! Kunta oli siistinyt suunnitelmaansa poistamalla kanavat ja paalujen varaan suunnitellut mökit, ja niin sitten ELY-keskus oli 5.11. lausunut, että ruoppaus on vain *"haitallisen lietteen, matalikon tai muun vesistöä koskevan haitan poistamista, johon ei tarvita aluehallintoviraston lupaa"*. Mitä ihmeen haittaa matalasta rannasta muka oli? Kuulin myös, että ruoppauksen yhteydessä oli tarkoitus vetää kaikki kaislatkin pois Pennalanlahdelta. Silloin nousi tie pystyyn! Totaalisesti. Miten tässä voi edetä?

"olen ihan sanaton ja voimaton...", kirjoitin toisille Luonnonystävälle.

Mutta sitten aloimme edetä asiaa kerrallaan. Aivan ensiksi hankimme kunnasta kopiot hakemuksesta ja lausunnosta. Vasta tuolloin käsitimme, miten suuresta hankkeesta oli kyse. Lähes koko ranta oli alimman rakennuskorkeuden alapuolella, joten korotusmaan tarve oli valtava. Rantaa aiottiin kaivaa 44 810 m²:n (= noin 4,5 ha:n) alalta yhteensä 35 000 m³ (= noin 3500 traktorin peräkärryllistä) ja levittää massat rantapellolle noin 4 ha:n alalle. Koko ranta muuttuisi täysin toisenlaiseksi. Ruskosuohaukan pesäpaikka kaivettaisiin pois ja kaivanto yltäisi joutsenen pesäkummun laitaan, kurki ei enää laskostelisi pitkiä kinttujaan rantamatalikon yllä asettuessaan muniensa päälle, sillä matalikko oli tarkoitus siirtää pellon puolelle. Lausunnon oli riittänyt, että hankkeelle oli hankittu yhden naapurin lupa sekä kalastuskunnan ja kalastusseuran lupa.

Ihmettelin syvästi, miten kummassa Kuortaneen kalastusseura ja kalastuskunta voivat noin vain suostua kuturannan hävittämiseen ja suistoon kajoamiseen? Etsin netistä järjestöjen yhteystiedot. Huomasin, että kalastusseuran puheenjohtajana toimi henkilö, joka ajoi kunnanvaltuutettuna kunnanhallituksessa ja ympäristölautakunnassa voimakkaasti puutarhakylää ja oli mukana kyläseura Kylänraitin johtokunnassa. Se lienee perustettu tai elvytetty käsittäkseni juuri puutarhakylän

edistämiseksi, seuran sihteerinäkin toimi puutarhakylän hankevetäjä. Kalastusseura ja kalastuskunta liittyivät toisiinsa harrastuspohjalta, lisäksi yhdistysten puheenjohtajilla oli myös perhesiteitä. Tässäkö oli syy? Kaveria haluttiin tukea. Oliko mahdollista, että yhdistystoimintoihin sekoittui kunnallispoliittisia tavoitteita? Oliko ELY-keskuksellakin joku linkki tähän yhteisöön vai olivatko sallivat lausunnot talon tapa?

Eikä Pennalan ruoppaushanke ollut edes ainoa. Selvisi, että samaan aikaan ELY-keskuksen lausuntojen turvin kunnan oli tarkoitus jatkaa jo edellistalvena aloitettua Kuhalammen valtavaa ruoppausta (tietäakseni ainakin 40 000 m³), ruopata Ruonan uimarannasta 5000 m³ ja kaivaa pienestä Hallisenlammesta 9000 m³. Nämä kaikki ruoppaukset olisi voinut kyseenalaistaa, mutta voimavarat eivät yksinkertaisesti riittäneet. Työ Luonnonystävissä oli meille kaikille vapaaehtoistyötä, harrastus, jota teimme silloin, kun päivätyöltämme ja muilta velvoitteiltamme kykenimme. Yritimme kyllä puolustaa Hallisenlammen puistorantaa, mikä oli ollut vuosikymmenten ajan erinomainen vesihyönteisretkikohde peruskoulun vesibiologian kurssilla, mutta opetusrannan pelastaminen epäonnistui. Valtava ruoppausaalto johtui ilmeisesti siitä, että vesilaki oli muuttumassa. Vuoden 2012 jälkeen kaikkiin käynnistettäviin yli 500 m³:n ruoppauksiin piti hakea vesilain mukainen lupa. Lupaprosessi olisi ollut hitaampi, kalliimpi ja epävarmemmin toteutuva kuin entinen menettely, missä ainoastaan haettiin ja saatiin ELY-keskuksen suojele lausunto.

Heti huolestuttavan asiantilan valjettua joulukuun ensimmäisenä päivänä soitin ELY-keskuksen ylitarkastajalle, jonka kanssa olin aiemmin puhunut ja jonka ohjeiden mukaisesti olimme toimineet lähettäen luontohavainnoja Pennalasta. Tämä oli flunssainen ja sairaslomalla ja kertoi, ettei oikein tiennyt tarkkaan asian käänneistä. Ehkä hän oli niin kuumeinen, ettei muistanut lausuntoa, jonka oli itse allekirjoittanut muutamaa viikkoa aiemmin marraskuun 5. päivänä. Ylitarkastaja kehotti ottamaan yhteyttä vanhempaan insinööriin, toiseen lausunnon allekirjoittajaan. Samoilta jalansijoilta soitin hänelle. Selvitin asiani ja kysyin, että miten ihmeessä lausunto voi olla tällainen. Olinhan ollut siinä uskossa, että hanke on menossa lupakäsittelyyn, kerroin myös lähettämistämme luontohavainnoista. Virkamies perusteli päätöstään seuraavasti:

- No, siihen suhtauduttiin myötämielisesti, kun se oli kunnan hanke. Toinen painava syy oli se, että siellä ei luontopuolen lausunnon mukaan ollut luontoarvoja.
- Onhan siellä, olenhan kertonut niistä, soittanut ja havainnoja on postitettu! Niistä käy varmasti esille, että luontoarvoja on! melkein huusin puhelimeen.

Siihen vanhempi insinööri ei osannut sanoa mitään vaan pyysi ottamaan luontopuolelle yhteyttä. Soitin sinne heti, selvitin tilanteen, muistutin lähetetyistä luontotiedoista ja tivasin, miten ihmeessä voi olla mahdollista, ettei luontopuoli ollut nähnyt Pennalanlahdella mitään luontoarvoja. Virkamies vastasi hiukan

hämällään, hiljaisella äänellä, että oli päässyt käymään siten, että lähettämämme luontotiedot olivat kadonneet. Sähköposteja tulee kuulemma niin paljon, että niin voi käydä. Lisäksi asiaa oli tuolloin virkamiehen poissaolon takia hoitanut joku muu, joka ei ollut tiennyt asiasta riittävästi. Samalla pyydettiin lähettämään luontotiedot uudelleen ja niin tehtiin.

Tämä synnytti toivonkipinän siitä, että ehkä asia voitaisiin vielä korjata. Toive sammui kuitenkin pian. Sain vastauksen, että vaikka lajitiedot osoittivatkin alueen luonnonarvojen olemassaolon, luontotiedoissa ei ollut mitään sellaisia ehdotonta suojelua vaativaa lajia, ei luontodirektiivin tiukan suojelun lajeja, joiden perusteella lausuntoa olisi voinut muuttaa, ei myöskään luontotyypeistä löytynyt riittävä painoarvoa. Virkamies oli esittänyt hankkeen viemistä aluehallintovirastoon vedoten maatuneen rantaviivan epäselvyyteen. Lausunnon antanut virkamies kuitenkin pysyi kannassaan ja ilmoitti, että keskustelu aiheesta ELY-keskuksen kanssa oli päättynyt.

Mutta minä en ollut vielä valmis. Kirjoitin sähköpostiviestin, soitin lausunnon allekirjoittaneelle vanhemmalle insinöörille pyytäen vielä kerran muuttamaan lausunnon, koska Pennalan luontoarvojen takia lausunto oli väärä. Hän ei suostunut. Kysyin, mitä voi tehdä, jos epäilee, että asiassa on tehty virhe. Sain tietää, että lausunnosta ei voi valittaa, koska se ei ole päätös, mutta että aluehallintovirastoon voi kuitenkin tehdä hallintopakkohakemuksen.

– Joskin sellaista ei ole koskaan tehty, lisäsi virkamies samaan hengenvetoon.

En ollut ikinä kuullutkaan hallintopakosta. Se oli Oljenkorsi. Tosin seuraavana aamuna juuri ennen aamutunnin alkua vanhempi insinööri soitti uudelleen kertoen, ettei hallintopakkoa voisi sittenkään tehdä. Harmistuneena vastasin, että valitan asiassa vaikka Suomen presidentille, jos virhettä ei oikaista. Sitten jouduin lopettamaan puhelun, työpäivä alkoi. Avasin luokan oven ja aloimme kuunnella oppilaiden kanssa aamunavauksen hartaita sanoja.

Noiden aikojen vähiä lepoetkiä oli silloin, kun olin luokassa, siellä edessäni viattomia lapsia, joille opetin Pohjois-Amerikan teollisuutta ja aivojen rakennetta, mitä milloinkin kirjan sivut ja opetussuunnitelma toivat eteen. Silloin oli oltava läsnä ja sysättävä kaikki muu pois mielestä. Toinen lepoetki oli silloin, kun puoliso laittoi lämpimän kätensä olkapäälleni ja suri kanssani. Muulloin sydänelässä pyöri ihan liian usein, lähes lakkaamatta ahdistuksen kerä ja mieli huusi oikeudenmukaisuuden perään. Ajattelin, että on oltava joku tie korjata vääräys.

Nyt ymmärrän, että oikeudenmukaisuus ei ole koskaan itsestäänselvyys vaan se on kalliisti hankittu poikkeustila, rauhan ja onnen edellytys, oksa, joka versoaa hyvän tiedon puusta. Sen voi menettää. Siksi sitä pitää vaalia. Onneksi jaksomme taistella tämän loppuun saakka.

Rantaa puolustetaan hallintopakon ja valituksen avulla

ELY-keskuksen surkea lausunto oli voimassa ja siksi meillä oli kiire. Järvi jäätyisi kantavaksi muutaman viikon kuluttua. Joulukuun alussa välitunneilla ja vapaa-tunneilla kesken työpäivän yritin etsiä väylää, mitä kautta voisimme löytää keinon kumota väärän lausunnon. Oikeuslaitos voisi kaikesti auttaa? Eikös siellä jos missä puolusteta oikeutta ja laillisuutta? Etsin tietoja hallinto-oikeudesta. Löysin luettelosta neuvovan lakimiehen puhelinnumeron. Soitin numeroon saman tien ja kerroin ruoppauksesta, kerroin ELY-keskuksen lausunnon ja kadotetuista luontotiedoista ja kysyin, miten asian voi korjata. Lakimiehen vastaus oli lyhyt ja ääni rauhallinen.

– Te voitte tehdä hallintopakkohakemuksen aluehallintovirastoon.

Tuolloin kuulin sanan hallintopakko toisen kerran.

Etsin saman tien netistä aluehallintoviraston tiedot. Opin, että Kuortane kuuluu Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston (AVI) alueeseen. Löysin sen yhteystiedot ja soitin sinne. Kerroin asiani virkamiehelle, joka vastasi vesilain mukaisista lupa-asioista. Hän kuunteli asiaani hiljaa, ehkä aluksi varautuneestikin. Siinä vaiheessa, kun kerroin suistosta ja ruoppauksen massiivisuudesta, totesi virkamies hiukan ihmetystä äänessään, että kyseinen ruoppaus on todella iso toteutuakseen ilmoitusmenettelyllä! Hän selvitti, että suositusten mukaisena käytäntönä on ollut, että vain alle 5000 m³:n ruoppaukset voidaan suorittaa ilman lupakäsittelyä, ja tässä oli kyseessä moninkertaisesti suurempi määrä. Hänkin kertoi, että voisimme tehdä asiassa hallintopakkohakemuksen. Saimme häneltä siitä myös tietoa. Puhelun päätyttyä laitoin sähköpostia oljenkorrestamme Luonnonystävälle ja menin opettajanhuoneeseen syömään eväitä, puhumaan mukavia työkavereiden kanssa ja monistamaan materiaalia seuraavaa oppituntia varten.

Kaiken tämän kuohun keskellä tietoomme tuli, että itse asiassa ruoppauksia olikin suunnitteilla kaksi aivan lähekkäistä. Kunnan Pennalanlahden hankkeen lisäksi Kuortaneen kalastuskunta aikoi ruopata Lapuanjokisuuta vuoden 2004 suunnitelman mukaisesti 3000 m²: alalta. Ruoppausmassat (1500 m³) oli tarkoitus läjittää Pennalan pelloille. Itse pidin selviönä, että tämä ruoppaus oli laitettu juuri nyt käyntiin nimenomaan sen takia, että puutarhakylä tarvitsi korotusmaata ja että viikinkivene oli enää vain sivujuonne. Asianomaisetkaan eivät tätä käsitystä koskaan kieltäneet. Pohdimme silti pitkään ennen kuin päätimme liittää myös kalastuskunnan ruoppauksen valmisteilla olleeseen hallintopakkohakemukseemme. Keskeinen syy liittämiseen oli nimenomaan läjityspaikan sijainti.

Luonnonystävien hallintopakkohakemus tehtiin vauhdilla. Teksti lähetettiin 15.12.2010 Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastoon. Hakemukseen sisällytettiin molemmat järven eteläpähän ja Pennalan peltoihin liittyvät ruoppaukset, sillä ne kohdistuivat samaan jokisuistoon ja niistä molemmista oli tarkoitus saada korotusmaata puutarhakylää varten. Kaikessa kiireessä paperiin jäi puutteita,

hakemuskin tuli vahingossa nimettyä hallintopakkovalitukseksi.

– Mutta väliäkös sillä, kommentoi Reijo

Reijo paneutui joulun pyhinä vielä hakemukseen ja teki siihen tarpeellisia täydennyksiä. Ne lähetettiin AVI:oon tammikuun alussa.

Hakemuksessamme vaadimme kolmea asiaa:

- ruoppaukset pitää saattaa lupakäsittelyyn aluehallintovirastoon, sillä pidimme ELY-keskuksen tulkintaa lupatarpeesta ja ruoppauksen syystä virheellisenä
- ruoppauksille määrätään täytöntöönpanokiello ainakin siihen saakka, että kohteiden luontoarvot erityisesti kunnan ruoppauksen osalta ehditään tutkia
- valtakunnallisesti arvokasta peltomaata ei muuteta läjitysalueeksi ilman maisematyölupaa.

Ennen joulua olimme vielä yhteydessä kuntaan varmistaaksemme, että he olivat tietoisia hallintopakko hakemuksestamme. Saimme tiedon, että ruoppaus toteutuu vasta silloin, jos ELY-keskus myöntää siihen avustuksen. Tieto oli hetkellisesti helpottava. Hanke olikin vielä ehdollinen? Ehkä avustusta ei annettaisi? Se oli turha toivonkipinä. Totta kai avustus myönnettiin. Se tapahtui muutaman viikon kuluttua Euroopan rakennerahastosta ELY-keskuksen esittämänä. MYR eli maakunnan yhteistyöryhmä oli kokouksessaan päättänyt puoltamaan kunnan hakemusta. Päätös rahoituksesta tehtiin ennen kuin päätös nopeutetusta ruoppausaikataulusta oli saanut lain voiman. <http://www.uhoo.fi/leader-raha-mahdollisti-uuden-avauksen/>

Joulukuulla muistutimme kuntaa myös maisematyölupatarpeesta, kun tarkoitus oli kasata suuret määrät sedimenttiä valtakunnallisesti arvokkaalle peltoalueelle. Tähän kunta vastasi seuraavasti:

"Lupaa ei tarvita yleis- tai asemakaavan toteuttamiseksi tarpeellisten taikka myönnetyn rakennus- tai toimenpideluvan mukaisten töiden suorittamiseen eikä vaikutuksiltaan vähäisiin toimenpiteisiin."

Joulukuun lopulla 17.12. illalla kunnanvaltuuston oli määrä päättää, aikooko se aikaistaa vuodella alun perin vuodelle 2012 suunniteltua Pennalan rannan "kunnostusta". Näin, vaikka lopullista päätöstä puutarhakylän rakentamisesta ei vielä ollut. Ruoppaukseen oli tarkoitus ottaa myös lainaa. Hankkeen hinta-arvio oli 80 000 euroa.

Olimme Eskon kanssa aivan kokouksen kynnyksellä vielä vedonneet päättäjiin yleisöosastokirjoituksella. Tiesimme, että se oli turhaa, teimme silti niin. Tuona päivänä 17. joulukuuta satoi hiljaa uutta lunta, ja maisema oli jouluisen kaunis ja valkea. Illalla päätettäisiin mustista ruoppauskasoista. Elettiiin vastakohtien päivää. Koululla oppilaat kokoontuivat yhden iltapäivän oppitunnin aikana laulamaan kauneimpia joululauluja. Osa oppilaista säesti ja kaikki muut lauloivat.

Tunnelma heidän keskuudessaan oli hyvä ja harras. Katselin käytävällä istuvia oppilaita. He näyttivät olevan täynnä joulumieltä, heidän kasvonsa olivat ystävälliset, vailla kaikkea kujetta, ja silmänsä kirkkaat sillä tavalla, kuin joulun alla on tapana. Lauluissa kerrottiin Jeesuksen syntymästä, ”...*joulu on taas, riemuitkaa nyt, lapsi on meille tänä yönä syntynyt, tulkoon toivo kansoille maan, pääsköön vangit vankiloistaan...*”. Meidän ensimmäinen lapsenlapsemme oli syntynyt varhain tuona aamuna. Sinä hetkenä koulun ruokasalin aulaan elämäni musta ja valkea kohtasivat vähän liian väkevänä, sisälläni olleet isot lohkarit huojautivat siten, että pelkäsin meneväni rikki. Mutta en minä mennyt, säröilin vain ja pakenin kyyneleitteni kanssa pois toisten silmistä. Yksi työkavereistani huomasi tilanteeni ja tuli lohduttamaan. Se oli rohkeasti tehty. Pieni, repaleinen kohtaamisemme opettajanhuoneen naisten vessassa helpotti oloani vähäsen, ja muistan yhä saamaani tukea kiitollisuudella.

Valtuusto päätti niin kuin päätti ja me teimme vuodenvaihteen jälkeen valituksen kunnan päätöksestä aikaistaa ruoppaus vuodella ja varata rahaa Pennalan ruoppaamiseen. Valituksessa olivat mukana Suomenselän lintutieteellinen yhdistys sekä Esko Rajala. Näin saatoimme yrittää hidastaa ruoppausta Pennalan rannassa ja tuoda hallinto-oikeuden tietoon virkamiesten tekemät virheet ruoppauslausuntoa annettaessa ja sen, miten kunnat voivat yrittää jättää olemassa olevat luontoarvot huomioimatta halutessaan rakentaa. Luontotietojemme hylkäämisestä oli demokratia kaukana. Ylikävely tuntui pahalta, mutta tuolloin emme vielä tienneet, että lisää oli tulossa.

Otimme vuodenvaihteen jälkeen yhteyden ELY-keskukseen pyytäen vielä kerran korjaamaan virheellisen lausunnon ja saattamaan ruoppaus lupavirastoon sekä pyytäen peruuttamaan rahoituksen. Pyysimme myös toimenpidekieltoa Pennalan rantaan siihen saakka, kunnes rannan luontoarvot olisi saatu kunnolla tutkittua. Mihinkään näistä emme saaneet vastausta. Kyselin vielä toimenpidekiellon perään, jolloin vihdoinkin kerrottiin, että kieltoasiaan ei ole puututtu, koska päätös ei ilmeisesti olisi ollut meidän toiveittemme mukainen. Tuntui siltä, että ELY oli laajalla rintamalla päättänyt, että puutarhakylä rakennetaan kunnan toiveiden mukaisesti välittämättä luonnonarvoista. Tämä tunne tuli myöhemmin vielä monta kertaa tutuksi.

Vuodenvaihteessa päivä alkoi pidentyä kukonaskeleen verran kerrallaan

Tämä projekti oli Luonnonystävälle työläs. Sähköposteja lähetettiin ja saatiin, papereita tutkittiin yhdessä ja jokainen toi oman osaamisensa yhteiseen käyttöön. Luonnonystävien hallituksessa oli useita biologeja, yksi maantieteilijä, luontokartoittajia, maisemanhoidon neuvoja, sienineuvoja sekä muuten luontoa tuntevia, kuvaavia ja arvostavia ihmisiä.

Kaikkein eniten viestejä kulki minun ja puheenjohtajamme Reijo Salmen välillä, jopa useita päivittäin. Esimerkiksi joulunpyhänä 2010 Reijo tutki vesilakia ja maisematyölupa-asioita ja laati talvella lisäkirjelmän sekä vastineita AVI:ta varten, kantelun sekä monet paperit vielä myöhemmässä vaiheessa. Joka ikinen kerta Reijon lähettämässä viesteissä oli joku ajatus siitä, miten voimme jatkossa edetä ja mitä tehdä. Reijo luki laatimani tekstit huolella tehden lisäyksiä ja virheitä korjaten. Näin olemme edenneet kaikkien näiden vuosien aikana.

Vuoden loppupuolella ymmärsimme pyytää apua myös muilta luontojärjestöiltä. Olimme jo kääntäneet omin neuvoin monta kiveä, mutta ehkä emme olleet huomanneet kaikkia mahdollisuuksia? Ehkä toisilla olisi kokemuksia, joista olisi meille hyötyä? Lähtisikö joku mukaan kanssamme kamppailemaan Pennalan puolesta?

Suomenselän Lintutieteellinen yhdistys tulikin mielellään tukemaan Pennalanlahtea suojaavia hankkeita, samoin Esko Rajala laittoi yksityishenkilönä nimensä hallintopakeroon ja valitukseen.

Pohjanmaan luonnonsuojelupiiriltä, erityisesti Teemu Tuoviselta saimme tietoa ja henkistä tukea. Piiri ei tietenkään lähtenyt kamppailemaan asiassa meidän sijastamme. Tämä taistelu oli Luonnonystävien reviirillä. Rannan puolustaminen tuli erityisesti minua iholle, ja siksi olin aktiivinen. Jos tahtoo asiansa etenevän, ei sitä saa ulkoistaa muiden tehtäväksi. Paikalle jostakin tilattavia reippaita banderolliryhmiä ei ole olemassa. Itse on tartuttava omaan kalkkiinsa.

Pyysimme vuoden vaihteessa neuvoja luonnonsuojeluliitostakin. Liiton puheenjohtaja Risto Sulkava vastasi avunpyyntöömme kertoen, että kaikilla heidän työntekijöillään ja hallitusvastaavillaan oli kädet työtä täynnä. Hän kuitenkin jakoi avunpyyntöemme eteenpäin siitä päätellen, että yhtenä kauniina päivänä vuodenvaihteen jälkeen tammikuulla sähköpostissani oli viesti sll:n hallituksen jäseneltä, Pertti Sundqvistilta. Viesti on kadonnut, mutta siinä luki muistaakseni jotakin tähän tapaan:

"Mikäs siellä on oikein hätänä?"

Sanat tuntuivat todella lohdullisilta! Pertti Sundqvist ei tuntenut lainkaan Pennalanlahtea tai meistä Luonnonystäväistä ketään, mutta silti hän paneutui viikkojen ajan kunnolla asiaamme, tutki vesi- ja tulvasuojelulakia, laati apunamme kirjelmiä ja jakoi käyttöömmme omat tietonsa. Siitä oli iso apu ja tuki. Eräässä sähköpostiviestissään Pertti rohkaisi meitä seuraavasti:

"Kyllä te yhden Pennalanlahden saatte pelastettua, kun ette vaan anna periksi."

En minä sitä silloin uskonut, niin pimeässä tuolloin olimme. Lause jäi kuitenkin itämään mielen perukoihin.

Vähän tämän jälkeen silmiini sattui lehtikirjoitus, jossa oli samankaltainen positiivinen ja kannustava sisältö kuin Pertinkin sanoissa. Kirjoituksessa haastateltiin Andy

McCoyta. Andy kommentti kuului näin:

"Kandee funtsia mitä toivoo, sillä sun toivees toteutuu."

Teksti pysäytti jännästi, vaikka toisaalta tuhahtelinkin, joopa joo, kaikkea se lupaa! Sitten ajattelin, että eihän tuossa nyt toisaalta mitään menetäkään, jos alan toivoa Pennalan pelastumista. Pelastuivathan aikoinaan joutsenetkin, kun niin tahdottiin tapahtuvan. Niin sitten aloin, toivoin oikein lujasti, ja kyllä se kannattikin! Kiitos Andy. Tämän jälkeen olen toivonut jo pari suota turvaan turveysjyrsimiltä, paraikaa toivon ilmastomuutoksen heikentymistä ja lajien sukupuuton pysähtymistä. Hyvä lukija, siihen tarvitsen Sinunkin apuasi!

Sininen kaivinkone

Alkupalvella 2011 lauhoista kasvihuonekeleistä olisi ollut meille hyötyä, mutta niitä emme saaneet, ilmavirta pysyi arktisena. Tammikuu oli kylmä, ja järven jää kasvoi kantamaan raskasta ruoppauskalustoa. Kuljin usein työpaikalle jään ylitse ja näin, miten Pennalan rantaan ilmestyi tikkuja rajaamaan ruoppausalaa. Olisin tahtonut nyppiä tikut pois, mutta mitä se olisi auttanut. Ei tässä tikuilla pelattu. Puuhakkaan näköisiä miehiä pyörähti tuon tuostakin paikalla jäitä myöten autoillaan. Traktorit puhdistivat jäätä lumesta. Metsän reunassa puiden lomassa päivästä toiseen lymysi uneliaan oloisena sininen, iso kaivinkone ihan selvästi töihin lähtöä odottelemassa, aina samassa asennossa, metallinen kyynärtaive rantaa osoittelemassa. Pakkasella se oli kuurasta vaalea. Ajattelin siitä mustia ajatuksia, vaikka syytönhän se oli. Eräänä päivänä se heräsi henkiin.

Oli aurinkoinen tammikuun pakkaspäivä, ja olin palaamassa kotiin työpaikalta. Tuo työpäivä oli ollut poikkeuksellisen lyhyt, joten olin liikkeellä keskellä päivää. Jo etäältä Haavistontietä polkiessani saatoin havaita vilskettä jäällä Kuortaneenjärven eteläpäässä. Kaivinkone oli ryskyttämässä jokisuun jääkantta auki, vieressä oli miehiä, henkilöautoja, traktoreita, uusia traktoreita ajoi kohti tapahtumapaikkaa. Minä pysäytin pyöräni ja jäin katsomaan. Mitä tässä nyt voisi tehdä? Ohitseni ajoi vieras traktori, sen kuski nauroi, ehkä kauniin talvipäivän takia, ehkä hän virnuili vahingoniloisesti minulle, en tiedä. Minä en hymyillyt. Tein kaiken, että pysyisin koossa. Silloin aivan yhtäkkiä jyske lakkasi. Siinä silmiäni edessä, kuin taikasauvalla heilauttaen kaikki työkoneet peräytyivät muutamassa minuutissa jäältä pois ja hävisivät metsän suojaan. Sinisen kaivinkoneen perä katosi oksien taakse. Viimeiseen autoon kerättiin jäältä pois havutkin, joiden mukaisesti jokisuu piti ruopata. Silloin olin todella yllättyneenä ja ajattelin, että ihmeitä voi tapahtua oikeasti omien silmien edessä. Se oli täysin yliluonnollista! Yritin kuitenkin löytää järkisyitä. Ehkä jää oli niin paksua, ettei kone saanut sitä rikki?

Myöhemmin selvisi, että juuri tuona päivänä oli kunnalle ja kalastuskunnalle tullut kirje aluehallintovirastosta. Virasto tiedusteli heidän näkemyksiään hallintopakohakemuksemme. Hallintopakko on työkalu, joka voi keskeyttää luontova-

hingon tekemisen. Siksi he lopettivat ruoppausaikeensa, ettei luontovahinkoa päässyt syntymään ja että ei ollut mitään, mitä keskeyttää. Enhän minä sitä silloin ymmärtänyt. Iloitsin vaan suunnattomasti, että jokisuus oli ehjä. Reijo ymmärsi paremmin.

– Olisi ollut parempi, jos edes pieni luontovahinko olisi ehtinyt tulla.

Valituksia, vastaselityksiä ja lisäselvityksiä hallinto-oikeudelle

Kevättalvella 2011 elämän Pennalastressi alkoi vähäsen helpottaa. Olimme hallintopakon kautta saaneet oikeudenmukaisuuden häntäkarvoista kiinni ja tarkoitus oli ottaa luja ote ja pysyä. Pelko muuttui vähitellen kalpeaksi toivoksi. Oli selvää, että valitukseen ja hallintopakkokäsittelyyn menee aikaa. Jos kevät etenisi nopeasti, jäät ehtisivät sulaa ja hanke siirtyisi vähintään vuodella. Asiat voisivat muuttua, kun ne pitkittyivät. Ehtisimme ainakin kartoittaa rannan mahdollista direktiivilajistoa keväällä tarkemmin.

Kevättalvella meitä työllistivät vastineiden ja vastaselitysten kirjoittamiset hallinto-oikeudelle ja AVI:lle. Hallinto-oikeus oli ottanut käsiteltäväksi lähettämämme valituksen ruoppauksen kiirehtimisestä. Saimme helmikuussa tiedoksemme kunnan lausunnon. Kunnan lausunnossa selviteltiin budjettipäätöksen ja toimenpiteiden ehdollisuutta, esitettiin, että päätös ei ollut miltään osin lainvastainen ja että valitus tulee aiheettomana hylätä. Lehdistö uutisoi asian lähinnä kunnan kannalta.

Tämä valitus oli ensimmäinen, jonka teimme Pennalaa puolustaessamme. Paljastan jo tässä luvussa (kronologisesta kerronnasta poiketen) miten tälle valituksellemme kävi. Ennen hallinto-oikeuden päätöksen valmistumista lähetimme hallinto-oikeuteen kolme tiedotetta: AVI:n päätöksen hallintopakkoasiassa ja Pennalan rannasta keväällä 2011 ja 2012 tehdyt viitasammakkohavainnot sekä niistä tehdyt äänitteet ja kartan. Päätös tuli vasta reilun puolentoista vuoden kuluttua syyskuun lopulla vuonna 2012. Oikeus ei tutkinut valitustamme, sillä molempien valittaneiden yhdistysten kotipaikka oli Alavus, joten meillä ei ollut kunnan jäsenyyteen perustuvaa valitusoikeutta. Valitus tutkittiin vain Esko Rajalan tekemänä. Valitus hylättiin sen takia, että oikeuden mukaan kunta on voinut harkintansa mukaan myöntää määrärahan ruoppaukseen sekä siksi, että ruoppaushanke ei koskenut Esko Rajalan etua tai velvollisuutta sillä tavoin, että häntä olisi tullut kuulla asianosaisena ennen valtuuston päätöksen tekemistä.

Bumerangi harmittaa aina, mutta tämä valitus kannatti kuitenkin tehdä, sillä prosessi kesti niin kauan, että ruoppauksen toteutuminen hankaloitui talvella 2011. Hävitätäänkin voi siis voittaa! Päätösprosessi oli asian ratkaisun yksinkertaisuuteen nähden pitkäkestoinen. Haluan uskoa, että hallinto-oikeus tahtoi venyttää päätöksentekoa, jotta ennen ruoppausta ehdittäisiin saada selvyyttä mahdollisista luontoarvoista. Näin voitiin varmistaa hankkeen laillinen eteneminen.

Kevättalvella 2011 tuli toinenkin bumerangi. Se ei ollut hävitty voitto vaan paniikkitilanteessa tehty virhearvio. Kaiketi siitäkin vähän viisastui. Helmikuulla nimittäin kunta päätti kunnanjohtajan ehdotuksesta poiketen nopeuttaa puutarhakylän kaavoitusta ilman, että asiasta pyydettiin etukäteen lausuntoja tekniseltä lautakunnalta, ympäristölautakunnalta ja elinkeinojohtajalta tai käytiin neuvotte-luja ELY-keskuksen kanssa.

Miksi kaavoitusta haluttiin kiirehtiä? Mitä ei tahdottu tietää ennen kaavoituksen alkamista? En pitänyt kiireestä. Puutarhakylä oli edelleen ”jos”. Silti hanketta puskettiin sellaisella voimalla, että sen pysäyttäminen tuntui vaikeutuvan joka hetki. Kunnassa oltiin valmiita tekemään paljon työtä, joka olisi turhaa, jos ja kun puutarhakylän rakentaminen Pennalan pelloille estyisi.

Tiedustelin kunnasta oikaisuvaatimuksen jättämismahdollisuutta. Tuolloin kerrottiin, että oikaisu- ja valitusmahdollisuus kyseisen pykälän kohdalla ovat olemassa. Kävin hakemassa päätöksen ja valitusosoituksen ja aloimme tehdä oikaisu-vaatimusta. Kunnasta kuitenkin otettiin myöhemmin yhteyttä ilmoittaen, että oikaisu-mahdollisuuden salliva pöytäkirjamerkintä olikin ollut kyseisen pykälän osalta virheellinen, sillä valmistelua koskevista päätöksistä ei ollut mahdollista valittaa. Neuvottelimme asiasta. Pelkäsimme, että kunta voisi valehdella, jotta emme hidastaisi hanketta. Niin vähiin oli luottamus jo tuossa vaiheessa huvennut, vaikka emme olleet vielä siinä suhteessa edes aallonpohjassa. Teimme valituksen nope-asti Eskon kanssa, mutta tällä kertaa olisi kannattanut uskoa kunnan virkanaista. Hän toimi moitteettomasti. Hallinto-oikeuden päätös vahvisti, että valmistelua koskevista päätöksistä ei tosiaan voinut valittaa. Tapahtuma muistutti, että olisin voinut itsekin varmistaa hallinto-oikeuden neuvonnasta asian, kun kerran epäilyks kalvoi mieltä.

Vastaselityksiä ja lisäselvityksiä AVI:lle

Alkutilvella 2011 posti toi meille isoja valkeita kirjekuoria myös AVI:sta. Jou-duimme tuolloin pohtimaan kunnolla mm. hallintopakon vireillepano-oikeuttamme, asiaa, joka oli mietityttänyt meitä jo joulukuulla tehdessämme hallintopakkohake-musta. Luimme jo silloin huolestuneina vesilain seuraavaa kohtaa:

”Vesilaki 21:3

§3 (4.2.2000/88)

”Jos joku toimii vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tai laiminlyö tämän lain tai sen nojalla annettujen määräysten mukaisen velvollisuu-tensa, aluehallintovirasto voi viranomaisen ilmoituksesta tai sen hakemuksesta, jonka oikeutta tai etua asia koskee, kieltää jatkamasta lainvastaista menettelyä...”

Siis oliko paikallinen luonnonsuojeluyhdistys vesilain tarkoittama ”se”, jonka oikeus tai etu oli tässä kohdin kyseessä? Meidän tehtävämme on edistää toimi-

alueellamme luonnon säilymistä ja siksi olisi tuntunut oikeudenmukaiselta, että olisimme olleet. Jos me emme voisi puolustaa Pennalan lintuja ja järvikortteita, kuka sen saisi tehdä? Saimme neuvon, että varmuuden vuoksi mukana kannattaisi olla myös rannanomistajia, joiden kiinteistölle toimenpiteestä voisi toteutuessaan syntyä haittaa. Siksi Esko Rajala lähti rannanomistajana hallintopakkohakemukseen mukaan. Myöhemmin myös Suomenselän lintutieteellinen yhdistys liittyi hakemukseen. Onhan Pennalan alue mitä suurimmassa määrin nimenomaan lintukohde.

Tammikuulla AVI sitten kysyi kirjeellään, miten hanke koskee oikeuttamme tai etuamme sekä mitä toimia järvellä oli jo tehty. Kysymys aiheutti mielessäni hetkiseksi levottomuutta, että hallintopakkohanke tyssäisikin tähän. Onneksi vesilaissa on monta pykälää. Jos yksi pykälä rajaa, toinen voi silti sallia. Reijo ryhtyi selvittämään asiaa ja muistelee tammikuun 2011 tilannetta seuraavasti:

"Aluehallintovirastosta 12.1.2011 tullut kirje teki selväksi sen, minkä jo mm. viranomaistahot olivat todenneet, eli ettei ls-yhdistyksellä silloisen vesilain mukaan ollut sinällään etua tai oikeutta hallintopakon tekemiseen. Vesilaissa oli kuitenkin yli 500 pykälää ja tuhansia momentteja, joten ryhdyin tutkimaan pykäläviidakkoa. Juristiapua ei vielä tuolloin löytynyt luonnonsuojeluliitosta-kaan. Parin päivän tiiviin lukemisen päätteeksi arvelin löytäneeni kiemurareitin vastaukseksi AVI:n kysymyksiin:

Kyse on luontovahingosta, tosin vielä nyt vähäisestä ja ruoppauksen valmisteluun liittyvästä. Vesilain 21 luvun 3c §:n 1 ja 2 momentin mukaan muullakin tavalla kuin patoamalla tai vedenotolla (1 mom.) aiheutetun toimenpiteen tai laiminlyönnin johdosta voi asian panna kirjallisesti vireille vesilain 21 luvun 3c §:n ja 17 luvun 1 §:n 2 momentin perusteella myös luonnonsuojelu-jne. yhdistys silloin, kun kyse on luonnonsuojelulain 5a §:ssä tarkoitettusta luontovahingosta.

Tuo perustelu ym. lähetettiin 19.1. ja samaa kiemurareittiä AVI sitten käytti itsekin perusteena, että hallintopakkohakemuksemme voitiin ottaa käsiteltäväksi."

Tammikuussa AVI siirsi ruoppausmassojen läjitysmaikkaan liittyvän maisematyö-lupa-asian kunnalle. Helmikuulla täydensimme vielä hallintopakkohakemustamme. Vetosimme mm. kunnan omiin luontokartoituksiin, jotka totesivat Pennalan luontoarvot sekä tulvariskeihin. Talvella hallintopakkohakemukseen kalastuskunnan osalta omalla hakemuksellaan liittyi kaksi muuta henkilöä. Lisäksi yksi rannanomistaja tarjoutui antamaan tietonsa AVI:n käyttöön, mutta ei allekirjoittanut hakemusta.

AVI pyysi ja sai hallintopakkoon liittyen neljältä taholta lausuntoja ja lähetti lausunnot kevättalvella kommentoitavaksemme.

1. Pohjanmaa ELY-keskuksen kalatalousryhmän lausunnossa (POHELY/193/5720/11) selviteltiin ruoppauksessa mahdollisesti syntyviä haittoja. Samoin

todettiin, että toimenpidealueelta on asiakirjoissa ainoastaan vähän tietoa. Kuvien perusteella ranta on matalaa ja osin kasvien peittämää, jonka kaltaiset paikat ovat usein tärkeitä kutualueita kevätkutuisille lajeille. Vesilain mukaan ruoppaukselle on hankittava aluehallintoviraston lupa, jos hanke saattaa aiheuttaa haittaa kalastukselle tai vahingollista muuttumista vesiluonnolle ja sen toiminnalle. Keskeisen tiedon puuttuessa haittojen ja vahinkojen arviointi on vaikeaa. Lupaprosessissa edellytettäisiin, että suunnitelman vaikutuksista tehtäisiin selvitys vahinkojen ja haittojen estämiseksi sekä vähentämiseksi. Kalastuskunnan väyläruoppausta lausunto piti pienenä, mutta koska väylä sijoittui joen suualueelle ja toteutus ajoittunee samaan aikaan kuin Pennalanlahden ruoppaus, olisi huomioitava hankkeiden yhteisvaikutus. Siksi kalatalousryhmä katsoi, että myös väyläruoppausasia käsiteltäisiin aluehallintovirastossa yhdessä Pennalanlahden ruoppausasian kanssa.

Tämä lausunto vahvisti hakemustamme.

2. Kunta antoi kaksi vastinetta, ensimmäisen helmikuun 7. päivänä ja toisen helmikuun 21. päivä saatuaan nähdä tekemämme hakemuksen täydennyksen sekä muiden vastauksia. Vastauksissa esitettiin hakemuksemme hylkäämistä, koska kunta katsoi, ettemme olleet asianosaisia ja koska kaavassa ei ollut merkintöjä, jotka olisivat estäneet ruoppauksen. Kunta piti ELY-keskuksen arviota luontoarvoista ja lupatarpeesta tarkkaan tutkittuna ja oikeana. Kunta korosti, että kyseessä on rannanomistajan suorittama vesilain mukainen haitallisen lietteen, matalikon tai muun vesistön käyttöä koskevan haitan poistaminen. Kunta oli Pohjanmaan ELY-keskuksen kalatalousryhmän lausunnon kanssa eri linjoilla. Kunnan mielestä kalaston ja kalastuksen osalta riittävät selvitykset on tehty paikallisia kalastusseuran ja -kunnan toimihenkilöitä kuulemalla. Jos ruoppaus olisi ollut paikallisasiantuntemuksen mielestä kalakannoille haitallinen, ruoppausuostumusta ei heiltä olisi saatu.

3. Kuortaneen kalastuskuntakin antoi kaksi vastinetta, ensimmäisen tammikuulla ja toisen helmikuulla. Kunnan tavoin myös kalastuskunta kiisti hakijoiden asianosaisuuden. Heidän ensimmäinen vastineensa moukaroï erityisesti Esko Rajalaa, joka osallistui hallintopakkoon omalla tekstillään. Kalastuskunta pyrki osoittamaan, että ruoppaukset eivät ole aiheuttaneet Rajaloiden rannan liettymistä aiemmin eikä niin kävisi myöhemminkään. Toisessa vastineessa yritettiin todistella edelleen hankkeen laillisuutta ja haitattomuutta. Vastauksensa saivat myös hallintopakkoon kalastuskunnan osalta mukaan liittynyt huvilanomistaja sekä Pohjanmaan ELY-keskuksen kalatalousryhmä.

4. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen lausunnossa (EPOELY/1499/07.00/2010) esitettiin ensisijaisesti, että hakijat eivät olleet asianosaisia, koska Esko Rajalan asunnon arveltiin olevan liian kaukana ruoppauskohteista, jotta hänen kiinteistönsä voisi syntyä haittaa ja Luonnonystävät eivät omistaneet maata kyseisellä alueella. Toissijaisesti esitettiin, että lupaprosessia ei tarvita, koska (suora lainaus)

"- Ruoppausalueella ei ole sellaisia luontoarvoja, jotka edellyttäisivät luvan hakemista. Liitteenä 1 on ELY-keskuksen luonnonsuojeluryhmän lausunto asiasta. Ryhmän päällikkö Leena Rinkineva-Kantola oli lausunnon mukaan vahvistanut asian Matti Seppälän kanssa käymässään puhelinkeskustelussa jota oli kuulemassa myös Jouni Hongell.

- Ruoppattavalla alueella on vielä 1950-luvulla ollut avoin hiekkaranta, joten ruoppausta on pidettävä VL 1:30 mukaisena, vesistön käyttöä rajoittavan haitallisen lietteen ja matalikon poistamisena, mihin ei tarvita aluehallintoviraston lupaa."

Lausunnossa oli liitteenä myös luontopuolen "lausunto" (oikeastaan vain lyhyt sähköpostiviesti) ajalta (5.11.2010), jolloin lähettämämme luontotiedot olivat kadoksissa. Katkelma tästä lausunnosta:

"Ruoppauskohde sijoittuu Kuortaneenjärven rantaniittyalueelle, mutta luonnonsuojeluryhmällä ei ole tiedossa alueelta mitään erityisiä luontoarvoja."

Tiedot luontoarvoista puuttuivat ja siitä ruoppauslausunnon antaja päätteli, että mitään luontoarvoja ei ollut.

Viiskuntakin julkaisi 24.2.2011 uutisen hallintopakosta kommentoiden ainoastaan kunnan ja ELY-keskuksen lausuntoja.

Annoimme vastauksemme, ja erityisesti ELY:n vastineeseen meillä oli paljonkin sanottavaa. ELY-keskus tuntui hirttäytyvän näkemykseen, että luontoarvoja ei todellakaan ollut. ELY:n vastauksensa väite luontoarvojen puuttumisesta todistajineen kuulosti niin oudolta, että Esko otti yhteyttä ryhmän päällikköön. Olihan suistolla eittämättä luontoarvoja! Miten ihmeessä luonnonsuojeluryhmän päällikkö on voinut tuollaista vahvistaa? Ryhmän päällikön vastaus 28.2. oli yllättävä:

"Kyseisen AVI:n pyytämän lausunnon valmisteluun en ole tietääkseni luonnonsuojelupuolelta osallistuneet. Hakemuksen yhteydessä esitettyihin uusiin tietoihin, emme siis ole ottaneet kantaa.

Ilmeisesti tuon jutun kommentit perustuvat ruoppausilmoituksen yhteydessä käytyihin keskusteluihin silloisen tiedon varassa. Jutun muotoilu vaikuttaa hiukan kummalliselta, sillä ruoppausilmoituksen yhteydessä ensisijainen harkinta perustui nimenomaan vesilain mukaiseen harkintaan."

Sillä lailla! ELY-keskuksen AVI:lle antamassa lausunnossa olikin vanhoja jorinoita, joilla yritettiin peittää tehtyä virhettä.

Sain huomata, että ELY-keskus ei ole vain yksi virasto yksin tuumin vaan se on olento, jolla on monta päätä. Päät eivät kääntyneet aina samaan suuntaan eivätkä välttämättä keskustelleet toistensa kanssa, eivät ehkä puhuneet edes samaa kieltä.

Vastineen hiekkarantapuheetkin kuulostivat oudoilta, sillä ensinnäkin paikan maalaji ei ole luontokartoituksen mukaan hiekkaa vaan savea ja silttiä. Toisekseen,

jos paikkaa kaivaisi suunnitelman mukaisesti reilun metrin verran, ei todellakaan palautettaisi rantaa 1950 -luvulle vaan paljon kauemmas, puhuttaisiin tuhansista vuosista.

Oli mielenkiintoista huomata, miten ruoppausta yritettiin pehmittää sanoilla. Hankkeen yhteydessä ei juurikaan puhuttu ruoppaamisesta vaan toimenpidettä kutsuttiin aluksi rannan ”kunnostukseksi” ja myöhemmin vielä positiivisemmin rannan ”ennallistamiseksi”.

Ilkivaltaa ja pelottelua

Tässä kirjoituksessa tulee esille jonkun verran Pennalan puolustamishistorian mustia asioita, sellaisia, joita ei olisi pitänyt tapahtua. Valaisen niitä jonkun verran, vaikka olenkin kahden vaiheilla. Onko niistä puhuminen pikkumaista? Pitäisikö vaieta, jotta kenenkään ei tarvitsisi kohdata häpeää? Vai pitäisikö ne huutaa julki, jotta kaikki ymmärtäisivät, miten helposti asiat voivat luisua hyvien tapojen ja laillisuuden rajoille? En tiedä. Sen voin tunnustaa, että ikävät kokemukset ovat tuntuneet pahoilta ja jättäneet jälkiä.

Kuortaneella oli ja on ihmisiä, jotka olisivat tahtoneet ruoppausten ja Pennalan peltojen rakentamisen puutarhakyläksi toteutuvan. Kalastuskunta oli harmistunut, koska se oli otettu mukaan hallintopakkehakemukseen. Kunta oli panostanut puutarhakylän suunnitteluun ja markkinointiin. Moni oli aikonut tai jo ehtinytkin varata itselleen mökkitontin ja alkanut haaveilla omasta pienestä kesäparatiisista. Kuortanelaisyrietykset olivat toivoneet saavansa lisätöitä, ja liikkeet olivat toivoneet kaupanteon vilkastuvan puutarhakylän rakentumisen myötä. Hankkeen hidastuminen aiheutti varmaan monille jonkinlaisen pettymyksen. Ymmärrän harmistuksen, mutta en ollenkaan sitä, miksei päätöksenteossa huomioitu luontoarvoja, vaikka asia oli tiedossa jo ihan alusta lähtien.

Asiat menivät niin pitkälle, että joiltakin tahoilta meidän perheeseen kohdistui epäasiallista käytöstä, puheita ja tekoja, sen kaltaista, että tilanteen saattoi tulkita olevan jopa uhkaava. Yksi vakavimmista oli se, kun eräs ulkopaikkakuntalainen lintuharrastajaCOMPASTUI huhtikuussa 2011 Kaarankajokisuun lintutornissa portaisiin viritettyyn kuparilankaan. Hyvin siinä onneksi kävi, kun säikähdyksellä selvittiin. Kamerateat ja kiikaritkin säilyivät vaurioitta. Kyseinen lintuharrastaja kertoi tapahtuman meille vasta muutaman päivän kuluttua.

– Taisi se ansalanka vissiin olla siellä Eskoa varten! esitti hän arvauksensa naureskellen.

Samoin hän kertoi, että lanka oli viritetty portaisiin niin napakasti, että toimenpide ei mitenkään voinut olla poikasten kujeita. Uskomattomaltahan tahallisuusajatus aluksi tuntui, mutta pohdimme kuitenkin Eskon kanssa asiaa. Voisiko tosiaan olla niin, että teko olisikin kohdistunut Eskoon? Valitettavasti perusteita epäilylle löytyi. Kyseinen aamu oli yleinen muutontarkkailuaamu. Suomenselän

Linnut -lehdessä oli ollut tapahtumasta ilmoitus, missä kerrottiin, että tapahtuman vastuuhenkilö oli Esko. Eivätkös vastuuhenkilöt tulekin hyvissä ajoin paikalle ja kiipeä ensimmäisenä torniin? Nyt sattui vaan käymään siten, että Esko sairastui ja ensimmäinen paikalle tullut olikin toisen kunnan väkeä. Jos kyseessä tosiaan oli Eskoon kohdistettu täsmäisku, on tekijän pitänyt olla tietoinen muutontarkkailu- aamusta. Tämän tiedon saadakseen hänen on pitänyt käydä Suomenselän lintu- tieteellisen yhdistyksen kotisivuilla tai lukea Suomenselän Linnut -lehteä. Olisiko joku vastapuolen aktiiveista lehden tilaaja? Tuskin sentään. Kuka lehteä seuraava olisi voinut välittää tiedon tapahtumasta? Sarvet alkoivat kasvaa otsaluihimme, kun kartoitimme potentiaalisia syltityhtaita. Annoimme sen tapahtua.

Niin tai näin, tekijä ja motivaatio jäivät tuntemattomaksi, mutta niin happamaksi olin käynyt, että ajattelin jonkun vastustajistamme laittaneen langan ja toivoneen Eskon sortuvan siihen. Ehkä joku oli omien ajatustensa tai muilta kuulemansa ”informaation” perusteella tarttunut rikolliseen toimeen? Ymmärsin, että häijyt eivät ole vain menneisyyden haamuja, esi-isiä, jotka toivomme unohtavamme. He ovatkin olleet koko ajan huomaamattomasti läsnä ja tulevat koloistaan esiin heti, kun tilanne sen mahdollistaa ja jos annamme sen tapahtua.

Kohottelin myös hiukan kulmakarvojani sellaisissa tilanteissa, jolloin pihamme kohdalle pysähtyi tuntematon auto. Kun näyttäydyin, auto jatkoi nopeasti mat- kaansa. Epäilen, että näin kävi liian usein ollakseen sattumaa. Tymeissä tunnel- missa kirjoitinkin Reijolle seuraavasti:

”Pidäthän huolen, että jos me Eskon kanssa joudutaan johonkin outoon onnettomuuteen, vaikkapa koiria ulkoiluttaessa jäädään auton alle, niin tapa- uksesta tehdään kunnollinen poliisitutkinta!”

Kuvittelemanani pahimmat uhat osoittautuivat onneksi vain vilkkaan mielikuvituksen tuotteiksi ja vastapuolen suora negatiivinen reagointi näyttäytyi lähinnä kipi- nöintinä hallintopakopapereihin ja valituksiin liittyvissä teksteissä, muutamassa nimettömässä yleisöosastokirjoituksessa ja parissa ikävässä kohtaamisessa. Rea- goinnin jyrkkyys oli minulle joka tapauksessa täysi yllätys. Eihän tässä nyt mitään kummallista pitänyt olla, vain hiukan erilaisia näkemyksiä, joita selviteltiin aluehallintovirastossa, kun ei muuten ollut voitu selvittää!

Sattui vielä yksi adrenaliinineritystä lisännyt episodi, pimeä pelotteluyritys itseäni ja Eskoa kohtaan. Työpaikkani oli vielä tuolloin Kuortaneen yläasteella biologian ja maantiedon lehtorina, Esko puolestaan opetti samoja aineita Kuortaneen urheilulukiossa. Eräänä päivänä lukion rehtori oli puhutellut Eskoa käskien lopet- tamaan puhumisen puutarhakylästä oppitunneilla. Esko oli aivan ihmeissään, sillä hän ei ollut sanallakaan edes maininnut puutarhakylää oppilailleen. Myös yhteiskoululla sain ohjeen, että puutarhakylästä oppilaille puhumista kannattaa varoa. Miksi ihmeessä minä siitä olisin oppilaille puhunut? Puutarhakylästä, jos oppivuorossa oli vaikkapa paksunsuolen tehtävät? En ollut yhtään kertaa ottanut asiaa itse esille. Asiaa oli sivuttu kaksi kertaa, kummallakin kerralla

oppilaan aloitteesta. Toisella kerralla aihe kuitattiin parilla sanalla, toisella kerralla oppilaiden hyvien kysymysten ansiosta Suomen maantiedon tunnilla syntyi opetussuunnitelman mukainen kelpo opetustuokio tulvista ja niiden syistä, kaavoitusprosessista, kansalaisten vaikuttamistavoista ja kaavoitusta ohjaavasta lainsäädännöstä.

Asiaa selvitellessä kävi ilmi, että sivistystoimen johtaja (joka toimi myös puutarhakylähankkeen ohjausryhmässä Kylänraitti ry:n puheenjohtajana) oli sähköpostikirjeellä pyytänyt koulujen rehtoreita nuhtelemaan Rajaloita, koska he *”agiteeraavat puutarhakyläasiassa kuntatyönantajaa vastaan”*. Tällaisen viestin sivistystoimenjohtajalle oli tuonut huolestunut delegaatio, joka koostui tietyistä kunnan virkamiehistä ja luottamusmiehistä. Siis he olivat menneet puhumaan minusta ja Eskosta itse keksimäänsä täyttä puppua sivistystoimenjohtajalle! Tämä puolestaan oli kuulemaansa luottaen langettanut nuhtelutuomion. Siis että silloin saattoi jokseenkin taas leimuta vaikka minkä värisiä liekkejä ohimoilla! Kävin suoran ja luottamuksellisen keskustelun sivistystoimenjohtajan kanssa, ja sääliävä vaino päättyi siihen. Jos ei olisi, tämän asian kanssa olisimme menneet raastupaan ja olisimme muuten voittaneet, tämänkin! Reijo oli jo alustavasti keskustellut lakimiehen kanssa.

– Lakimies oli asian kuultuaan oikein hykerrellen hieronut käsiään, kertoi Reijo.

Pitää vielä lopuksi ja kaikkien tiettäväksi lisätä, että biologian opettaja saa ja itse asiassa hänen velvollisuksiinsa suorastaan kuuluu ottaa opetuksessa esille omalla kotiseudullaan tapahtuvia luontoon liittyviä hyviä ja huonoja hankkeita. Opettaja ei saa sensuroida tosiasioita, olipa kyseessä kenen hyvänsä tai miten merkittävä bisnesanke tahansa.

En tiedä ovatko muut Kuortaneella kokeneet vastaavaa painostusta. En myöskään tiedä millaista mielipiteiden vaihtoa on valtuutettujen kesken kunnantalolla käyty siitä, rakennetaanko puutarhakylä vai ei. Liekö asiasta puhuttu avoimesti keskustellen ja erilaisia näkemyksiä ja tietoa vertaillen vai onko omaa mielihanketta runtattu kaikin keinoin ja sokeasti haluttuun maaliin? Onko väittäminen ollut rehtiä, sellaista, että vastakkaisiakin mielipiteitä kohtaan on osoitettu kunnioitusta vai onko jopa ivalla yritetty paimentaa omasta näkemyksestä poikkeavia mielipiteitä vaikenemaan? En tosiaan tiedä, mutta ainakin yleisöosastokirjoituksessa tällaista vaikuttamismenetelmää käytettiin painostamaan päättäjiä puutarhakylän puolelle. Nimimerkki Kallenpoika heilutti pilkkakirvestä näin:

”Näitä muutamia ”kellokkaita” (tarkoittaa Luonnonystäviä) kuuntelevat tuuliviirit luottamushenkilöt eivät uskalla pysyä kannassaan ja antavat todella pienen vähemmistön ohjata päätöksiä.” (Viiskunta 18.1.2011)

Hallintopakkohakemus hylätään

Kevään lähestyessä kalastuskunta painosti aluehallintovirastoa nopeaan päätöksentekoon, ja niin sitten kävi, että 28.3. päätös tuli. Päätös oli, että hallintopakko hylätään ennenaikaisena.

AVI ei voinut velvoittaa hakemaan lupaa eikä asettamaan täytäntöönpanokielltoa, koska ruoppauksia ei ollut aloitettu eikä vesilakia rikottu, ei ollut mitään, mitä olisi keskeytetty. Se oli meille pettymys, mutta muuta päätösvaihtoehtoa ei AVI:lla ollut.

Meidän kannaltamme perusteluissa oli kuitenkin kaksi positiivista mainintaa. AVI totesi, että sekä rannanomistajilla että Luonnonystävillä oli oikeus laittaa vireille hallintopakkohakemus. Toinen positiivinen lause löytyi päätöksen lopusta:

"Kun ottaa huomioon ruoppauksien laajuuden ja sijainnin, alueen kalataloudellisen merkityksen sekä lähialueen vesiluonnon olosuhteet, aluehallintovirasto toteaa, että suunnitellut ruoppaukset vaativat vesilain mukaisen luvan."

Tärkein seuraus hallintopakkokäsittelystä oli, että päätös pysäytti kunnan ruoppaushankkeen. Kunta ilmoittikin pian, että se aikoo hakea vesilain mukaista lupaa. Se oli hyvä päätös ja kevensi oloa, mutta varauksellisesti. Ei kunnan tosin olisi kannattanutkaan alkaa ruopata. Jos olisi alkanut, olisimme uudistaneet hallintopakkohakemuksemme, ja se olisi keskeyttänyt nopeasti työn. Valituksemme ruoppausmäärärahoistakin oli tuolloin vielä hallinto-oikeudessa.

Kevät oli jo alkamaisillaan. Jos päätös olisi viipynyt vielä viikonkin, kalastuskunnan ruoppaustakaan ei enää olisi jään sulamisen takia voinut tehdä.

Kalastuskunta tahtoo ruopata

Luonnonystävät tulkitsi AVI:n päätöstä siten, että päätöksessä ilmoitettu kanta lupatarpeesta velvoittaisi ELY-keskusta estämään kalastuskunnankin ruoppauksen. Kalastuskunnan tulkinta taas oli, että koska hallintopakko oli hylätty, he voisivat ruopata vapaasti. Olihan heillä ELY-keskuksen lausunto takanaan. Kalastuskunta myös hyvin ymmärsi, että voisimme laittaa hallintopakon nopeasti uudestaan vireille. AVI:n kanta oli nyt selvä. Ruoppaus pysäytettäisiin ja vesilain mukainen lupa pitäisi hakea. Siksi pelkäsimme, että he voisivat tehdä ruoppauksen viikonloppuna. Silloin virastot olisivat kiinni emmekä voisi tehdä mitään. Kalastuskunnan ruoppaus oli sen verran pieni, että he ehtisivät saada työn suurelta osin loppuun muutamassa päivässä.

Esko oli päätöksenantamisviikolla puhelinyhteydessä kalastuskunnan puheenjohtajan kanssa. Keskusteluissa puhuttiin myös AVI:n päätöksestä. Kalastuskunnan puheenjohtaja kertoi käsityksensä, että ruoppaukselle ei hylkäävän päätöksen jälkeen ollut mitään esteitä.

– Tuskin me nyt sentään ruopataan, hän kuitenkin lisäsi.

Tämä lausahdus sisälsi toivonkipinän, mutta ei vähentänyt pelkojamme.

Viikonloppu läheni. Jääkannen lumipeite oli lohdullisen eheä, mitään merkkejä alkavasta ruoppauksesta ei ollut, ainoastaan vahvoja epäilyjä. Niiden takia päätimme olla yhteydessä ELY-keskukseen. Emme tieneet, miten ELY-keskus oli reagoinut hallintopakkopäätökseen. AVI oli ylemmässä asemassa kuin ELY-keskus. Ehkä ELY olikin jo huomionnut aluehallintoviraston kannan lupatarpeesta ja oli estänyt kalastuskunnan ruoppausaikeet? Tai ehkä ELY vielä mietti?

Yhteydenotto ei ollut aivan helppoa. Soitin aluksi luontopuolen virkailijalle, jolta sain kahden henkilön nimet, joita kannattaisi tavoitella tässä asiassa. Yritin soittaa asiasta vastaavalle virkamiehelle, mutta en saanut kiinni. Jätin hänelle soittopyynnön, jätin tekstiviestin, missä selitin asiani lyhyesti. Vastausta ei alkanut kuulua, aikaa kului ja oltiin jo perjantaipäivässä. Soitin vanhemmalle insinöörille, surullisten lausuntojen kirjoittajalle. Hän muistikin minut hyvin, mutta kertoi, että hänen asemansa tässä tilanteessa oli vaikea eikä hän voinut puuttua siihen. Hän käski soittaa nyt asiasta vastuussa olevalle tai hänen esimiehelleen. Kun edellinen ei taaskaan vastannut, soitin esimiehelle. Hän ei tuntunut tietävän asiasta mitään tarkkaa, mutta koetti huojentaa pelkoani kertomalla, että ei ruoppausta voi tehdä, jos asiasta ei ole edes ilmoitettu lehdessä varoitukseksi jätillä liikkuville. Tarkistin heti viimeisten Viiskunta-lehtien ilmoitukset: ei mitään ilmoituksia. Puuttuminen ilahdutti vähän, mutta ei rauhoittanut. Siksi soitin uudelleen ruoppausvastaavalle, soitin useita kertoja, mutta en saanut kiinni. Kysyin ELY:n keskuksesta, onko henkilö edes tavattavissa. Keskus vastasi, että kyllä hän on paikalla, kumma jos ei vastaa. Silloin Esko esitti arvelun, että hän ei vastaa, koska näkee numerosta puhelun tulevan minulta. Aivan! Onneksi meillä oli toinenkin puhelin, oikein lankapuhelin. Soitin saman tien puhelun sillä, ja jopa onnistui!

– No täällä soittaa Terttu Rajala, päivää. Olipa hieno asia, että sain teidät monien yritysten jälkeen lopulta kiinni!

Kuulin ihan selvästi nielaisun.

Nyt ei ollut aikaa kommentoida sitä. Kerroin pelkoni. Muistutin AVI:n näkemyksestä ruoppauksen lupatarpeesta. Pyysin apua. Pyysin, että ELY-keskus ottaisi yhteyttä kalastuskuntaan ja ohjaisi heitä lupateille AVI:n päätöksessä lausutun mukaisesti. Virkamies sanoi, että tilanne oli monimutkainen, yksi hänen virkauransa vaikeimmista. Hänen mielestään oli hankalaa, jos ensin lausutaan ja sitten perutaan, pohti asian marssijärjestyksiä ja koki, ettei hän voinut puuttua asiaan. Hänkin oli joka tapauksessa aivan varma, että kalastuskunta ei ruoppaisi vaan toimisi AVI:n näkemyksen mukaisesti. Kysyin neuvoa siltä varalta, että jos kuitenkin ruoppaavat. Virkamies kertoi, että he eivät voi lähteä viikonloppuna jälle keskeyttämään ruoppausta. Kun lopulta lopetimme pitkän puhelun, kello oli jo melkein neljä iltapäivällä. Reilu puoli tuntia puhelun päättymisen jälkeen,

perjantai-iltana 1.4. jokisuu täyttyi kuin taikasauvalla heilauttaen traktoreista ja kaivinkoneista.

Soitin Reijolle. Sovimme, että otamme poliisiin yhteyden. Poliisi oli ennenkin pysäyttänyt vastaavanlaisen ruoppauksen.

Soitin Alavuden poliisiasemalle ja aloin selvittää tilannetta. Puhelimeen vastannut päivystävä poliisi keskeytti kertomukseni ystävällisesti ja ilmoitti, että he olivat etukäteen olleet tietoisia ruoppauksesta ja siitä, että se on luvallinen ja siksi he eivät tulisi keskeyttämään työtä. Koetin kertoa hallintopakkohakemuksestamme ja siinä ilmoitetusta lupatarpeesta, mutta puhelimesta ollut poliisi ainoastaan vastasi, että valitettavasti poliisi on päivällä tehnyt päätöksen olla puuttumatta asiaan.

Kuuntelin kaivinkoneen kolinaa ja traktorien jylyä aikani, laitoin sitten verhot ikkunaan ja aloin imuroida. En voinut muutaakaan. Yksi lapsistani oli vaatinut minulta lupauksen olla menemättä jälle, jos ruoppaus alkaa. Hän pelkäsi, että siellä voisi joutua vaikeuksiin.

Ehkä minun olisi pitänyt jättää lupaus antamatta ja kuitenkin mennä tapahtumapaikalle, juosta jään yli ja asettautua kädet puuhkassa avannon eteen seisomaan. Mitä sitten olisi tapahtunut? Olisiko murisevista traktoreista purkautunut isoja, vihaisia miehiä vai eikö olisi? Millaista neuvottelua olisi kuultu Pennalanlahden lumisella jääkentällä? Toisaalta ehkäpä poliisitkin olisivat silloin ehtineet tulla paikalle. Olisimme voineet heidän kanssaan perehtyä AVI:n päätöksen perustelutekstiin. Ehkä poliisit olisivat tajunneet hankkeen ongelmallisuuden ja keskeyttäneet ruoppauksen lupa-asian tulkinnanvaraisuuden takia? Tai ehkä he olisivat vain kirjoittaneet minulle sakkolapun tai vieneet putkaan? Kaikki tämä on spekulatiota, vaihtoehto, jota ei käytetty.

Ruoppaus jatkui vauhdilla puolille öin, koko viikonlopun ajan ja saatiin päätökseen maanantaina. Tuntui siltä, että olimme epäonnistuneet. Pennalan tulvapeltoilla kiemurteli 150 metrin mittainen sedimenttimakkara. Suistoon oli avattu uusi kulkureitti. Ajattelin katkeruudella viikinkivenettä. Yritin lohduttaa itseäni, että tämä ruoppaus oli näistä kahdesta pienempi paha. Isompi paha kummitteli tulevaisuudessa.

Lähetimme ELY-keskukselle vaatimuksen jo sunnuntaina 3.4. ja puhelinyhteydessä olimme heti maanantaiaamuna. Meille kerrottiin, että he pitävät paikalla katselustilaisuuden. Sen lopputulos oli, että ruoppaus on tehty ilmoituksen mukaisesti. Olimme yhteydessä myös aluehallintovirastoon. Siellä vähän ihmeteltiin, kun ELY ei ollut katsonut asiakseen pysäyttää ruoppausta. Saimme tiedon, että voimme tehdä hallintopakkohakemuksen jälkikäteen.

Päätimme tehdä poliisille tutkintapyynnön, sillä epäilimme, että kalastuskunta ei ollut kertonut poliisille ihan kaikkea. Ehkä he olivat ainoastaan näyttäneet ELY-keskuksen ruoppauslausuntoa, mutta vaienneet AVI:n päätöksestä? Se käsi-

tyksemme mukaan kumosi ELY:n lausunnon ja siksi mielestämme kalastuskunnan toimenpiteiden laillisuus piti selvittää.

Poliisiasemalla

Sovin tapaamisesta Alavuden poliisiasemalla keskiviikolle 4. päivä huhtikuuta. Olimme laatineet tilaisuutta varten asiamme kirjallisessa muodossa, minulla oli myös kassillinen muita asiaan liittyviä papereita. Päätin mennä paikalle yksin. Hain mummoefektiä. Oletin, että oikeuden asialla oleva poliisitoimi ottaisi tarkalla korvalla vastaan vakavan harmaahapsen huolen, mutta asiat menivätkin ihan eri tavalla kuin kuvittelin. En ollut koskaan aiemmin käynyt poliisiasemalla, joten kyllä vähän ehkä jännittikin. Kiipesin portaat ylös, avasin oven aulaan, totesin poliisitalon tuoksut ja niukat värit, esitin asiani kanslian naiselle: tutkintapyyntöä tulikin tekemään, niin kuin etukäteen sovittu oli.

Jouduin odottelemaan hetkisen, kunnes vanhempi poliisimies pyysi minut erilliseen huoneeseen ja ohjasi nahkasohvalle istumaan. Itse hän meni ison pöytänsä taakse. Aloin vedellä papereita kassistani keskittyen juurta jaksaa selittämään monimutkaista tapahtumaa. En ollut kunnolla päässyt edes alkuun, kun kuulustelijan muoto muuttui ja hän alkoi hyökkäävästi, liki huutaen tivata, että mikä ihmeen vika tässä ruoppauksessa muka on? Paperinippu hänen kädessään heilahteli vihaisesti.

– Tässä paperissakin sanotaan ihan suoraan, että kaikki yli 5000 kuution ruoppaukset pitäisi viedä lupakäsittelyyn, mutta tämä kalastuskunnan hanke on vain 1500 kuutiota!

Minulta loksautti suu auki. Tuli kummallinen olo, ajattelin Kaurismäkeä. Yritin vilkuilla mitä paperia kuulustelija lukee ja totesin, että kyseessä on kuin onkin aluehallintoviraston päätös, sen etusivu, missä oli lyhennettynä Luonnonystävien hakemustekstiä. Keskeytin kuulustelijan ärtyneen sanatulvan.

– Kuulehan nyt, sinä luet nyt siitä paperista minun laatimaa tekstiä! Minä olen kirjoittanut kuutiomääristä. Siihen päätöksen alkuun on referoitu Luonnonystävien hakemustekstiä ja sitten on monta sivua vastineita ja itse päätös on vasta viimeiseksi. Voisitko etsiä varsinaisen päätöksen sieltä paperin loppuosasta?

Kuulustelijan silmät vaihtoivat paikkaa AVI:n paperista minuun ja takaisin pöydälle, vähän sinne tänne, ärtymys suli silmin nähden ja tiesin, että nyt tuli minun vuoroni puhua. Sain selitettyä, minkä takia pidimme ruoppausta vääränä asiana, kerroin vesilaista, kuinka uomia ei saisi oikoa ja kuinka ruoppauksista ei saisi koitua luontovahinkoa tai edunmenetyksen vaaraa. Ja että jos aikoo silti ruopata herkkää kohdetta, niin pitää hankkia AVI:sta lupa. Kerroin, että siksi AVI esitti, että ruoppaus tarvitsisi luvan. Vaikka ruoppaus on melko pieni, se on tehty herkkään kohtaan. Näytin paikan kartaltakin ja kerroin linnuista.

Silloin informaatioväylä välillämme hiljakseen avautui. Selasimme päätöspaperia

ja luimme päätösvivun perusteluineen. Muistan ikäni kuulustelijan ilmeen, sekoitus epäuskoa, hämmästyä, ehkä katumustakin, mutta ennen kaikkea todellisuuden oivaltamisen kovaa valoa, kun hän minuun katsoen ja hiukan huokaisten, monikon t-kirjaimia painottaen luki ääneen keskeisen pätkän päätöstekstää.

- ... suunnitellut ruoppaukset vaativat vesilain mukaisen luvan...
- Niin, ei ruoppaus vaan ruoppaukset. Molemmat. Tätä minä tulinkin kertomaan, tähän vetoamme.

Poliisi tunnusti hiljaa, että oli luullut lupatarpeen liittyneen vain kunnan ruoppaukseen.

Ruvettiin tekemään kuulustelupöytäkirjaa. Siellä on kohta, missä kysyttiin, että haluaako kuulusteltu avustajan tai jonkun muun olemaan kuulustelussa läsnä, jos esim. pelkää, ettei tule kunnolla kohdelluksi. Pysähdyin miettimään tätä kohtaa muistellen kuulustelun tiukempia alkuvaiheita.

- Jaa-a, miten on, onko kuulustelijalla ennakkosenne tässä jutussa? Aluksi olin sellaista aistivinani.
- Ei ole, poliisi on täysin puolueeton!
- Se on hyvä. Nimittäin tämä asia on monimutkainen. Olen tehnyt sen kanssa töitä nyt kahtakymmentä päivää vaille vuoden ja siihen sisältyy paljon kummallisia mutkia ja virkamiesten kömmähdyksiä. Olen kokenut tämän prosessin todella raskaana ja epäreiluna. Siksi olen pitänyt tapahtumista päiväkirjaa. Tästä tehdään kuule jonakin päivänä kirja. Ja nyt kirjoitetaan lukua Poliisiasemalla.

Tämän jälkeen käytös minua kohtaan oli moitteetonta.

Olin valmistautunut tilaisuuteen monistamalla AVI:n päätöksen poliisille, mutta kuulustelun aikana kävi siis ilmi, että paperi olikin jo heillä. Olin siihen saakka ollut aivan siinä luulossa, että kalastuskunta olisi käynyt näyttämässä poliisille etukäteen vain ELY-keskuksen ruoppauksen sallivan lausunnon, mutta he olivatkin tuoneet myös AVI:n päätöksen sekä jostakin syystä myös kunnan ruoppauslausunnon. Olin hiukan ihmeissäni. Siis poliisin olisi pitänyt jo tietää AVI:n kanta, mutta eivät tietäneetkään, koska papereihin oli tutustuttu huonosti. Kalastuskunnan edustajat olivat näyttäneet paperista nimenomaan sitä kohtaa, missä luki, että hallintopakko on hylätty. Se oli harhauttanut paperit vastaanottaneen poliisin.

Lohdutin kuulustelijaa kertomalla ymmärtäväni, että päätökset voivat olla monimutkaisesti kirjoitettuja, olinhan itsekkin lievästi lukihäiriöisenä lukenut päätöksiä joskus väärin, ja että tämä asia oli oikeasti monimutkainen, mutta onneksi se on nyt pääpiirteissään selvitetty. Harmillista oli, että tekonen oli saatu tehtyä, mutta nyt katse tulevaisuuteen. Mielessä nimittäin kummitteli, miksi kalastuskunta oli toimittanut poliisille myös kunnan lausunnon. Aikoiko kunta kuitenkin ruopata? Ja aikoiko kunta kalastuskunnan tavoin estää poliisien sekaantumisen asiaan?

Tuskin, mutta ehdotin kuitenkin, että jos kaikesta huolimatta kunnan ruoppaus alkaa ja pyydän poliisilta apua, niin että myös voisin saada apua. Lupausta avusta en saanut, mutta paperit täytettiin loppuun ja ne käärästiin kansioon tutkijalle vietäväksi. Ymmärsin, että poliisin tilanne oli vaikea. He olivat tulkinneet papereita huolimattomasti, mutta luulin, että asia kuitenkin ratkeaisi positiivisesti. Se oli turha luulo.

Tutkinnan tulos

Jonkun ajan jälkeen Viiskunnan toimittaja soitti minulle kysyen Luonnonystävien mielipidettä poliisitutkinnan tuloksesta.

- siis mistä tuloksesta?
- Mitä! Eikö sulla ole tulosta?

En tiennyt asiasta yhtään mitään, sillä tutkintaa ei ollut postitettu Luonnonystävälle. Toimittaja oli avulias. Hän monisti tuloksen ja toi postilaatikkoomme saman tien. Positiivista oli sekin, että mielipidettämme yleensä edes kysyttiin. Pyysin saada antaa kirjallisen vastauksen sekä vähän miettimisaikaa. Aikaa tuli yhden yön verran. Laadimme mielipiteen yön tunteina sähköpostin välityksellä Reijon kanssa. Kirjoitus julkaistiin Viiskunnassa 5.5.2011.

Tutkinnan tulos (8240/R/7082/11) oli käsittämätön. ”Rikosta ei ole tapahtunut”. Perusteet olivat mitä sattuu. Ennen kaikkea päätöksessä ei ollut mitään siitä oivalluksen tunteesta, minkä käsitin syntyneen kuulustelutilanteessa. Oleellisin asia, monikon t-kirjaimet olivat nekin hävinneet matkalla. Tuli tunne, että tutkija ei ollut lainkaan tutkinut asiaamme.

Yritimme saada poliisilta tutkinnan tulokset itsellemme, mutta se ei ollutkaan yksinkertaista. Reijo muistelee episodina seuraavasti:

”Alavuden poliisilaitos ei suostunut lähettämään Luonnonystävälle vastausta tutkimuspyyntöömme, koska muka ”emme olleet asianosaisia”. Jouduin siis itse käymään hakureissulla. Mukana oli vaimoni Mariitta Korpi, vuosikautia samassa talossa työskennellyt.

Tuona päivänä, 18.5.2011, auki oli yksi luukku ja kymmeniä ihmisiä jonottamassa lupa-asioden merkeissä. Kesti puolisen tuntia, kunnes yksi poliisimies käveli tilan läpi ja sain välitettyä pyynnön tutkimusvastauksen saamiseksi. Ehkä 15 minuutin kuluttua ilmestyi sihtööri tuoden sentin paksuisen paperinipun, mutta mitään tyhjää huonetta tai edes pöytää ei voinut saada. Sihtööri lupasi tulla noin 20 minuutin kuluttua, ja minä kävin paperit läpi seisaaltaan ihmisruuhkassa.

Nivaskassa oli kuitenkin vain Luonnonystävien itse lähettämiä tai aivan tarpeettomia papereita, hinta viisi euroa/sivu. Kun sitten tuotuneena hämmästelin tilannetta ja vaadin itse komisarion tapaamismahdollisuutta, suostui sihtööri

lopulta etsimään vastauksen tutkimuspyyntöömme: yksi sivu, 5 euroa. Aikaa oli kulunut lähemmäs kaksi tuntia.”

Ajatukset poliisilaitoksesta olivat mustia, mutta aina kannattaa miettiä, miten olisimme saavuttaneet oikeudenmukaisemman lopputuloksen. Kyse on toki vain jälkiviisaudesta, mutta tokkopa mitään viisaudenlajia on syytä vähätellä. Meidän olisi pitänyt tehdä tutkintapyyntö jollekin muulle poliisiasemalle kuin Alavuden poliisille, koska Alavuden poliisi oli osallinen asiassa tehtyään itse virhearvion.

Hallintopakkohakemus nro 2

Kalastuskunnan ruoppaus tuntui pahalta. He tiesivät AVI:n kannan lupatarpeesta ja tekivät silti tekosensa, tekivät viikonlopun turvin varmistettuaan ensin selustansa poliisin suuntaan. Tekoa ei kuitenkaan saanut tekemättömäksi millään, joten katsoimme tulevaisuuden mahdollisuuksia. Jättäisimmekö asian silleen vai tekisimmekö uuden hallintopakkohakemuksen jälkikäteen. Päätimme, että teemme. Ehkä kalastuskunnalle määrättäisiin sanktioita? Ehkä ruoppausmassat pitäisi kuljettaa pois Pennalan pellolta jonnekin muualle?

Hallintopakkohakemuksemme nro 2 otettiin käsittelyyn. Kerron tässä luvussa sen etenemisvaiheet vuoden 2011 aikana päätökseen saakka.

Kalastuskunta antoi hallintopakkohakemukseen kaksi vastinetta, ensimmäisen toukokuun lopulla ja myöhemmin kesäkuulla vielä toisen. Vastauksissaan kalastuskunta ilmaisi sumeilematta, että piti luontohavaintojamme epäluotettavina. Jäidenlähdön aikaan nimittäin oli Pennalan rannasta ja tulvapellolta tehty viitasammakkohavainto, ja se aiheutti ongelman kalastuskunnalle, koska osoittautui, että he olivat tulleet läjittäneeksi ruoppausmassansa keskelle viitasammakoiden kutupaikkaa. Kaiketi sen takia kalastusseuran lausunnossa väitettiin, että Pennalan alue oli kuivaa, maatalouskäytössä olevaa peltoa, sopimatonta kaikille sammakkoeläimille. Lisäksi kalastuskunta pyrki monin sivuin todistamaan, että ruoppattu uoma ei ollut vesilain vastainen ja että Pennalan pellolle kasatut sedimentit eivät huuhtoutuisi järveen.

Hallintopakkoon liittyen pidettiin Pennalan rannassa toukokuun lopulla 2011 katselmustilaisuus. Itse en päässyt paikalle koulutyön takia, mutta Luonnonystävillä oli paikalla vahva edustus. Reijo oli yksi paikalla olleista ja muistelee katselmustilaisuutta seuraavasti:

”Luonnonystävien 2. hallintopakkohakemuksen johdosta aluehallintovirasto järjesti katselmuksen 31.5.2011 Pennalan rannassa. Paikalle saapui AVI:sta kolme ja ely-keskuksesta kaksi virkamiestä, kaksi kalastuskunnan edustajaa ja heidän konsulttinsa sekä Esko Rajala ja Luonnonystävien edustajina Anneli Heinonen ja allekirjoittanut.

Käsittely sujui pääosin asiallisesti, vaikka kalastuskunta kiistikin Luonnonystävien näkemykset ja vaatimukset. Poikkeuksen teki kalastuskunnan ”asiantun-

tija” kommenteillaan, joissa luontoarvoilla tai tosiasioilla ei ollut merkitystä. Esimerkkinä vaikkapa vihjaus, että lapsikin olisi voinut pyydystää vaikka mistä viitasammakoita äänittääkseen niitä. Vihjaus liittyi Pennalan viitasammakoista tehtyyn nauhoitukseen ja niiden aitouteen.

Kalastuskunta vaikenä täysin, kun kysyin heidän motiiviaan ruopata Lapuanjoen suistossa sijaitseva Pennalanlahti, joka kaiken järjen mukaan on Kuortaneenjärven selvästi tärkein kutualue. Katselmusväelle kävi myös selväksi, että suuria Kuortaneenjärven rannanosia on jo kokonaan ruopattu. Ruskosuohaukkakin nähtiin lennossa.”

Hallintopakkoon antoivat lausuntonsa myös Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, joka vastineessaan epäili Esko Rajalan asianosaisuutta ja selitteli sitä, miksei ollut perunut syksyistä sallivaa ruoppauslausuntoaan ja ohjannut kalastuskuntaa hakemaan vesilain mukaista lupaa.

Kuortaneen kunta suositteli hallintopakkohakemuksemme hylkäämistä siihen vedoten, että kunnan mukaan hakijat eivät olleet asianosaisia ja että ruoppauksesta ja läjityksestä ei koitunut luontovahinkoa tai muuta haittaa. Kunta mainitsi myös, että puolueeton kartoittaja ei ollut löytänyt viitasammakkoa läjitysalueelta tai muualtakaan Pennalanlahdelta.

Luonnonystävät laati kaikkiin vastaselitykset selvittäen omat näkemyksemme ja korjaten selvät lausuntojen antajien virheet ja vedätykset.

Pennalan katselmus. -Valok. Anneli Heinonen.

Aluehallintovirasto antoi vuoden 2011 lopulla päätöksen hallintopakkohakemukseemme jokisuun ruoppauksesta. Hakemus tutkittiin Esko Rajalan vireillepanona. AVI:n mukaan ruoppausmassat oli sijoitettu siten, että niistä oli voinut tulla päästöjä. Kalastuskunta veloitettiin tasaamaan maat siten, että ojat eivät täyty.

Olisin toivonut, että päätös olisi ollut tiukempi. Erityisesti toivoin, että ruoppausmassat olisi pitänyt viedä muualle. Sellainen päätös olisi ollut selkeästi perusteltu, sillä massojen alle jäi arviolta ainakin yksi peltosarka viitasammakoiden keskeistä kutupaikkaa ja kesäistä elinalueita. Siitä voi päätellä, että toimenpide aivan varmasti heikensi direktiivilajin elinpaikkaa ja siksi toimenpide oli mielestäni aivan selvä luontovahinko. Emme kuitenkaan lähteneet valittamaan päätöksestä. Massat oli jo tasoitettu ja tiivistetty.

Oikeudenmukaisuutta etsitään oikeuskanslerilta

Epäreiluuden tunne oli vahva. Jos epäilee, että viranomaiset ovat tehneet virheitä, voi asian tutkituttaa oikeuskanslerinvirastossa tekemällä sinne kantelun. Mielestämme meillä oli eväitä kasassa kantelua varten. Kantelulla ei voisi korjata mitään, mutta väärinkäytöksistä voi tulla moitteita. Ne saattavat kirveltää virkamiestä ja terävöittää jatkossa tarkempaan työhön.

Teimme kantelun toukokuun lopulla 2011. Kantelussa pyysimme oikeuskansleria tutkimaan erityisesti Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen toimintaa ruoppausasiassa. Otimme mukaan myös Kuortaneen kunnan, koska kunta ei vaatinut maisematyölupaa ruoppausmassojen levittämiseksi sekä Alavuden poliisin, jonka toiminnassa tutkimuspyyntöasiassa oli mielestämme paljonkin huomautettavaa.

Oikeuskansleri otti kantelumme tutkittavaksi ja pyysi lausuntoja AVI:lta, ELY:lta ja kunnalta. Poliisien toiminta jätettiin tutkimatta. Ehkä syynä tähän oli se, että sopan varsinainen keittäjä oli ELY-keskus.

Vastauksessaan oikeuskanslerille AVI selvitti lyhyesti tapauksen historiaa ja toisti kantansa, jonka mukaan sekä kunnan että kalastuskunnan ruoppaukset olisivat AVI:n arvioinnin mukaan kumpikin vaatineet vesilain mukaisen luvan.

ELY-keskus piti kantelua aiheettomana. ELY pohti vastauksessaan rooliaan valvontaviranomaisena, ja totesi, että AVI:n ilmaisemalla käsityksellä ruoppausten lupatarpeesta ei ollut sitovaa merkitystä. Tekstistä kävi ilmi, että ELY ei ollut ymmärtänyt, että AVI oli tarkoittanut lupatarpeen koskeneen molempia ruoppauksia erikseen. Vastauksessaan ELY puolusti syksyllä tekemäänsä ruoppauksen sallivaa lausuntoa ja päätöstään olla puuttumatta kalastuskunnan ruoppaukseen sekä kiisti esittämämme luontotiedot.

Kirjoitimme vastaselitykset keskittyen erityisesti ELY-keskuksen lausunnon väitteisiin ja puutteisiin. Sitten jäimme odottamaan tutkinnan tulosta.

Oikeuskanslerin päätös tuli vasta reilun kahden vuoden päästä marraskuulla 2013. Päätöksessään oikeuskansleri oli keskittynyt ELY-keskuksen toimintaan ja eikä ollut ryhtynyt toimenpiteisiin kunnan osalta.

Oikeuskansleri totesi, että

"Elyllä ei ole ollut vesilakiin perustuvaa velvollisuutta muuttaa lausuntoaan avin päätöksessä 28.3.2011 esitetyn arvion jälkeen, koska sillä on ollut itsenäinen toimivalta arvioida luvantarve. Kysymys on ollut viranomaisten väliseen yhteistyöhön liittyvistä seikoista luvantarpeen arvioinnissa tulkinnallisissa vesitaloushankkeissa".

ELY-keskus sai moitteita siitä, ettei se pyrkinyt yhteistyöhön AVI:n kanssa. Yhteyttä olisi pitänyt ottaa vähintäänkin hallintopakopäätöksen jälkeen, mistä kävi ilmi, että viranomaisilla oli asiasta erilainen näkemys sekä siksi, että kohteen tiedot olivat vähäiset ja luvantarve tästä johtuen tulkinnallinen.

Suora lainaus päätöksestä:

"Kantelussa esiin tuotua asiaa kokonaisuutena tarkastellen elyn reagoimattomuus viimeistään avi:n päätöksen esittämän luvantarpeen arvion jälkeen ei ole toteuttanut viranomaisten välistä yhteistyötä sillä tavoin kuin hallintolaissa edellytetään, erityisesti, kun otetaan huomioon perusoikeutena turvattu ympäristövastuuta korostava säännös".

Pennalan viitasammakoiden löytäminen

Talvi-iltoina v. 2011 olin opiskellut tosissaan ympäristölainsäädäntöä, luonnonsuojelulakia ja luontodirektiivejä. Tietoa löytyikin hyvin internetistä. Jos sitä väylää ei olisi ollut, tiedonsaanti olisi ollut kiven takana. Tutuiksi tulivat erityisesti seuraavat sivut: www.finlex.fi, www.ymparisto.fi, www.birdlife.fi, www.ym.fi, www.ely-keskus.fi, www.syke.fi, <http://www.ym.fi/download/noname/%7BB30F0E5D-6863-4CDE-9F9E-62574925785E%7D/32853>.

Kahlasin läpi Punaisen listan uhanalaislajistoa, opettelin suojeltavia luontotyypppejä, tutustuin lintu- ja luontodirektiiviin. Löysin luontodirektiivin liitteen IV (a) ja opin, että liitteessä mainitut lajit ovat tiukasti suojeltuja. Laki määrää, että näiden eläinten lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei saa hävittää eikä heikentää. Poikkeamiset säädöksestä kuulostivat mukavan tiukoilta, joskin epäilin, että varmaan jostakin asetuksesta tai momentista voi löytyä porsaanreikiä. Kävin läpi kaikki maassamme esiintyvät IV (a) - liitteen lajit, katsoin niiden tuntomerkit ja tiedot levinneisyydestä ja biologiasta. Tajusimme, että Pennalan rannassa saattaisi olla näitä lajeja, mutta kukaan ei vaan ollut huomannut käydä niitä etsimässä.

Rantametsässä oli vanha liito-oravan reviiri. Sillä oli aiemmin ollut pesä rantametsän pöllönpöntössä ja vanhassa risupesässä, mutta ajattelimme, että metsän asukkaana liito-orava ei mitenkään voisi vaikuttaa rannan ruoppaukseen. Metsä-

työkohteissakin liito-oravarajaukset olivat säälittävän pieniä.

Rannan jäällä oli tehty usein havainto saukon jäljistä, samoin olen kotimme ikkunasta nähnyt, miten saukko sukeltaa Pennalanlahden kevätulassa, palaa jään laidalle kiiltävä lahna hampaissaan ja alkaa narskuttaa saalista. Pelkkä näkö- tai jälkihavainto liikkuvaisesta hoitokalastajasta ei kuitenkaan ollut riittävä. Meillä olisi pitänyt olla pesähavainto, ja sitä ei ollut.

Lepakon esiintyminen Pennalan rannassa olisi myös ollut ehkä mahdollinen, mutta niin ikään havainnot puuttuivat. Järven tällä puolella lepakot metsästelevät ahkerasti hyönteisiä rantametsän yllä, ehkä siis Pennalassakin? Ehkä nahkasiivillä oli päivisin torkkumispaikkoja lähialueiden huviloiden ullakoilla? Pennalan rannassa Haaviston tilalla sopivia koloja ja pönttöjä tuskin oli.

Jättisukeltajan kuvan nähdessäni alkoi sydän tykyttää, sillä tajusin sillä siunamalla hetkellä, että sama otus, Hallisenlammesta pyydetty löytyi neulattuna biologian luokan kokoelmista. Vaikka oli jo ilta, kävin saman tien tarkistamassa näytteen mitat ja tuntomerkit sekä valokuvasin eläimen. Laitoin tietoni ensin kuntaan ja myöhemmin myös ELY-keskukseen.

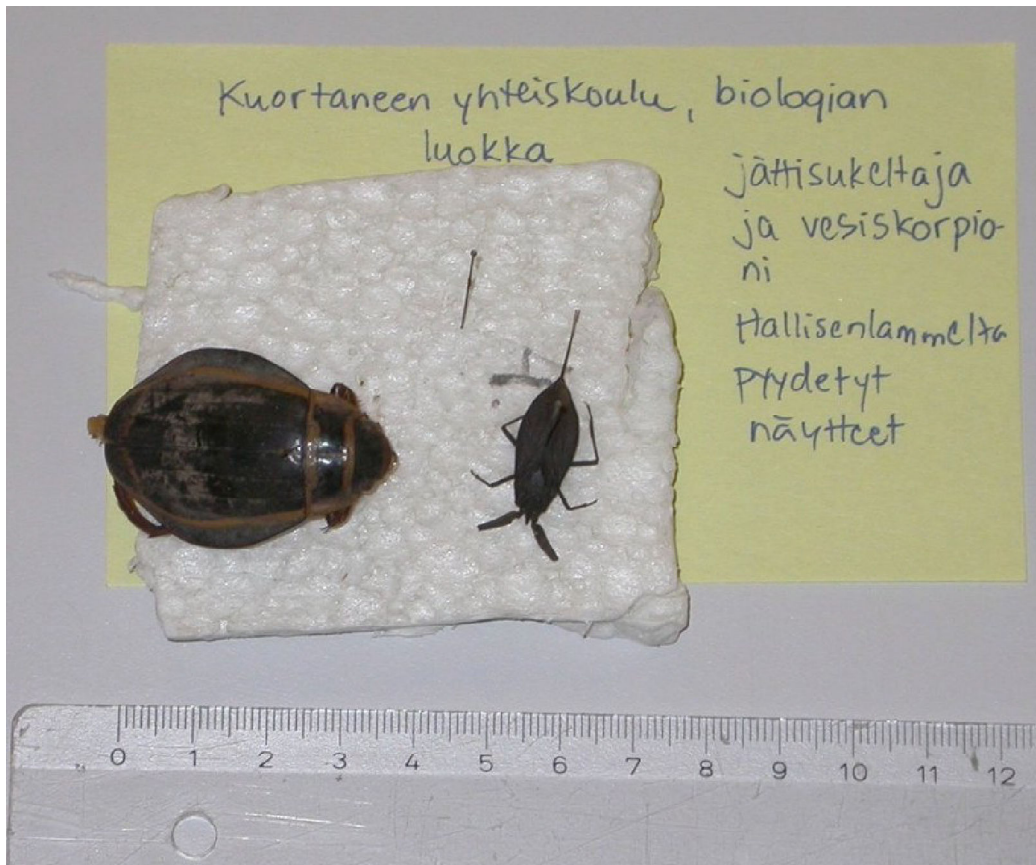
Muistan vieläkin ihan hyvin sekä luokan että tilanteen, jolloin eläin saatiin haaviin Hallisenlammen puistorannassa syksyllä 2004. Siis sitä kiljumisen määrää! Olihan se Peto. Olen toivonut verkkaisesti valtavilla uintirajoillaan vesiastiassa niin kuin se olisi ollut tölkin Darth Vader. Oppilaat halusivat ottaa ison eläimen mukaan koululle biologian luokan akvaarioon. En olisi millään tahtonut suostua tähän, sillä pelkäsin sukeltajan syövät saman tien kaikki muut pyydystämämme pikkueläimet ja karkaavan sen jälkeen akvaariosta luokkaan pelottelemaan oppilaita ja luokan siivoajia. Oppilaat kuitenkin vaativat, että heidän rakas jötikkänsä hyväksytään valittujen joukkoon. Hellyin, ja niin sitten tehtiin. Jos olisin tunnistanut jättisukeltajan lajilleen ja tiennyt sen direktiivisuojan, eläin olisi saanut jäädä vapauteen. Oli oikeastaan onnellista, että en tiennyt. Nimittäin murjotettuaan muutaman päivän akvaarion vasemmassa etunurkassa sukeltaja kuoli, ja neulasin sen kokoelmiin. Näyte oli nyt todiste jättisukeltajahavainnosta, eikä kukaan voinut kiistää havaintoa. Tosin sen verran epäluuloiseksi olin tullut (tässä kohtaa varmaan suotta), että piilotin näytteen potentiaaliselta katoamishalta yhteen biologianluokan kaapissa olleeseen tyhjäan diakoteloon ja varsin nopealla aikataululla lähetin eläimen postitse Helsingin yliopiston kokoelmiin ihan laillisuussyistäkin.

Jättisukeltajan avulla yritin pelastaa Hallisenlammen opetusrannan, mutta ei siinä käynyt hyvin. Ranta kaivettiin ilman poikkeamislupaa, edes poikkeamislupatarpeen arviointia ei tietojeni mukaan ollut tehty. Joka tapauksessa oli selvää, että Hallisenlampi oli potentiaalinen jättisukeltajavesistö. Etäisyys Hallisenlammen ja Pennalan rannan välillä on melko lyhyt, linnuntietä havainnontekopaikasta Pennalaan vain vähän vajaa 1 km. Sellaiselle otukselle noin lyhyt matka ei olisi mitään. Se voisi taittaa matkan hetkessä Kaarankajokea pitkin uiden ja vielä sitäkin nopeammin lentäen. Pennalan ranta sopi kirjallisuustietojen perusteella hyvin

jättisukeltajan elinympäristöksi. Ainoastaan havainto puuttui, ja sen saaminen ei olisi ollut itsestään selvää ja yksinkertaista. Hallisenlammessakin heilutettiin haaveja usean ryhmän voimin joka syksy yli 20 vuoden ajan (arviolta 120 tuntia haavimista) ennen kuin eläin tiettävästi ensi kerran erehtyi näyttäytymään.

Direktiivisudenkorennot olisivat myös olleet Pennalan potentiaalisia pelastajia. Jonkun lampikorentolajin kohtaaminen Pennalan rannassa olisi ollut aivan mahdollista. Taas vain ongelmana oli se, että havaintoja ei ollut. Havaintoja kyllä yritettiin myöhemmin saada erityisesti kesinä 2011 - 2012 niin sudenkorennoista kuin jättisukeltajastakin, mutta huolimatta etsintäretkistä ja tarkoista avustavista silmistäkään (Hannu ja Lauri Tuomisto) toivottuja direktiivihyönteisiä ei tavoitettu. Se tuli todistetuksi, että ranta on sudenkorentojen hallussa, niin paljon siipihurinaa ja eri lajeja siellä kesäisinä päivinä on.

Luontodirektiivin IV (a) -lajeista viitasammakko tuntui kaikkein todennäköisimmältä Pennalan rannan asukkaalta. Keväisin soidintavista viitasammakoista oli tehty havaintoja järven länsipuolellakin, myös meidän rannastamme käsin, mutta en ollut koskaan aiemmin tiedostanut mukavan kevätpulputtelijan direktiivimerkitystä. Ehkä sitä ei ollut ajateltu kunnassakaan, kun useita massiivisia ruoppauksia

Hallisenlammien jättisukeltaja ja vesiskorpioni. -Valok. T. Rajala.

oli vuosien aikana toteutettu ilmeisesti koskaan pohtimatta rantojen viitasammakoita.

Oli todella hyvä asia, että hallintopakko esti ruoppauksen talvella 2011, jotta viitasammakkoa ja muuta lajistoa ehti etsiä. Jäiden sulamista odotellessa ostimme Eskon kanssa uuden veneen, jotta pääsisimme soutamaan järven yli Pennalan rantaan.

Muistan ensimmäisen souturetkemme kuin eilisen päivän. Huhtikuun 27. päivän iltana lähestyimme epävarmoin mielin kuloheinän keltaista, tulvaveden ja kelluvien kaislalauttojen peittämää rantaa. Olisiko siellä viitasammakoita lainkaan? Olimmeko toivoneet turhaan? Asettauduimme rannan tuntumaan ja hiljenimme, sillä tiesimme viitasammakoiden olevan arkaa väkeä. Yhä hiljaista. Ehkä tulimme liian varhain, sillä aurinko oli vielä näkyvillä? Tuulikin rakensi vielä pieniä laineita veden päälle, mutta tuuli oli lämmin, oli keväisen lempeä huhtikuun lopun ilta. Odotimme. Joutuisimmeko taas pettymään, lähtemään tyhjin käsin kotirantaan uudella turhaan ostetulla veneellä? Odotimme vielä, aika kauan. Sitten, jostakin, kuului hento ”bjup, bjup”. Ehkä tuolloin rannan yllä lentävä naurulokki näki kiiltävässä valkeassa veneessä istumassa kaksi ihmistä, ehkä huomasi, miten heidän kasvoilleen valahti iso ilo, ehkä senkin, miten he tekivät aivan äänettömästi matalia, mutta riemuntäyteisiä voitonmerkkejä toisilleen.

– Kyllä kannatti ostaa tämä vene, kuiskasi Esko lopulta.

Silloin tuntui ensimmäisen kerran, että me muuten voitamme tämän taistelun. Pysyimme rannassa vielä pitkään. Ensimmäisten äänien jälkeen pulputus alkoi vähitellen lisääntyä ympärillämme. Ääniä kuului aivan rannan tuntumasta, kuului tulvaveden saartamasta pajukosta, kaislalauttojen seasta, samoin tulvapellolta, illan edetessä äänien kupu paisui ympärillemme kuin siunaus. Arkoja ne olivat, vaikenivat, jos liikahtimme, samoin silloin, kun rannan ruskosuohaukka leijasi ylitsemme. Haukkapari sai myöhemmin kesällä rantaruovikon kätköissä viisi pulkkaa poikasta. Kaikki saivat alumiinirenkaan jalkaansa ja selviytyivät siivilleen. Varmaan emot ruokkivat niitä koko kesän viitasammakoilla!

Kävimme Pennalan rannassa vielä toukokuun 4. ja 8. päivänä. Toukokuun alku oli tuulinen, kylmä ja kolea, joten 4. päivän retkellä emme kuulleet kutupulinaa, mutta 8. päiväksi sää lämpeni ja viitasammakoiden kutu jatkui.

Olimme ottaneet retkillemme mukaan pienen kameramme, jolla saattoi nauhoittaa lyhyitä videonpätkiä. Esko tämän oli huomioinut. Hän arveli, että ehkä sanallista havaintoamme ei uskottaisi. Miten oikeassa hän taas olikaan, mutta sitä emme kumpikaan vielä tajunneet, että nauhoitustakaan ei uskottaisi!

Laitoin havaintotiedot saman tien kuntaan, ELY-keskukselle, AVI:lle, Vaasan hallinto-oikeudelle, Suomenselän lintutieteelliselle yhdistykselle ja kaikille luonnonselvityksille sekä tukijoukoille. Pertti Sundqvist kirjoitti:

”Hienoa, tämä on nyt sitten tässä.”

Mutta ei se ihan vielä ollut, vaikka taite olikin tapahtunut. Elettiin vasta kevättä 2011 ja puutarhakylähanke oli päättäjille rakas.

Imperiumin vastaisku: puolueeton luontokartoitus

Tuntui hyvältä, kun saimme tiedon, että kunta aikoi palkata luontokartoittajan tutkimaan Pennalan luontoarvoja. Luontokartoittaja olisi ulkopuolinen, hänkin tuntisi luontoa ja sen lajeja ja arvostaisi varmaan laillamme luonnon monimuotoisuuden säilymistä, puhuisimme samaa kieltä. Halusimme tukea ja helpottaa kartoittajan työtä jakamalla hänelle kaikki jo tiedossamme olleet havainnot. Esko soitti kartoittajalle kertoen paikat, missä kuulimme viitasammakoiden ääniä sekä myös kaikki alueelta tehdyt lintuhavainnot. Yllätys oli suuri, kun kartoittaja torjui avun, vieläpä suorastaan tylästi. Hän ilmoitti tuntevansa paikan jo riittävän hyvin ja olevansa vakuuttunut, että alue ei luonnollisesti mitenkään voinut soveltua viitasammakoiden kutupaikaksi.

Olimme mykistyneitä!

Saimme myöhemmin kuulla, että kunnan virkamies oli käynyt heti havaintomme jälkeisenä päivänä Pennalan rannassa, mutta jostakin syystä hän ei ollut kuullut viitasammakkoa. Tätäkin oudompaa oli kuitenkin se, että koulunsa käynyt luontokartoittajakaan ei tehnyt havaintoa. Tajusimme, että nyt meidän tekemämme havainto aiottiin torjua. Tuntui siltä, että kunnassa oli tosiaan kova hinku rakentamiselle, kun tällaiseen oltiin valmiita, leimaamaan oman kunnan pitkäaikaiset työntekijät, biologit, tyhjänpuhujiksi ohittamalla ilmoittamamme havainnot!

Ensimmäisen kerran olimme jo saaneet esimakua teilauksesta, kun tutustuimme kalastuskunnan vastauksiin katselmustilaisuudessa Pennalan rannassa. Kalastuskunnan vastineen kirjoittanut palkattu henkilö mitätöi tekemämme viitasammakko-havainnon ja siitä tekemämme nauhoituksen:

”Vaikka hakijoissa on luonnon asiantuntijoita, hakijoiden omat havainnot eri lajien esiintymisestä ovat epäluotettavia, koska hakijoista Esko Rajala on luokiteltu asianosaiseksi ja Suomenselän luonnonystävät ry on läheisissä suhteissa Esko Rajalaan erityisesti Esko Rajalan puolison, Terttu Rajalan kautta. Mahdolliset havainnot esimerkiksi viitasammakosta ovat täten epäluotettavia.”

Saimme myöhemmin kunnan kautta nähtäväksemme luontokartoittajan loppuraportin. Siitä selvisivät syyt, miksi kartoittaja ei ollut havainnut viitasammakkoa kevätretkillään, vaikka havainnointikertoja oli peräti neljä. Kolmella käyntikerralla (27.4., 10.5. ja 16.5.) kartoittaja oli tutustunut kohteeseen varhain aamulla kuulematta soidinta. Nämä havaintoajankohdat oli viitasammakoiden havaitsemisen kannalta valittu huonosti, sillä viitasammakot ovat yleensä vaiti aamutunteina. Ainoastaan yhdellä käyntikerralla (2.5.) vuorokaudenaika on ollut viitasammakoiden soitimen kannalta oikea, mutta havaintoa ei tehty. Sää toukokuun 2. päivänä oli kolea, korkein päivälämpötila jäi hieman alle +10 °C ja tuuli

kävi navakasti pohjoisen suunnasta. Aallokko on päässyt tulvan aikana esteettä Pennalan rantaan saakka ja saattanut häiritä, jopa estää kutupuuhia.

Yhteenvedona voi todeta, että kartoittaja ei keväällä 2011 tehnyt yhtään tutustumiskäyntiä Haaviston tilan rantaan sellaisena ajankohtana, jolloin eläimen olisi voinut havaita.

Viitasammakoiden olemassaolo oli kuitenkin tosiasia. Niiden havainnointi kutuajan ulkopuolella oli vaan huomattavasti vaikeampaa. Jos kuitenkin haluaa havainnoida, pitää eläimiä yrittää pyydystää ja tunnistaa. Koska viitasammakko on direktiivilaji, sitä ei noin vain voinut alkaa haavia. Siksi Esko otti yhteyttä ELY-keskukseen ja haki pyyntilupaa viitasammakon kesäiseen pyyntiin kuvattavaksi, jotta asialle saataisiin piste. ELY-keskus antoi pyyntiluvan sellaisella ehdolla, että pyyntiin piti ottaa mukaan myös kunnan luontokartoittaja. Luontokartoittaja sai samoin ehdoin vastaavan luvan. Ennen toimeen ryhtymistä Eskon piti kuitenkin saada lupa myös maanomistajalta, siis kunnalta. Olimme aivan varmoja, että kunta antaisi luvan. Jos kunta ei antaisi, tilanne näyttäisi siltä kuin kunta ei haluaisikaan direktiivisammakon löytyvän, ja luontokartoittajan tulokset saisivat vahvan epäluotettavuuden leiman. Arvelimme, että oikeusasteissa sellaisella kunnan tuloksella ei olisi mitään painoarvoa.

No, kunta ei antanut lupaa.

Kunnan edustaja kertoi, että näin oli ”pyrityt puolueettomuuteen”. Mitähän sekin sitten mahtoi tarkoittaa? Että kunnan kustantama kartoitus olisi mielipiteistä ja tahtotiloista vapaa? Että Eskon osallistuminen tekisi kartoituksesta puolueellisen, siis epäluotettavan? Miten tuollaisessa tutkimuksessa edes voisi olla vilpillinen? Vääntö puoleen tai toiseen ei olisi mitenkään ollut mahdollinen, kun sammakko olisi näyttänyt mahansa, kuononsa ja metatarsaalikyhmynsä lupaehtojen mukaisesti yhtä aikaa kahdelle tutkijalle. Vai kuviteltiinko kunnassa, että Esko pyyntiin osallistuessaan toisi rantaan eläviä viitasammakoita muualta? Näinkö ajateltiin? Että Esko olisi toiminut rikollisella tavalla? Vaikka elämänmittainen näyttö todistaa sen puolesta, että Esko on havaintojen tekijänä ollut aina taitava, pedantti ja kriittinen. Hänen moraalinsa tässäkin suhteessa oli ja on korkea.

Kotikuntamme heilutti uskottavuuttamme perusteetta ja rankasti. En löydä sanoja kuvaamaan sitä pettymystä ja vastenmielisyyttä, mitä tämä asia mielessäni synnytti.

Eivät viitasammakkohavainnot tietenkään ole puolueellisia tai puolueettomia vaan ne ovat positiivisia tai negatiivisia, oikeita tai vääriä, perusteellisia tai puutteellisia. Meidän havaintomme oli positiivinen, oikea ja perusteellinen. Se paljasti viitasammakkojen esiintymisen. Kunnan havainnot olivat sellaisia, että ne eivät paljastaneet olemassa olevaa tilannetta. Tulos sekin, mutta vakavasti puutteellinen. Kartoittaja ei kuullut keväistä pulputusta, koska ajankohta oli havainnon tekemiselle mahdoton. Hän ei myöskään kesäaikana saanut yhtään eläintä haaviinsa eikä pyydystetyksi pieniin sankoihinsa, ei saanut yhtään onnistunutta

kuvaa kiinniottamistaan sammakoista.

Kunnassa oltiin vaihtoehtoisten faktojen äärellä. Kunta valitsi kahdesta tulosvaihtoehdosta itselleen mieluisemman, oman kartoittajansa tuloksen ainoaksi oikeaksi ja hylkäsi vääränä vaihtoehdon, joka paljasti todellisen tilanteen.

Jos kartoittaja olisi käynyt Pennalan rannassa huhti-toukokuun vaihteessa hyvällä säällä ja oikeaan vuorokaudenaikaan, hän olisi helposti todennut lajin, ja puutarhakylähaave olisi siirtynyt Pennalan rannasta tolkullisempaan paikkaan jo keväällä 2011. Oikea tieto olisi vähentänyt tuskaa. Näin ei käynyt. Jos kartoittaja olisi loppuraportissaan suhtautunut meidän viitasammakkohavaintoihimme siten kuin tutkimuksissa pitää tehdä, loppupäätelmä olisi ollut toisenlainen kuin tämä:

”Koska viitasammakkoa ei tavattu alueella tehdyissä puolueettomissa ja varsin kattavissa selvityksissä, niin aluetta ei näiden tietojen perusteella tulisi luokitella lajin esiintymis-, lisääntymis- tai levähdyspaikaksi”.

Vedimme pitkää tikkua siitä itkisimmekö vai nauraisimmeko. Joka tapauksessa kunta alkoi tämän jälkeen avoimesti pitää havaintoamme hölynpölynä. Kunnantalolla vallinnut ajatus meidän ”vilpillisyydestämme” tuli sumeilematta esille esim. vuoden lopulla Töysän Tuurissa pidetyssä ”Kylät eläväksi” -seminaarissa, missä kunnan virkamies esitelmöi puutarhakylähankkeesta, sen etenemisestä ja vaikeuksista. Virkamies selvitteli melko pitkään puutarhakylän vastatuulia sanoen mm. tähän tapaan:

– Demokraattisessa järjestelmässä asian hidastaminen oli mahdollista. Muutama rannanomistaja vastusti hanketta ja väitti, että Pennalan alueella olisi luontoarvoja. Kun AVI kiinnostui asiasta, kunta päätti tutkia rannan luontoarvot, mutta kartoitus osoitti, että eihän siellä mitään ollut, ei viitasammakoita eikä jättisukeltajia, oli vain ihan tavallista rantaa!

Saatoin käyttää oikeasevan puheenvuoron, sanani saattoivat kertoa oranssinpuhasta ohimoillani. Kunnan virkamies jupisi kommentoivansa ainoastaan kunnan kartoittajan tuloksia, mutta eihän se niin ollut. Kommentoi kovastikin tavalla, joka antoi suoraan ymmärtää meidän tekemiemme havaintojen olleen huuhaata.

Epäily tuli esille myös kunnan virkamiehen kanssa käydyssä keskustelussa.

– Kuulepa Terttu, sanopa nyt ihan rehellisesti Terttu, että miten ihmeessä te kuulitte sen viitasammakon, kun ei sitä kuullut luontokartoittajakaan, oikein tohtorisihminen, joka huolellisesti etsi sammakkoa koko kesän, mutta te kuulitte, vieläpä kaksi kertaa.

Epäilijöiden kerhossa oli mukana myös ELY-keskus, joka lausui hallintopakkoasiassa

”viitasammakoiden esiintymisestä on ristiriitaista tietoa ”

ja vastauksessaan oikeuskanslerille

”Terttu Rajala vaati puhelinkeskustelussa lausunnon muuttamista vedoten ilmoittamiinsa Kuortaneenjärven Pennalanlahden luontoarvoihin, mm. suojellun viitasammakon esiintymiseen. Kuortaneen kunnan Pennalan alueen kaavahankkeen luontoselvitykseen palkkaama tutkija (nimi poistettu) ilmoitti ELY-keskukselle 30.5.2011, että hän ei tehnyt havaintoja viitasammakoista kolmella tutkimuskäynnillä Pennalan alueelle toukokuussa 2011.”

En ymmärrä miten ELY-keskus saattoi mennä mukaan käsitykseen, että ilmoittamamme havainto voisi muka olla väärä? Oliko kyseessä itsepäinen omien virheiden peittely-yritys? Oliko ELY omaksunut kritiikittä kunnan kannan vai oliko asia toisinpäin? Millainen yhteys oli kunnan ja ELY-keskuksen välillä?

Usein olin aistivinani, että jopa jotkut kyläläiset alkoivat katsoa meitä oudosti. Ehkä hekin pitivät meitä valehtelijoina? Joissakin kuortanelaisliikkeissä saimme jäätävää kohtelua. Eskon laittamia linnunpönttöjä rikottiin. Joku taho levitti meistä mustaa, ja minä opin miltä tuntuu olla kotiseudullaan kaihdettu.

Oppitunneille puutarhakyläkohulla ei ollut onneksi vaikutusta. Asia ei merkinnyt koululaisille yhtään mitään. Jos jotkut oppilaat tiedostivat asian, he ehkä ajattelivat, että meidän kuuluikin toimia luonnon puolesta, ihan niin kuin opetimme. Tietenkin Kuortaneella oli paljon myös aikuisia, jotka tunsivat meidät ja pysyivät vierellämme silloinkin, kun maineemme ylle rakennettiin varjoja.

Varjoja kyllä synnyttiin. Meille kerrottiin, miten eräs kuortanelaisvaltuutettu oli kylillä uhkaillut, kuinka minä ja Esko joutuisimme maksamaan miljoonakorvauksia kunnalle puutarhakylähankkeen hidastamisesta, kunhan juttu olisi selvä. Lasku tulisi ja meiltä hymy hyytyisi, kotikin menisi myyntiin. Saimme myös kuulla jonkun puutarhakyläaktivistin varoitelleen ihmisiä pysymään erossa Luonnonystävistä. Mitähän kaikkea emme kuulleet?

Pahan puhuminen ei ollut aina salakähmäistäkään vaan suoraa huutoa. Esko muistelee seuraavassa erästä lintutornikisaa:

”Keväällä 2012 Kaarankajokisuun lintutorniin oli kokoontunut nelihenkinen joukkue kisaillemaan valtakunnallisessa Tornien taisto -lintukisassa. Kisa alkoi klo 5.00, ja yön tunteina kaksi kisaajaa lähti paikalle Ilmajoelta, yksi Töysästä ja minä vastarannalta. Tilaisuudesta Kaarankajokisuun lintutornissa oli tiedotettu julkisesti, sillä tarkoitus oli, että myös yleisöä tulisi paikalle. Torni oli ollut mukana kisassa vuodesta 2005 alkaen.

Tornille saapuessamme siellä oli yllätys. Torni oli ympäröity teippinauhalla. Siinä tornin juurella ihmettelimme, mitä teemme. Kisaajat olivat heränneet kesken yönien, osa matkannut kymmeniä kilometrejä ja yleisöäkin tulossa. Tarkemmin tornia tarkasteltuamme totesimme, että vain alimmat lyhyet portaat parin metrin matkalta oli käsitelty puunsuoja-aineella eikä sekään ollut enää tarttuvaa. Harpoimme torniin ja huomasimme, että muualla ei ollut tehty mitään. Torniin menosta ja siellä havainnoinnista ei ollut siis mitään haittaa

kunnossapidon aloitukselle, joka oli mielestäni selvästikin tehty kiusaamistar-koituksessa: ajoitus juuri ennen Tornien taisto -tapahtumaa ja vain sen verran, että näyttäisi siltä, että torniin ei voisi kiivetä.

Havainnointi käynnistyi normaalisti, kunnes aamun aikana tornille tuli paikalli-nen kunnallispoliitikko, puutarhakyläaktivisti ja alkoi mesota. Hän mm. käski poliisilla uhaten lintuharrastajia poistumaan tornista, sillä hänen mukaansa kalastusseuran hallinnoimaan lintutorniin meno ilman lupaa oli kiellettyä. Miksi sitä nyt yhtäkkiä tarvitaan, kun ei ollut seitsemänä edellisenä vuotena tarvittu. Lintutornit kait rakennetaan siksi, että sieltä saa tarkkailla lintuja. Lintuharras-tajat eivät lähteneet mihinkään, vaan jäivät odottamaan neuvottelua poliisin kanssa. Tornilla oli siis alkamassa talkoot, mistä oli kuulemma ollut ilmoitus etukäteen lehdessä (myöhemmin etsiessäni en kuitenkaan löytänyt ilmoitusta mistään aviisista). Mutta eikö talkoitten tarkoitus ole kutsua ihmisiä tulemaan tornille eikä ajaa heitä sieltä pois? Poliiseja ei näkynyt, mutta mies soitti muu-taman puhelinsoiton ilmeisesti kalastusseuran aktiiveille kutsuen heitä paikalle ”talkoisiin”. Klo 10 kaksi kalastusseuran miestä alkoi moottorisahoin kaataa tornin läheltä koivuja. Hämmäntynyt lintuharrastusjoukko lähti paikalta, sillä lintujen tarkkailu kävi mahdottomaksi moottorisahojen pärinässä. Kotoran-nasta seurasin, että talkoisiin tuli muutama mies lisää ja talkoot päättyivät klo 11.30, jolloin joukkio lähti pois. Tarkoitus oli siis pelkääntään häätää lintu-harrastajat paikalta. Kunnallispolitiikan vaikuttajan toiminta olikin varsinainen mainosisku Kuortaneesta, joka levisi pitkin maakuntaa. Näin ystävällisiä täällä ollaan, tulkaa toistekin ja kertokaa muillekin!”

Kunnassa ei luontokartoittajan tulosten selvittyä enää ajateltu lainkaan mah-dollisia viitasammakoita tai jättisukeltajia. Markkinointia jatkettiin, kaavoitusta alettiin valmistella vauhdilla ja siitä pyydettiin lausuntoja, myös Luonnonystäviltä.

Lausuntokierroksella kävi ilmi, että kaikki päättäjätkään eivät olleet innostuneita puutarhakylästä. Hanke ei todellakaan ollut edes kunnantalolla yksimielisesti kannatettu.

Epäily viitasammakoiden esiintymisestä loppuu

Vuosi 2012 oli Pennalanlahden tapahtumien kannalta jo vähän rauhallisempaa aikaa kuin edellinen oli. Kävin varmuuden vuoksi tuon tuostakin aluehallintoviras-ton sivuilla katsomassa olisiko sinne tullut ruoppauslupahakemus kunnalta. Jos hakemus olisi tullut, olisimme lausuneet siitä välittömästi. Jos lupa olisi tullut, olisimme valittaneet. Viitasammakkorantaa ei niin vain kaivettaisi.

Talvi vaihtui uudeksi kevääksi ja tulvavesi alkoi taas kiivetä Pennalan rantapel-loille. Olimme viime vuodesta viisastuneet ja päätimme järjestää niin monta todistajien läsnä ollessa tehtyä sammakkoretkeä Pennalan rantaan, että havain-toa ei enää mitenkään voisi sivuuttaa. Kävimme ensimmäisen kerran paikalla

29. huhtikuuta kahdestaan kuulostelemassa, joko retkiä kannattaisi järjestää. Ilta oli ihana ja viitasammakot jo täydessä vauhdissa. Heti seuraavana iltana 30.4. olimme rannassa kolmistaan ja mykistyneinä veneessä istuen kuuntelimme yöllistä konserttia. Myös neljän hengen vappuretkellä teimme havainnon kiivaasta kutupulinasta. Näimme paikalla myös muutaman metsäkauriin.

Esko keksi, että voisimme kutsua paikalle ”virallisen tahon”. Niin sitten pyynnöstämme toukokuun 3. päivän iltana saimme retkivieraaksemme Toni Etholénin, tutkijan ELY-keskuksesta. Olin aluksi varautunut, sillä ELY-keskus oli toiminut ruopausasioissa huonosti, samoin oli liian monta kertaa esitetty epäluuloa viitasammakkohavaintoamme kohtaan. Tutkija vaikutti kuitenkin ystävälliseltä ja avoimelta. Ehkä nyt asia korjautuisi ja ”puolueelliset” havaintomme saisivat kaikista epäilyistä vapaan viranomaisvahvistuksen. Piti vain hiukan jännittää olisivatko viitasammakot kutumielellä, mutta se oli turhaa, olivathan ne, vaikka lämpötila lähenee nollaa, kun saapastelimme rantaan. Hetken sedimenteillä seistämme pulina alkoi, aluksi varovasti, mutta kun suurempaa häiriötä ei ilmaantunut, eläimet aloittivat aivan esteettömän kevätmenon. Tutkija pysähtyi jalansijoilleen ja oli pitkän tovin vaiti.

– Niitähän on varmaan satoja! totesi hän lopulta kuiskaten.

Paljon niitä olikin. Kuuntelimme konserttia kalastuskunnan sedimenteillä ja viivyimme paikalla aika kauan, kun tutkija koetti arvioida mahdollisimman tarkkaan tulvapellon kutualueen laajuutta laatien kohteesta kartan. Harmillista, että emme tulleet käyneeksi rannassa saakka. Sen takia rannan tilanne jäi pois kartasta.

Hyvin pian kartoitusillan jälkeen kunta lienee saanut viitasammakkopostia ELY-keskukselta.

Kunta ei halua luopua Pennalan suunnitelmasta

Viitasammakoiden olemassaolo oli ”ristiriitaisista havainnoista” huolimatta nyt kiistaton ja se oli iso takaisku puutarhakylähankkeen etenemiselle. Kunta ja ELY-keskus neuvottelivat asiasta. ELY-keskus kehotti lausunnossaan (Dnro EPOELY/201/07.01/2012) kuntaa selvittämään, onko olemassa muita vaihtoehtoja puutarhakylän sijoittumiselle. Mikäli näitä ei löydy, kunta voi yrittää hakea poikkeamista luonnonsuojelulain 49 §:n kiellosta. ELY-keskus ohjasi kuntaa teettämään viitasammakoista lisäselvityksiä, jonka jälkeen voisi paremmin arvioida poikkeamisen edellytyksiä.

Poikkeamiselle on olemassa kolme tiukkaa kriteeriä, joista yksi (kohta 2) liittyy lajin yleisyyteen:

1. Jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole, ja

2. poikkeus ei haittaa kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelutason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella, ja

3. poikkeamisen perusteena on joku seuraavista syistä:

a) luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojeleminen ja luontotyyppin säilyttäminen

b) erityisen merkittävien vahinkojen ehkäiseminen, joka koskettaa viljanviljelyä, karjankasvatusta, metsiä, kalataloutta, vesistöjä ja muuta omaisuutta

c) kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta koskeva tai muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle

d) näiden lajien tutkimus- ja koulutus, uudelleensijoittamis- tai uudelleenistutustarkoitukset ja näiden tarkoitusten kannalta tarvittavat lisääntymistoimenpiteet

e) tarkoin valvotuissa oloissa tapahtuva valikoitu ja rajoitettu kyseisten lajien yksilöiden ottaminen ja hallussapito kansallisten toimivaltaisten viranomaisten määrittelemissä rajoissa.

Kunta päätti lähteä poikkeamistielle ja tehdä seuraavana keväänä 2013 viitasammakkokartoituksia, jotta voitaisiin selvittää viitasammakon esiintymisen laajuutta Kuortaneella. Jos eläimiä löytyisi paljon, kunta voisi esittää, että viitasammakon esiintyminen ei ole Kuortaneella uhattuna ja ELY-keskus todeta, että Pennalan rannan viitasammakkopopulaation hävittäminen ei vaaranna lajin suotuisan suojelutason säilymistä. Kristallipalloni kertoi, että kohta viitasamakoita alkaa löytyä.

Kunnan usko hankkeen etenemiseen vaikutti olevan uskomattoman suuri. Kunta käytti 5000 € rahaa Helsingin yliopiston Ruraliainstituutin tutkimukseen ”*Muuttuvat mökkeilytyylit ja maaseudun palveluympäristö*”. Tutkimuksessa haastateltiin puutarhakylästä mökkivarauksensa tehneitä ihmisiä. Periaatteessa tietenkin on hyvin positiivista, että tutkitaan ja että hyvin tehdyn tutkimuksen tuloksia käytetään päätöksien pohjana. Tutkimuskin oli mielenkiintoinen. Löysin netistä tuloksia esittelevän kirjoituksen seuraavasta osoitteesta: http://www.mua-lehti.fi/arkisto/MUA_2014_2.pdf.

Saimme lukea vuodenvaihteessa 2012 - 2013 lehtiutisen, minkä mukaan kunta varasi rahaa 100 000 euroa puutarhakylän rannan ”ennallistamiseen”. Se oli ylioptimistista, sillä kunnan viitasammakkokartoitus oli tekemättä, poikkeuslupa oli hakematta ja saamatta ja vesilain mukainen lupa puuttui. Ehkä kunta piti poikkeusluvan saamista ELY-keskukselta itsestäänselvyytenä? Jos piti, se oli käsityksessään aivan oikeassa.

Tähän saakka kaikki uutisointi puutarhakylästä oli ollut hanketta kohtaan yksinomaan myönteistä ja Luonnonystävien kanta oli tullut näkyviin pääasiassa vain mielipidekirjoituksissa. Kerran pyysimme erästä toimittajaa tekemään kirjoituksen Pennalan luonnosta ja viitasammakoista, mutta toimittaja kieltäytyi kohteliaasti. Poikkeuksena uutispimentoon oli yksi kirjoitus Luonnonsuojelija-lehdessä, Suomen luonnonsuojeluliiton jäsenjulkaisussa. Toisenlaisiakin tuulia alkoi kuitenkin olla. Tilanne muuttui joulukuun alussa talvella 2012 puhelinsoittoon. Olin sairauslomalla. Korvan tasapainoaistin kalkkirakeet olivat ajautuneet sopimattomiin paikkoihin sillä seurauksella, että pysyin hädin tuskin jaloillani. Vastasin soittoon huonovointisena, väsyneenä ja siksi hiukan tylästi, luullen, että soittaja alkaa sitkeästi kaupitella jotakin naistenlehteä. No, siitä ei nyt ollutkaan kyse vaan siitä, että Yleisradio halusi tehdä Pennalan vaiheista uutislähetysten. Minua pyydettiin muutaman päivän kuluttua tapahtuvaan haastatteluun. Haastattelu kuultaisiin sekä televisiossa Pohjanmaan paikallis uutisissa että radiossa.

Saattoi vähän Terttua jännittää! Valmistauduin puhumiseen huolella, mutta silti vatsassa nipisteli. Mietin vaatteetkin, mutta se ratkesi siihen, että oli niin kylmä sää, että oli pakko pukeutua kaikkein paksuimpaan takkiin. Haastattelu tehtiin Pennalan kuuraisessa rannassa. Pelkäsin, että joutuisin tilanteessa puutarhakylä-aktivismiin lihamylyyn ja tulisin murskatuksi, mutta ei siinä niin käynyt. Paikalla oli lisäksi vain kaksi ihmistä, haastattelijä ja kuvaaja. Haastattelijä toimi luottamusta herättävästi ja antoi minulle mahdollisuuden puhua asiani. Se siis meni ihan ok.

Kunnan edustajaa haastateltiin myös. Hän selvitteli kunnan suunnitelmia viitasammakoiden kartoittamisesta sekä poikkeamisluvan hakemisesta. Hän piti itsestään selvyytenä, että kunnat saavat helposti poikkeamislupia ja että puutarhakylä rakennetaan. Me olimme ihan eri mieltä. Ohjelma tuli ulos 13.12.2012.

Ehkä televisioutisoinnin innoittamana myös Viiskunta julkaisi tammikuussa 2013 pitkän kirjoituksen Pennalan vaiheista otsikolla ”Kuortaneen puutarhakylästä ennen näkemätön vääntö”. Kirjoituksen lähtökohtana oli hankkeen laillisuus ja luontoarvot. Myös sanomalehti Ilkka kiinnostui aiheesta. Lehti tosin varasi kunnalle paljon isomman tilan kuin viitasammakoille.

Laajoja viitasammakkokartoituksia keväällä 2013

Kevät 2013 oli runsaan tulvan kevät. Vesi nousi meidän rannassa viidennelle porraskivelle. Tämä tarkoittaa veden korkeutta, jolloin tulva melkein katkaisee Haavistontien pukkisillan länsipuolella ja jolloin Pennalan pellot peittyvät reippaasti veden alle. Saimme lukea lehdestä uutisia kunnan viitasammakkokartoituksista. Pennalan viitasammakoiden olemassaoloa ei enää kiistetty ja nyt tutkittiin niiden määrää Pennalassa ja muualla Kuortaneella. Uutisointi paljasti, että havaintoja oli tullut eri puolelta Kuortanetta runsain määrin.

Esko oli ehdottanut, että meidän kannattaa tehdä myös viitasammakkokartoitus, jotta voimme paremmin arvioida kunnan tuloksia. Se oli kannatettava ja viisas ehdotus, joka myös toteutettiin. Valitsimme tutkimuskohteeksi Kuortaneenjärven eteläisen osan. Tarkoituksena oli rajata alue, missä ajattelimme viitasammakoiden esiintymisen olevan mahdollista. Järven itäpuolella raja laitettiin Kaarankajokeen, jonka pohjoispuolelta alkoi hiekkaranta ja kirkonkylä. Järven läntisellä puolella raja laitettiin Länsirannan venesataman kohdalle, mistä lähtien rannat olivat enimmäkseen ruopatut ja liian syvät viitasammakoille.

Teimme tutkimusalueelle yhteensä 5 retkeä. Ensimmäisenä iltana 1.5. kartoitimme Länsirannan puolta. Kutuaika oli vasta aivan alussa, ja kuulimme vain vähän ruskosammakon ääniä. Toukokuun 2. päivän iltana pyöräilimme Pennalaan. Pellolla oli tulvaa ja viitasammakot aloittelivat kutumenojaan, ruskosammakot olivat jo pidemmällä. Kolmas retki toukokuun 4. päivän iltana suuntautui veneellä järven yli Kaarankajokisuuhun ja siitä rannan tuntumassa etelään kohti Pennalaa, jokisuun yli ja järven länsipuolen rantoja Puodinkedonlahdella kuulostellen. Kutuaäniä kuului Pennalan rannassa paljon. Neljäs retki 7.- 8. päivän välisenä yönä suuntautui Länsirannalle, missä Nisulan rannan kutumeno oli vilkastunut. Viides retki tehtiin polkupyörällä Pennalaan 8. - 9. päivän välisenä yönä. Tällöin kutumenot rannassa olivat huumaaavat. Eläinten lukumäärän arviointi kävi aivan mahdottomaksi, kun ääniä tuntui tuikkivan korviin joka puolelta.

Eriyisesti toukokuun 4. päivän retki oli taianomainen ja painui syvästi mieleeni. Sää oli kostea, ehkä sataa tihuutti pieniä pisaroita, ehkä pienet pisarat olivatkin vain raskasta sumua, joka ei tiennyt vajoaisiko maahan vain leijuisiko vielä ilmassa. Kirkonkylä oli vaihi. Ympäri oli syvä hämärä. Yöt eivät olleet vielä paljoakaan ehtineet vaaleta, ja tiheä sumu imi tehokkaasti toukokuun yön pienen valon. Hämärä ja tihkusade pehmensivät kaikki ääriiivat utuisiksi. Pajupensaat näyttivät paisuvan mustiksi jättiläispuiksi. Ne ojentelivat lukemattomia, kuhmuisia kouriaan ristiin rastiin ylös taivaita tavoitellen ja sivuille tulvaveden pintaa hipoen. Järveltä kuului lintujen ääniä ja liikettä vaikka oli yö. Joutsenparia ei ainakaan nukuttanut yhtään. Kaikki kääntyi toisenlaiseksi. Kun valkea lintu lensi yöllä läheltämme, se näytti mustalta ja sumeareunaiselta tyhjältä kohdalta yötäivästä vasten. Sen tunnisti lajilleen vain siipien viuhinasta ja joutsentrumpetista. Kun päivän valkeudessa pelkäsimme, että Pennala hävitetään, tunsimme nyt yön pimeydessä, että tämä paikka säästyy. Kaiken yllä kuului taukoamattomana kumuna viitasammakoiden, ruskosammakoiden ja rupikonnien hääläulu.

Julkaisimme tutkimuksemme tulokset netissä <https://www.sll.fi/pohjanmaa/suomenselka/ProPennala/Pro%20Pennala/Viitasammakotutkimus>

Lyhyesti kerrottuna tutkimuksen tulos oli se, että tutkimusalueella Kuortaneenjärven eteläisessä osassa on kolme viitasammakopopulaatiota. Lisäksi järven läheisyydessä Haavistontien eteläpuolisella tulvapellolla on neljäs populaatio. Populaatiokokoa arvioitiin äänien määrän ja kutualueen laajuuden perusteella.

Populaatioista ylivoimaisesti suurin oli Pennalan rannassa ja tulvapellolla. Arviolta 90 % kaikista tutkimusalueen viitasammakoista asui Pennalan alueella.

Tuolla kohdin on laaja viitasammakoille optimaalinen elinalue. Järven matalassa rannassa ja mahdollisesti myös isoissa ojissa sammakkoeläimillä on erinomainen talvehtimisalue horrosta talven yli. Ranta ja tulvapelto ojineen toimivat kutupaikana. Rannan tiheä vesikasvillisuus estää isojen petokalojen pääsyä lähelle rantaa, joten kalojen aiheuttama saalistuspaine sammakoita ja niiden nuijapäitä kohtaan heikkenee. Paikka on rauhallinen. Kosteaa ja puolivilliä kesantoniitty tarjoaa kesäisen elinalueen.

Myöhemmin myös kunnan kartoitus valmistui. Kunnan kartoittaja oli raportin mukaan liikkunut Kuortaneenjärven ympäristössä ja Nisosjärvellä tutustuen elinympäristöihin, missä viitasammakon voisi todennäköisesti kuulla. Tutkimus paljasti uusia kutualueita. Meitä mietitytti, minkä painoarvon uudet löydöt saisivat poikkeamislupapäätöstä tehtäessä. Katsoisiko ELY-keskus, että poikkeus ei haittaisi viitasammakkokantojen suotuisan suojelutason säilyttämistä, kun näin monta populaatiota sentään löytyi (poikkeamissehto 2)?

Kunnan tutkimuksessa oli muutamia puutteita, joihin katsoimme voivamme tarttua, jos poikkeaminen sallittaisiin. Yksi puute liittyi Pennalan tuloksiin. Pennalan viitasammakkopopulaatio esiintyy laajalla alueella. Alue kattaa likipitään koko puutarhakylän tulvapellon ja ulottuu lisäksi pitkälle matalassa rannassa. Kunnan kartoittaja oli tutkimusraportin mukaan kuitenkin arvioinut tilannetta ainoastaan yhdestä havainnointikohdasta käsin. Siitä havainnoiden ei ole mitenkään voinut kuulla koko alueen viitasammakoita. Siksi iso osa tutkimusalueesta jäi havainnoinnin ulkopuolelle ja näin Pennalan tulokseksi tuli todellisuutta selvästi pienempi viitasammakkomäärä. Muut puutteet liittyivät johtopäätöksiin ja viittauksiin, joita tutkimuksen tarkastelussa oli Pennalanlahden osalta tehty.

Muilta osin kunnan kartoitus oli tarpeellinen ja hyvä ja se lisää osaltaan tärkeää tietoa levinneisyydeltään huonosti tunnetun lajin esiintymisestä Kuortaneella.

ELY-keskus tahtoo puutarhakylän toteutuvan

Talvella 2014 Pennalan rannan tulvarannalla kasvaneet pajupensaat, ne, jotka aiemmin olivat suojanneet ruskosuohaukan pesää, raivattiin pois. Saimme alkuvuodesta lukea lehdistä, että kunta oli hakenut poikkeamislupaa viitasammakon osalta, jotta Pennalan rannan ruoppaus ja rakentaminen olisivat mahdollisia. Poikkeamisen ehdot ovat tiukat. Ehtojen välissä on ”ja”-sana, eli kaikkien ehtojen tulee täytyttyä, jotta poikkeaminen sallittaisiin. Oletimme, että ELY-keskuksen on vaikea saada kaikki kolme poikkeamiskriteeriä selitetyksi kunnan kannalta positiivisesti. Pidimme jopa mahdollisena, että ELY-keskus hylkää poikkeushakemuksen, mutta toisaalta ELY-keskus oli yllättänyt aiemminkin meidät ikävällä tavalla, räikeimpänä tietenkin ruoppauslausunnot syksyllä 2010.

Syksyllä 2014 saimme todeta, ettei kannata olla liian optimistinen, sillä niin kävi, että kunta sai lokakuun 24. päivä ”*luonnonsuojelulain (1096/96) 49 §:n 3 ja 4 momentin nojalla ja luontodirektiivin artiklassa 16 (1) mainituin perustein luvan poiketa viitasammakon (Rana arvalis) osalta luonnonsuojelulain 39 §:n ja 49 §:n mukaisista rauhoitussäännöksistä Kuortaneen kunnan omistamalla peltoalueella ja Kuortaneenjärven yhteisellä vesialueella hakemuksessa tarkoitetun hankkeen toteuttamiseksi.*” Poikkeamispäätös löytyy täältä.

ELY-keskuksen mielestä poikkeamisen ehdot täyttyivät. Heidän mielestään muuta tyydyttävää ratkaisua puutarhakylän sijainnille ei ollut, sillä kunta oli ilmoittanut, että kunta ei omistanut muuta puutarhakyläksi soveltuvaa aluetta. ELY-keskuksen mukaan olisi ollut kohtuutontakin, jos kaiken puutarhakylän eteen tehdyn työn jälkeen kunnan olisi pitänyt ruveta etsimään toista kohdetta tai luopua hankkeesta. Päätöksen mukaan hankkeella oli kunnan elinkeinoelämän kannalta merkittäviä vaikutuksia. Kunnan viitasammakkokartoituksen tulosten mukaan viitasammakoita oli niin paljon, että viitasammakoiden suotuisan suojelun taso säilyy, vaikka yksi kohde häviää. Kunta oli myös esittänyt, että kunta aikoo hakea valtiolta huomattavia puutarhakylän hyötylaskelmiin pohjautuvia korvauksia, mikäli se ei saa tahtoaan poikkeamisasiassa läpi.

Aivan täydellinen voitto tämä päätös ei kunnalle kuitenkaan ollut, sillä poikkeamisluvassa oli ehtoja. Ruoppaustyöt olisi pitänyt tehdä lisäantymis- ja talvehtimisajan ulkopuolella eli käytännössä kesällä ja alkusyksyllä. Isosta kesäruoppauksesta olisi tullut ongelmia vesiluonnolle ja veden laadulle. Lisäksi kunnan olisi tullut toteuttaa ennen hankkeen käynnistymistä kompensoivia toimia, joilla olisi korvattu hankkeen viitasammakoille aiheutuvat kielteiset vaikutukset. Toimia olisi pitänyt seurata ja niiden olisi pitänyt olla tehokkaita ennen kuin hanke olisi aloitettu. Kompensointitoimista ja niiden seurannasta olisi pitänyt esittää suunnitelmat etukäteen ELY-keskukselle hyväksyttäväksi.

Olipa päätös! Se laitto miettimään. Mahtaisivatko oudot lupaehdot kariuttaa koko hankkeen vai tekisikö kunta ELY-keskuksesta välittämättä mitä tahtoo? Poikkeamispäätös ehtoineen oli yksi iso sotku. Kompensatiovaatimus oli niin epämääräinen, että sitä oli mahdoton arvioida. Mitä kompensatiot olisivat? Lammikoitako? Minne kompensatiot toteutettaisiin, Pennalan olemassa olevalle kuturannalle vai jonnekin muualle? Missä muualla kunnalla olisi viitasammakoille sopiva kompensatioalue? Jos kompensatiot toteutettaisiin Pennalaan, mitä siellä itse asiassa tehtäisiin? Paikka oli sinällään erinomainen viitasammakkoranta ja siihen kajoaminen voisi tuhota sen. Jos viitasammakot eivät hylkisi olemassa olevan kutupeltonsa sijalle muotoiltuja kompensatioaltaita, miten tilanne hoidettaisiin sitten, kun paikalle rakennettaisiin 80 mökkiä, mökeille kunnallistekniikka ja tieverkosto? Siitäkään ei ollut tietoa, miten tehokasta kompensatiota ELY-keskus aikoi vaatia tai miten tiukasti viitasammakoita voitaisiin pidemmällä aikavälillä varjella kunnan vahvaa tahtotilaa vastaan.

Näihin aikoihin kartoitettiin maaseudun kulttuurimaisemia ja maisema nähtävyyksiä http://www.epliitto.fi/images/Maaseudun_kulttuurimaisemat_ ja_maisemaohjeet_Ehdotukset_valtakunnallisesti_arvokkaiksi_maisema_alueiksi_2013.pdf. Kartoitus liittyi meneillään olevaan maakuntakaavan uudistamistyöhön. Reijo huomasi paikallislehdestä tähän liittyvän lehti uutisen. Kaavassa tutkittiin myös valtakunnallisesti arvokkaan Kuortaneenjärven kulttuurimaiseman rajausta. Pennalan alue oli kuulunut rajaukseen alusta lähtien, mutta ehkä tilanne oli muuttumassa? Ja olihan se. Tutustuimme kartoitukseen ja havaitsimme, että Etelä-Pohjanmaan liiton tilaamassa tutkimuksessa oli ehdotettu Pennalan pudottamista pois ma-1-rajauksesta, vaikka maisema oli lähes ennallaan edelliseen kartoitukseen verrattuna. Ainoat muutokset olivat Kylänraitti ry:n risukököä syksyllä 2010 ja kalastuskunnan talvella 2011 kaivamat sedimentit, jotka lojuivat Pennalan pelloilla. Kunnan mielestä molemmat hankkeet valtakunnallisesti arvokkaalla pellolla olivat ok, mutta jostakin syystä asia näytti kartoituksessa muuttuneen.

Pennalan tiputtaminen pois ma-1-rajauksesta olisi vaikeuttanut Pennalan puustamista, mikäli tämä taistelu olisi pitänyt käydä vielä kaavoituksesta. Puutarhakylää tahdottiin todellakin laajalla rintamalla. Teimme kaavaesityksestä lausunnon. Maakuntakaava ei ole vielä tätä kirjoitettaessa lainvoimainen.

Valitus hallinto-oikeuteen poikkeamisluvasta

Vain hetken mietittyämme päätimme yksimielisesti valittaa poikkeamispäätöksestä. Sihteerille koitti taas ajat, jolloin istuttiin pitkät, pimeät marrasillat tietokoneella ja kirjoitettiin taas kerran Pennalasta. Jouduin nipistämään aikaa joulun valmisteluista. Kinkkukin unohtui siinä kiireessä tilata ajoissa.

Valituksessa (liitteen valitustekstistä on poistettu kaksi nimeä) kävimme läpi kaikki poikkeamisen ehdot ja esitimme, että mikään kolmesta ehdosta ei täyttynyt. Lyhyesti kerrottuna valituksemme runko oli seuraava:

1. ”jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole, ja”

Mielestämme kunnalla oli lukuisia muita vaihtoehtoja puutarhakylälle. Esimerkkinä otimme erityisesti Nisulan alueen Länsirannalla, jonka kunta oli saanut perinnöksi. Tuleva perintö oli ollut kunnassa tiedossa pitkään ja saanut lainvoiman alkukesällä 2014, siis silloin, kun ELY-keskus perinnöstä tietämättömänä mielti poikkeamispäätöstään.

Kunta toi vastineessaan esille, että paikan luonto- ja maisema-arvojen takia puutarhakylää ei voinut sijoittaa Nisulaan. On totta, että Nisulan alueella oli luontoarvoja. Sen ranta oli ruoppaamaton ja ollut vesurin koskematta vuosikymmenet. Samoin avoimen peltoaukean maisemallinen arvo oli kiistaton. Länsirannan osayleiskaava Nisulan osalta oli erinomainen. Pelloilla oli kaavamerkintä MA-1, joka tarkoittaa maisemallisesti arvokasta peltoa sekä rantapellolla mer-

kintä luo-1, mahdollisesti maakunnallisesti arvokas luontokohde, rannassa ja vesialueella oli merkintä luo-3, joka tarkoittaa paikallisesti arvokasta luontokohdetta.

Nyt tiedämme, että luonto- ja maisema-arvot eivät painaneet enää mitään, kun kunta muutti kaavoitusta ja kaavoitti kiireellä Nisulaan omakotitontteja. MA-1-rajausta kavennettiin reippaasti ja luo-merkintöjä heikennettiin, jotta kiinteistöjen rakentaminen ja rantojen ruoppaus olisi mahdollista. Miksi ihmeessä kaavamutoksella oli kiire? Akuutista tonttipulasta ei voinut olla kyse, sillä kunnassa oli tuolloinkin vapaana noin 90 rakentamatonta tonttia.

Rantapeltoa tonttien kohdalla on nyt kaiveltu, mutta rantoja ei vielä tätä kirjoitettaessa ole ruopattu. Niinpä viime kesänä (2017) vielä ehjällä rantaluhdalla pesi joutsenpari onnistuneesti. Luo -merkintöjen säilyttäminen olisi varmasti ollut paikallaan.

2. ”poikkeus ei häiritse kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelutason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella, ja”

Toimme esille, että tiedot viitasammakoiden yleisyydestä olivat edelleen niin hajanaisia, että ELY-keskuksen oli mahdotonta arvioida, säilyykö lajin suojelutaso alueellisesti suotuisana, jos Pennalan viitasammakot hävitetään. Esittelimme Luonnonystävien viitasammakkotutkimuksia, joilla osoitimme, että Kuortaneenjärven eteläisessä osan viitasammakoista jää jäljelle vain rippeet, jos puutarhakylä toteutuu Pennalan pelloille. Kritisoimme kunnan viitasammakkokartoituksen puutteita erityisesti Pennalan osalta. Kompensatiot torjuimme mahdottomana toteuttaa ja muistutimme, että kompensatiotoimet eivät ole oikotie poikkeamislupaan.

3. ”poikkeamisen perusteena on joku seuraavista syistä:

c) kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta koskeva tai muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle.”

Esitimme, että mökkikylän perustaminen yksityisille ihmisille tulvapellolle voi olla joidenkin mielestä hyvä hanke, mutta se ei mitenkään voi olla erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy myöntää poikkeamislupa viitasammakko-rannan hävittämiselle. Hanke olisi kallis ja vaikea toteuttaa, sillä Pennalan rantamaa on rakennuspaikkana haasteellinen. Kyseenalaistimme myös, voidaanko yleinen etu määritellä siten, kuin ELY-keskuksen poikkeusluvassa oli tehty, siis vain ylioptimistisin taloudellisin odotuksin. Esitimme, että yleinen etu voi olla myös luontokohteen ja biodiversiteetin säilyminen. Ehkä näemme vielä sellaisen hyvän tulevaisuuden, missä tämä ajatus toteutuu lain toteutumisen käytännöissä.

Luonnonsuojeluliiton erityisasiantuntija Tapani Veistola tutustui valituksemme ja teki siihen muutamia hyviä lisäysehdotuksia.

Vaasan hallinto-oikeus mietti päätöstään pitkään, yhden joulunajan yli, kaikkiaan noin kaksi vuotta. Hallinto-oikeuden vastaus tuli vasta marraskuun lopulla vuonna 2016, samana päivänä, jolloin saimme tiedon, että Pennalanlahti on valittu Suomen 100 -vuotisjuhlavuoden kunniaksi yhdeksi maamme luontohelmikohteeksi. Kyseessä oli Suomen luonnonsuojeluliiton hanke, missä nimettiin sata arvokasta ja suojelematonta luontokohdetta. <http://100luontohelmea.fi/helmi/pennalanlahti>

Osasimme pelätä pahinta jo aamulla, jolloin luin lehdestä, miten kunta oli pienen tauon jälkeen taas varaamassa rahaa Pennalan ”entisöintiin”. Kerroin uutisesta Reijolle.

– Kuulostaa pahalta, hän vastasi.

Valkea kirjekuori, kirjattu postilähetys tuli Reijon osoitteeseen. Reijo haki päätök-
sen postista ja pelkomme tuli näkyväksi.

Valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen Vaasan hallinto-oikeuden päätöksestä

Olimme jo aikaa sitten päättäneet, että jos hallinto-oikeudessa ei käy hyvin, teemme jatkovalituksen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Viettäisin siis taas joulunalusajan kirjoittaen valitusta Pennalanlahdesta.

Olin juuri jäämässä eläkkeelle. Vuoden vaihteen jakson lukujärjestyksessä minulla ei enää ollut yhtään pidettävää tuntia. Siivosin työpaikalla noin 30 vuoden aikana kertyneet jälkeni miettien samalla valituksen sisältöä, tein joululaatikat ja piparitaikinat pohtien uusia näkökulmia perusteeksi valituksellemme. Koulun joululomien alkaessa hyvästelin opettajakaverit ja olin suunnattoman väsynyt. Valitus alkoi jo olla raameissaan. En ole nopea kirjoittaja. Teen helposti huolimattomuusvirheitä, sellaisia, jotka kätkeytyvät salakavalasti tekstin sekaan. Onneksi en nytkään ollut yksin. Esko ja Luonnonystävä, erityisesti Reijo lukivat tekstiä tarkkaan ja huomasivat epäkohdat. Luonnonsuojeluliitto oli palkannut lakimiehen. Niin sitten myös Pasi Kallio luki valitustekstin ja auttoi neuvoillaan terävöittämään keskeisimpiä kohtia.

Luonnonystäville oli ihan helppo päätös ryhtyä tekemään jatkovalitusta hallinto-oikeuden päätöksestä. Kävi miten kävi, maksoi mitä maksoi! Hallinto-oikeuden päätös oli niin outo, vailla mitään kunnollisia perusteita tai pohdintaa, että se oikein huusi pääsyä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, missä voitaisiin täsmentää poikkeamislupaehtojen soveltamista. Ehkä hallinto-oikeuden päätös olikin sen takia pehmeä, että loppuun asti katsottuja ennakkotapauksia ei ollut, mutta niille oli tarvetta?

Meillä ei ollut enää mitään muuta uutta esitettävää korkeimmalle hallinto-oikeudelle kuin mitä olimme jo esittäneet edellisessä valituksessamme. Koetimme ainoastaan lyhentää tekstiä jättämällä pois kaiken, mikä ei ollut aivan välttämä-

töntä ja keskittyä entistä paremmin perustelemaan vaateemme. Pyysimme valituksellamme KHO:lta ennakkopäätöstä poikkeamisluvan ehtojen soveltamisesta.

Vastaselitysvaihetta odotellessamme saimme lukea lehdestä, miten kunnanvaltuustossa keskusteltiin Pennalan ruoppausmäärärahoista ja jopa puutarhakylän kaavoituksen käynnistämisestä. Päätös kaavoituksen aloittamisesta sentään torjuttiin äänestyksessä ennenaikaisena. Kunnassa oli tieto, että valitus oli tehty. Sanomalehti Ilkan uutisoinnissa kerrottiin, miten yksi valtuutettu syytti julkisesti Suomenselän Luonnonystäviä ”terrorismista kuntaa kohtaan”. Julkinen mollaaminen tuntui inhottavalta. Yhteisön toiminnalle ja ihmisten keskinäiselle luottamukselle tuollaiset vihasanat eivät tee hyvää. Terrorismisyyte oli vakava, perusteeton ja ilkeä. Luonnonystävät on koko kipeän prosessin ajan oikeutta hakiessaan toiminut laillisesti ja pyrkinyt kaikissa yhteyksissä olemaan korrekti. Olemme joka vaiheessa tarjonneet kaikki tietomme kunnan käyttöön, mutta ne eivät kelvanneet.

Muutaman viikon kuluttua pääsimme tutustumaan ELY-keskuksen ja kunnan laatiimiin vastineisiin. ELY-keskus vain totesi lyhyesti aikovansa edelleen vaatia kunnalta toimivia kompensatioita. Kunta tyytyi vastauksessaan lähinnä vähätteleämään Pennalan luontoarvoja ja pyytämään KHO:lta nopeaa ratkaisua kunnan hyväksi, jotta hanke ei viivästyisi. Molemmat lausunnot olivat lyhyitä ja niitä oli helppo kommentoida.

Sen jälkeen aloimme odottaa päätöstä. Katse siirtyi usein Pennalan rantaan ja pieni epävarmuus kouraisi sydämalassa. Toisaalta uskoin vahvasti, että KHO ei mitenkään voi hylätä valitustamme. Silti vaihtui mieleen epäily. KHO:n päätökset eivät aina olleet kovin myönteisiä luontoasioissa.

Reijo pohti omalla tahollaan ratkaisuvaihtoehtoja ja sitä, mitä sitten tekisimme, jos tästäkin tulisi bumerangi:

”Pidimme toisaalta mahdollisena, että poikkeuslupa hylätään ja Pennala-kamppailu päättyy siihen. Mutta mielessä oli myös toinen ratkaisu: Pennalan kohtalon siirtyminen vuosilla eteenpäin. Sillä vaikka puutarhakylä olisi saanut poikkeusluvan Pennalan rantaan, ei lupa olisi kuitenkaan antanut oikeutta ruopata koko Pennalanlahtea, mikä taas oli kunnan aikomus. Ruoppauslupa olisi pitänyt hankkia AVI:lta, josta olisi seurannut uusi valituskierrös, voittipa kumpi hyvänsä. Ja jos tämä lupa olisi hellinnyt, vielä olisi tarvittu kaavoitus valituskierröksineen.”

Näin jo unta, että valitus hylättiin. Olin unessa surua ja epätietoisuutta täynnä aivan kuin talvella 2010 - 2011, jolloin ruoppaustikut tököttivät Pennalan rannassa. Unessani mietin, miten yrittäisin soittaa kaikille valtuutetuille ja pyytää heitä luopumaan hankkeesta tai siirtämään sen muualle. Onneksi unet eivät ennusta tulevia, ne vain heijastelevat nukkujan pelkoja ja mielenliikkeitä.

Pieni pelko kantapäillä oli toukokuullakin, kun järjestimme viitasammakkoretken Pennalan rantaan juhlistamaan Suomen satavuotiasta kevätluontoa. Ryhmä Luon-

nonystäviä ilmestyi paikalle, ja kävelimme rantaan rastaiden ja punarintojen iltakonserttia kuunnellen. Keväällä 2017 lähes lumettoman talven jälkeen tulvaa ei ollut lainkaan, pellot olivat kuivilla ja viitasammakot saattoi kohdata vasta järven rantamatalikolla. Aurinko oli laskenut ja luontoväki hiljentyi odottamaan sammakkokansan äänimerkkejä. Ja tulihan niitä, aluksi sieltä, sitten tuolta ja lopulta hentoista iltapulputtelua kuului koko rannan mitalla.

– Miten ihmeessä ne voivat haluta rakentaa tällöisen paikan! totesi yksi retkeläinen hiljaa.

Niinpä. Tuntui tosiaan kummalliselta, että on olemassa ihmisiä, jotka tahtoisivat tämän rannan kaivamista. Että kaikki se elämän runsaus ja kauneus, mikä avautui ympärillämme, pulahdellen, rasahdellen, tuoksuen ja visertäen, saattaisikin ehkä hävitä. Me kuuntelimme hetken keväisen järven ääniä, muistelimme viimeisten yli seitsemän vuoden taistelua ja lähdimme sitten koteihimme. Rannan kohtalo oli nyt KHO:n korkeimmassa kädessä, ja me saatoimme vain odottaa.

Lokakuun 17. päivän aamuna vuonna 2017 odotus päättyi. Avasin tuolloin sähköpostini ja huomasin heti, että sinne oli juuri tullut lähetys korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

"Hei,

Julkaisemme oheisen päätöksen verkkosivuillamme vuosikirjana tänään klo 9.

Ystävällisin terveisin, ..."

Mielessä alkoi kuohua. Mitkään sanat tai tunnetilahymiöarmeijat eivät pysty kuvaamaan sitä mielialaa, mikä laskeutui päälleni. Totuuden hetki oli käsillä. Päättyisikö tämä pitkä taistelu vai siirryttäisiinkö hidastustaisteluun kaavoitus- ja ruoppauslupa-asioissa? Miksi viestin lopussa sanottiin "ystävällisin terveisin"? Tarkoittiko se hyvää vai oliko sen tarkoitus lohduttaa?

Olin yksin kotona. Odottaisinko, että Esko tulisi kotiin ja voisimme jakaa tämän yhdessä, mitä se sitten olisikaan. En malttanut.

Avasin linkin ja aloin rullata päätöstä esille. Pulssi oli nopea, ehkä rytmihäiriöt alkaisivat pian, hengitin nopeasti. Luin vahingossa jo hetken aikaa sivulta 2 aiemman päätöksen, hallinto-oikeuden tekstiä ja voihkaisin, näinkö huonosti kävi, mutta saman tien onneksi huomasin, että kyseessä oli vanhan päätöksen referointia, rullasin tekstiä yhä alaspäin, Alavuden poliisilaitoksen päätöksenluo-osaaminen sai minulta nopean pienen vertaistukiajatuksen.

Päätös löytyi sivulta 10. Se oli lyhyt. Se oli uskomaton ja odotettu yhtä aikaa.

Korkein hallinto-oikeus kumosi Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen ja hylkäsi kunnan poikkeusluvan. Päätös löytyy täältä: <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2017/201705125>

Perusteluna oli poikkeamisen kriteeri nro 3, se, että puutarhakylän ei katsottu olevan erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava hanke. Vaikka puutarhakylän rakentamista voikin pitää erittäin tärkeän yleisen edun kannalta hyödyllisenä hankkeena, niin pakottavuus puuttuu. Virkistyskäyttö- ja vapaa-ajan asumismahdollisuuksien tarjoaminen ei kuulu kunnan välttämättömiin perustehtäviin. Lisäksi KHO totesi, että suojelusta poikkeamisen tulisi olla aidosti viimesijainen vaihtoehto. Puutarhakylähanke ei ollut sillä tavalla tiettyyn paikkaan ja toteuttamistapaan sidottu, että sen toteuttaminen juuri hakemuksessa esitetyllä tavalla ja sijainnilla olisi välttämätöntä.

Päätös oli yksimielinen. Se oli vuosikirjapäätös, joka päättyi upeasti sanoihin

”Tätä kaikki osapuolet noudattakoot”.

Päätös ohjaa jatkossa poikkeamis lupien myöntämistä kohteissa, missä elää luontodirektiivin liitteeseen IV (a) -kuuluvia lajeja.

Silloin taisivat silmät kastua. Nyt se on valmis. Ei enää yhtään valitusta Pennalan puolesta. Siunaus. Se kaartui ympärilläni niin kuin keväisten viitasammakoiden kutupulputusten kumu ja nosti minut pois ahdistuksesta.

Menin keittiöön, jalkapohjani eivät tunnistaneet lattiaa, tein kaupassakäyntiä varten ostoslistan. Esko oli luvannut käydä. Kirjoitin ostoslistan viimeiseksi pullon samppanjaa. Käsiala oli holtiton. Olimme joskus vuosia sitten päättäneet sijoittaa kuohujuomaan, jos tässä kävisi hyvin.

- Mitäs tännepäin kuuluu? kysyi Esko tultuaan kotiin.
- No, kaikennäköistä sen sellaista, mutta jospa hakisit ensin keittiöstä ostoslistan ja lukisit sen.

Esko tuli listansa kanssa vakavan näköisenä luokseni.

- Mitä ihmettä oikein on tapahtunut?

Istutin miehen tietokoneen viereen ja näytin, mitä posti oli tuonut. Oli mukava seurata vierestä lukijan ilmeen muutoksia.

Samppanjaa ei ostettu heti tuona päivänä, mutta herkuttelimme alkajaisiksi sentään Ison Pepen kumpikin.

Päivä täyttyi iloisista yhteydenotoista ja onnittelutulvasta. Pohjanmaan radio tuli taas haastattelemaan. Suora uutislähetys ei teknisistä syistä onnistunut, mutta nauhoitus sujui paremmin. Tosin sekin katkesi valitettavasti kesken puheen tulleen puhelinsoittoon. Haastattelija meinasi melkein hiukan kiroilla, mutta minä vain hymyilin, sattuuhan sitä eikä se haittaa. Pieni Luonnonystävät oli nyt onnellisena nauravainen Daavid.

Sanomalehti Ilkka kyseli myös tunnelmia.

- Onko tämä päätös teille voitto vai välitavoite? toimittaja uteli.

Olin vähän ihmeissäni. Eikö toimittaja ollut lukenut päätöstä? Pennalanlahden maalinauhahan oli katkaistu. Tai ehkä hän tarkoittikin muita isoja tavoitteita matkalla hyvään tulevaisuuteen, ilmastomuutosta tai jotakin? No, olipa miten oli, toki toimittaja sai kysyä ihan mitä vain, ja minä yritin vastata selkeästi, onnelliset ovat suurpiirteisiä. Otsassani ei ollut yhtään sarvea, ei ruttua, sydänalassani hölskyi sula hunaja. Suopeutta riitti Goljatilille asti, jonka toivoin toipuvan nopeasti saamastaan osumasta.

Lehdistö käsitteli päätöstä aika hyvin. Tosin otsikoinnissa ja toimittajien tulkinnoissa oli pientä huomautettavaa. Esimerkiksi Ilkka uutisoi asian otsikolla *"Puutarhakylä kaatui viitasammakoihin"*, mutta eihän se niin ollut. Puutarhakylä kaatui siihen, että hanke oli lain vastainen. Samoin lehdessä kerrottiin, että *"Syynä olivat viitasammakot, joiden KHO katsoi olevan tärkeämpiä kuin suunnitelmat Puutarhakylästä."* Sekin oli täysin väärin sanottu. KHO ei tehnyt päätöstään sen mukaan, mitä se piti tärkeämpänä tai kummasta tykkäsi enemmän. Kyseessä oli laki ja sen tulkinta. Eikä viitasammakon syyksi voi laittaa mitään. Viaton eläin vain joutui otsikoihin, kun sille annetun direktiivisuojan pitävyyttä testattiin oikeusasteissa. Pieni viitasammakko on huomaamaton eläin, joka ei kaada eikä jyrää yhtään mitään. Olemassaolollaan se vain yrittää kertoa meille ihmisille, että viitasammakkokosteikot ovat paikkoja, missä luonnon monimuotoisuus on suuri. On ihmisten etu, että monimuotoisuutta suojellaan. Siksi meillä on yhteisesti päätettyjä luonnonsuojelulakeja ja luontodirektiivejä. Laki suojaa luonnon monimuotoisuutta viitasammakon avulla.

Muilta osin Ilkan päätöstä uutisoiva teksti oli asiallinen. Jutussa haastateltiin molempia osapuolia, kuntaa ja Luonnonystäviä. Kunnallispäätäjän kommentti oli asiallinen. Ilkassa oli myöhemmin toinenkin kirjoitus, kadunvarsihaastattelu, missä kyseltiin kuortanelaisten mielipiteitä asiassa. Mielipidejako oli jutussa tasainen.

Uutisointia löytyi netistäkin:

<https://yle.fi/uutiset/3-9887177>

<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/uutinen/sU2X2cX7#!>

<https://kuntalehti.fi/uutiset/viitasammakko-jyrasi-kuortaneen-puutarhakylan/>

Saimme päätöksentekopäivänä puhelut kahdelta kuortanelaiseltakin, samoin tuli yksittäisviestejä somen kautta, kaikki kiittäviä. Yhtään negatiivista suoraan kohdistettua kommenttia emme tuoreeltaan saaneet, jälkikäteenkin vain kerran pientä naljailua. Kovin vähän havaitsin kohinaa somessakin. Muutamia harmistuneita purkauksia kohtasin, samoin niiden vastapainoksi päätöksestä ilahtuneita kommentteja suhteessa 2:1. Mitään vahingontekoja ei ole tapahtunut. Näin pitääkin olla. Luulen, että päätöksestä johtuvia kuumia tunteita esiintyi lähinnä kunnantalolla niissä piireissä, jotka loppuun saakka ajoivat hanketta keinolla millä hyvänsä eteenpäin. Monta kertaa siitä oli demokratia kaukana. Haluan uskoa, että Pennalan puutarhakyläsuunnitelman kaatuminen ei liikuta tavallisia kuortanelaisia juurikaan. Jos kuitenkin liikuttaa, niin sille en voi mitään. Olen

itse suunnattoman ylpeä, että olen voinut Luonnonystäväinä olla mukana tässä arvokkaassa projektissa, missä on saatettu kuntaa ja ELY-keskusta toimimaan lakien mukaan.

Miten tästä eteenpäin

Luonnonystävät toivoo, että mikäli kunta yhä tahtoo perustaa puutarhakylän, he sen myös onnistuisivat tekemään. Sellaiseen paikkaan, missä rakentaminen ei vaurioita alkuperäisluontoa kohtuuttomasti. Emme tahdo uutta sotaa vaan toivomme yhteistyötä. Siksi olemme valmiit jatkossakin etukäteen antamaan tietomme päätöksenteon sujuvoittamiseksi. Koemme olevamme yhteisömme luontoasiantuntijajoukko, ryhmä luonnonharrastajia, joilla yhteensä on iso kokemus ja tietomäärä, samoin tahto toimia kotiseutumme parhaaksi. Myös kunnallisdemokratia toteutuu parhaimmillaan siten, että kaikki perustellut näkemykset ja tiedot tulevat aidosti huomioon otetuiksi päätöksiä suunniteltaessa ja tehtäessä.

Erityistoiveena esitämme, että jonakin päivänä Kuortaneen kunta päättäisi rauhoittaa Pennalan tulvapellon biodiversiteettikohteena tai myydä alueen suojeltavaksi. Se olisi positiivinen signaali kunnan vastuullisuudesta. Suomenselän Luonnonystävät ottaisi päätöksen vastaan syvästi kiitollisena, sovun ja hyvän tulevaisuuden eleenä.

Terttu Rajala on Suomenselän Luonnonystävät ry:n pitkäaikainen sihteeri ja Pennalanlahden vastarannan asukas. Kuvat ovat Esko Rajalan ottamia, ellei kuvatekstissä toisin mainita.

Sienivisan oikeat vastaukset: 1b, 2c, 3a, 4a, 5b, 6b, 7a, 8c.

Kiitokset

Haluan kiittää lämpimästi omasta ja Luonnonystävien puolesta kaikesta tuesta, avusta ja neuvoista, mitä olemme saaneet koko tämän pitkän prosessin aikana. Yhdessä voimme varjella luontoa tuleville polville. Iso kiitos kaikille myös kirjoitusvaiheessa saamastani avusta ja teksteistä. Kiitokset kohdistuvat erityisesti seuraaville:

Esko Rajala

Suomenselän Luonnonystavät ry:n hallitus ja rivijäsenet, Reijo Salmi, Antero Mäkelä, Anneli Heinonen, Voitto Yhtiö, Anja Elivuo, Mariitta Korpi, Tuija Hakala, Jouni Kalmari, Liisa Toopakka

Suomenselän lintutieteellinen yhdistys ry (<http://sslty.fi/>), Tapio Sadeharju

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjamaan piiri ry (<https://www.sll.fi/pohjanmaa>), Teemu Tuovinen, Seppo J. Ojala

Suomen luonnonsuojeluliitto ry (<https://www.sll.fi/>), Risto Sulkava, Pertti Sundqvist, Tapani Veistola, Pasi Kallio

Hannu ja Lauri Tuomisto

Visa Marttila

Andy McCoy

Paikallislehti Viiskunta, muu lehdistö ja Yle Pohjanmaa

Monet yksityishenkilöt Kuortaneella

Kuortaneen kunnan ja eri virastojen viranomaiset, joilta olemme saaneet tietoa tai apua

Tapahdumat tiivistetysti vuosina 2010 - 2017:

2010 Puutarhakylää alettiin suunnitella. Luonnonystavät tiedotti paikan luontoarvoista kunnalle ja ELY-keskukselle. ELY lausui, että ruoppaushanke ei tarvitse aluehallintoviraston lupaa, sillä alueella ei ole luontoarvoja. Luonnonystavät teki Pennalanlahteen kohdistuvista ruoppaushankkeista hallintopakkohakemuksen aluehallintovirastoon.

2011 Kunta oli aikaistanut ruoppausta vuodella ja Luonnonystavät teki päätöksestä valituksen. Kunta päätti hakea ruoppauslupaa aluehallintovirastosta. Kalastuskunta ruoppasi, ja siitä tehtiin jälkikäteinen hallintopakkohakemus. Tehtiin kantelu oikeuskanslerille. Keväällä tehtiin viitasammakkohavainto Pennalan rannassa. Kunta palkkasi luontokartoittajan, joka ei havainnut viitasammakkoa. Kunta kiisti viitasammakon olemassaolon ja alkoi tehdä kaavaa.

2012 ELY-keskuksen virkamies teki viitasammakkohavainnon Pennalan rannassa.

2013 Kunta alkoi kartoittaa kunnan viitasammakoita.

2014 Kunta haki poikkeamislupaa viitasammakon osalta, ja ELY-keskus myönsi luvan. Päätöksestä valitettiin Vaasan hallinto-oikeuteen.

2016 Hallinto-oikeus hylkäsi valituksen. Päätöksestä valitettiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

2017 KHO hylkäsi kunnan poikkeamisluvan ja kumosi hallinto-oikeuden päätöksen.

